

Proiectul „Crearea, la nivel local, a sistemelor de protecție a copilului de abuz, neglijare și exploatare în Republica Moldova”, implementat de Parteneriate pentru Fiecare Copil și Terre des homes, cu suportul financiar al Oak Foundation

RAPORT
cu privire la evaluarea fenomenului abuzului, neglijării și
exploatării copiilor și a modalităților de protecție a acestora
aplicate
în raioanele Ungheni, Fălești și Călărași

Cuprins:

1. Preambul

- 1.1 Scopul și obiectivele cercetării
- 1.2 Metodologia de cercetare
- 1.3 Cadrul conceptual al cercetării
- 1.4 Limitări

2. Abuzul, neglijarea și exploatarea copiilor: descrierea fenomenului

- 2.1 Valențele fenomenului abuzului, neglijării și exploatării copiilor: percepții
- 2.2 Estimarea amplitudinii cu care se manifestă fenomenul abuzului și neglijării copiilor în raioanele de implementare a proiectului: percepții
- 2.3 Cauzele abuzului și neglijării copiilor: percepții
- 2.4 Metode de disciplinare a copiilor: percepții

3. Asistența oferită la nivel local copiilor aflați în situații de abuz și neglijare

- 3.1 Aria de competență a Serviciului asistență socială comunitară în cazuri de abuz și neglijare a copiilor
- 3.2 Competența serviciilor prestate în cadrul Centrelor comunitare de asistență socială pentru situațiile de abuz și neglijare a copiilor
- 3.3 Implicațiile instituțiilor educaționale în prevenirea și soluționarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor
- 3.4 Implicațiile Serviciului ordine publică în prevenirea și soluționarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor
- 3.5 Implicațiile serviciilor medicale în prevenirea și soluționarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor

4. Serviciile sociale specializate aplicate în situații de abuz și neglijare a copiilor

- 4.1 Competența serviciilor alternative pentru cazuri de abuz și neglijare a copiilor
- 4.2 Competența instituțiilor de tip internat în cazurile de abuz și neglijare a copiilor

5. Implicațiile serviciilor statutare în situații de abuz și neglijare a copiilor

6. Opinia copilului

7. Parteneriate intersectoriale privind problema abuzului și neglijării copiilor

8. Concluzii și recomandări

9. Surse bibliografice

Abrevieri:

MPSFC	Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului
APL	Administrație Publică Locală
CR	Consiliul Raional
D/SASPF	Direcția / Secția Asistență Socială și Protecție a Familiei
CLPDC	Consiliul Local pentru protecția Drepturilor Copilului
CRPDC	Consiliul Raional pentru protecția Drepturilor Copilului
CNPDC	Consiliul Național pentru protecția Drepturilor Copilului
CPCD	Comisia pentru Protecția Copilului aflat în Dificultate
CMPP	Comisia Medico-Psiho-Pedagogică
MET	Ministerul Educației și Tineretului
DGÎTS	Direcția Generală de Învățământ, Tineret și Sport
APP	Asistență Parentală Profesionistă
CCTF	Casă de Copii de Tip Familie
FLSSP	Fondul local de susținere socială a populației
ONG	Organizație nonguvernamentală

1. Preambul

1.1 Scopul și obiectivele cercetării

Cercetarea și evaluarea fenomenelor abuzului, neglijării și exploatării copiilor a avut drept scop informarea procesului strategic de dezvoltare a serviciilor de prevenire și protecție a copiilor de abuz, neglijare și exploatare în raioanele unde este implementat proiectul „Crearea la nivel local a sistemelor de protecție a copilului de abuz, neglijare și exploatare în R. Moldova”, cu suportul financiar al OAK Foundation.

Obiectivele studiului reflectă evaluarea reprezentărilor diferitor grupuri față de conceptul abuzului, neglijării și exploatării; de stabilire a tipologiei și a incidenței abuzurilor față de copii în diferite medii sociale; de identificare a percepțiilor copiilor și profesioniștilor privind conceptul de instituție prietenoasă; a abuzurilor față de copii în diferite instituții (educaționale, medicale, de asistență socială, de ordine publică etc.); de analizare a serviciilor existente, care asigură protecția și siguranța copiilor, inclusiv din perspectiva încorporării elementelor, care ar contribui la prevenirea și protecția copiilor de abuz, neglijare și exploatare; de identificare a modalităților de conlucrare intersectorială asupra cazurilor de abuz și neglijare; de identificare a indicatorilor de imagine pentru elaborarea unei strategii de comunicare.

Informațiile în cadrul studiului au fost obținute de la trei categorii de respondenți: persoane implicate direct, care au avut de suferit, persoane, care doar cunosc problema, cauzele și soluțiile pentru aplanarea ei și persoane, care cunosc problema în linii generale și pot deveni martore ale cazurilor de abuz și neglijare a copiilor.

1.2 Metodologia de cercetare

Pentru realizarea studiului au fost utilizate metode mixte de cercetare cu caracter cantitativ și calitativ, în funcție de obiectivul și nivelul cercetării, precum și de grupul țintă: interviuri semistructurate, focus grupuri, observarea, colectarea datelor statistice, analizarea documentației. Dat fiind faptul că fenomenul studiat nu este reprezentat suficient în sistemul de protecție a copilului în Republica Moldova, multe aspecte au fost cercetate doar la nivel de percepții ale grupurilor de respondenți.

Eșantionul pentru cercetare a fost constituit din 275 de respondenți din trei raioane - Calarași, Fălești și Ungheni - și reprezentanți din afara acestora.

1.3 Structura studiului

Cadrul conceptual al studiului este format din două componente de bază: Analiza gradului de cunoaștere și de informare a profesioniștilor din domeniile responsabile, copiilor, precum și a publicului larg cu privire la fenomenul abuzului, neglijării și exploatării copiilor; și Analiza serviciilor existente pentru copii din perspectiva prezenței elementelor care asigură protecția și siguranța copiilor, precum și din perspectiva încorporării funcționale a elementelor care ar contribui la prevenirea și protecția copiilor de abuz, neglijare și exploatare.

Prin abordarea acestor trei componente s-a urmărit analiza în complexitate a fenomenului și elaborarea recomandărilor de îmbunătățire a sistemului de protecție a copilului la nivel local în baza opiniilor factorilor de decizie, profesioniștilor, copiilor și a publicului larg.

1.4 Limitări

Studiul a fost limitat în procesul de estimare în dinamică a fenomenului abuzului, neglijării și exploatării copilului, în stabilirea consecințelor, precum și a efectelor serviciilor/programelor implementate în raioanele evaluate. Aceste limitări au fost condiționate de necunoașterea în detalii a esenței fenomenului, de influența reprezentărilor individuale, de stereotipurile sociale existente, de fenomenele socio-culturale.

În același timp nu trebuie subestimat caracterul subiectiv al percepției efectelor serviciilor oferite, care pot fi diferite (ca intensitate și mod de manifestare) de la o persoană la alta, precum și necesitățile de asistență specializată a fiecărui beneficiar, care are percepții personale față de abuzul, prin care a trecut.

Studiul nu conține date statistice/cantitative cu privire la cazurile de abuz, neglijare și exploatare, pentru că acestea nu sunt colectate și incluse în cadrele de monitorizare și raportare pe instituții și raioane.

De asemenea, trebuie de accentuat faptul că rezultatele și concluziile studiului reprezintă doar opiniile participanților din cele trei raioane și acestea nu pot fi extrapolate la nivelul tuturor specialiștilor din Republica Moldova și a populației în general.

2. Abuzul, neglijarea și exploatarea copiilor - descrierea fenomenului

2.1 Valențele fenomenului abuzului, neglijării și exploatării copiilor - percepții

„Un test pentru copii ar putea servi povestea lui Ion Creangă – cum ar proceda copiii, dacă ar fi în locul părinților acelor copii, care au furat cireșe? Majoritatea spun că i-ar fi bătut. Este ceva inadmisibil!” (cadru didactic)

Acest studiu a intenționat să analizeze gradul de cunoaștere și de informare a specialiștilor, a copiilor, precum și a publicului larg despre fenomenul abuzului, neglijării și exploatării copiilor. Informația cu referire la publicul larg a depășit limitele raioanelor pilot, incluzând și alte localități în procesul evaluării efectuate de IMAS în cadrul proiectului.

Percepții cu privire la conceptul de „abuz”

Datele studiului demonstrează, că, mai mult de 50% din **copii** evaluați, n-au putut răspunde la întrebarea ce înțeleg prin cuvintele “abuz față de copii”. Putem presupune, că această incapacitate ține mai mult de necunoașterea noțiunii decât a fenomenului studiat.

Ceilalți copii intervievați - cei aflați în diferite forme de îngrijire – înțeleg prin noțiunea de abuz „un copil nestimat, ocărit, obijduit, bătut”, “ceva incorect, o persoană matură care se comportă urât cu un copil, mai este și abuz sexual”, „copil obijduit, bătut, necăjit, când cei maturi își bat joc de un copil”, „ceartă cu părinții, familia și alți copii”; „când părinții lasă copiii, bătaie, pedeapsă”; „când cineva profită de un copil”, „un copil, pe care nu-l dorești, nu vrei să-l ai în familie”.

Opinii:

„Abuzul a apărut odată cu apariția urii, invidiei dintre națiuni și oameni”;

„Abuzul este anti la tot ce este bun - agresiune, amenințare, nevoie de ajutor, brutalitate”;

„Abuzul este o formă de bulversare a persoanelor prin aplicarea bătaiei, a batjocurii de către persoane sub influența drogurilor, băuturii. El poate fi aplicat cu ajutorul unor unelte: bătă, bici. În consecință abuzul duce la apariția diferitor boli psihice”;

„Abuzul este o eroare sufletească, când copilul este exploatat. Omul care abuzează pe cineva nu este educat, deoarece nu face egalitate dintre el și copil. Înseamnă că este egoist”;

„Abuzul este dezechilibru persistent în sufletul adultului, care duce la distrugerea atât fizică cât și morală a copilului”;

„La auzul acestor cuvinte în imaginația mea apare un copil, care plânge și nu se poate apăra de altă persoană agresivă, care îl pedepsește, fie fizic, fie verbal”;

„Chiar și copiii, care sunt impuși să învețe sau să mănânce mult. În viziunea părinților copiii lor ar putea face ceva mai mult decât alții”.

Specialiști din cadrul DASPF

Managerii, specialiștii serviciilor specializate pentru copii, prin noțiunea de abuz înțeleg tot felul de maltratări, la care este supus copilul: “ abuzul sexual, neglijarea, exploatarea prin muncă, maltratarea fizică și psihică”. Copilul abuzat, în viziunea lor, este un „copil lovit, bătut de o alta persoană, înjosit prin cuvinte inadmisibile, ofensat fizic, psihologic, emoțional”.

Ce este abuzul?

„Orice pedeapsă – utilizare a forței, durere fizică, morală, sexuală, disconfort. Dacă vorbim despre abuzul fizic, atunci acesta este „ o palmă”, „ o plesnitură”, „o bătaie la fund”, „mușcare”, „tragere de păr”, „tragere de urechi”. Abuzul moral îl constituie pedepsele care înjosesc, umilesc și plasează copilul pe rol de țap ispășitor, îl amenință, îl sperie ”;

„Cauzarea intenționată a unei vătămări corporale copilului. Când sănătatea copilului este afectată fizic sau psihic”.

Manageri de servicii sociale

Aceștia menționează, că abuzul sexual se produce mai des în cazul persoanelor, care concubinează - în urma folosirii băuturilor alcoolice aceștia profită de slăbiciunea fizică a copiilor.

În viziunea managerilor serviciilor sociale „copilul abuzat este lipsit de atenția și sprijinul părinților, un copil neocrotit, căruia îi sunt lezate drepturile și nu are acces la condiții pentru o dezvoltare și viață normală”. Un copil abuzat este „marginalizat, inclusiv în familie, ofensat, bolnav, neajutorat, un copil care plânge undeva”, „un copil lovit, agresat emoțional și verbal, fiind utilizate cuvinte inadmisibile (văcar, cioban)”.

În noțiunea de abuz **personalul medical** include „un copil ofensat, bătut, necăjit, batjocorit”, „copil pedepsit fizic, tratat inuman”, „toate modalitățile de agresare, replici nepermise, lovituri, înjosire emoțională”. În acest sens a fost exprimată o părere, precum că „fiecare părinte face astfel de greșeli”. Prin această declarație este minimizat efectul abuzurilor în dezvoltarea copilului și, mai mult decât atât, aceasta denotă un grad insuficient de conștientizare a fenomenului și a efectelor lui.

Abuzul, în viziunea lor, este o „atitudine negativă, un comportament urât față de copil, maltratare în familie, „bătaie” la școală între colegi, maltratare din partea copiilor mai mari, abuzuri sexuale, abuzuri verbale, pe care le folosesc maturii; copil necăjit, molestat fizic, psihologic, sexual, cu încălcarea drepturilor lor”.

Personalul medical, în comparație cu celelalte grupuri de profesioniști, a demonstrat o înțelegere mai largă a noțiunii de abuz, care depășește stereotipurile deja formate.

Ce este abuzul?

„Îl iubește prea mult sau prea puțin, îl ignoră, deci are o atitudine ce ține de extremități. Este un abuz când copilul nu este hrănit conform normelor sau când acesta este supraponderal. Noi, ca surori medicale, cel mai des atestăm neglijarea copiilor din partea părinților. Atunci când părinții nu au grijă de copii, îi pun la munci grele, nu le creează

condiții de trai adecvate, dar îi constrâng moral și îi pedepsesc fizic.

„Copil crescut în condiții improprii, lipsit de cele mai elementare drepturi- instruire, asistență medicală, copil, pe spatele căruia se parazitează”;

„O atitudine neadecvată a părinților, pedagogilor și a altor maturi față de copil, copil în dificultate”, „copil, care duce un trai necorespunzător vârstei lui, impus să trăiască în condiții severe (de militărie), nerecomandate unui copil”;

„Un copil bătut și maltratat psihic. O lovitură aplicată unui copil trece mai ușor, pe când maltratarea psihică durează și lasă amprente de durată în sufletul copilului”;

„Copil lipsit de drepturi, inclusiv de dreptul la apărare”.

Personal medical

Reprezentanții **serviciului ordine publică** tratează abuzul ca pe un „act vătămător fizic, psihic, financiar, emoțional sau sexual aplicat unui sau mai multor copii”, „copil aflat în situație de risc, pedepsit, neîngrijit, lăsat fără supraveghere, stare care i-ar putea deregla sănătatea”, „copil pedepsit, ofensat, necăjit”, „toate felurile de agresare, replici usturătoare, loviri, înjosire emoțională, încălcarea drepturilor copiilor”. În viziunea lor, fiecare părinte face astfel de greșeli în educația copilului, crezând că aceștia nu înțeleg, fiind mici.

Ce este abuzul?

„Auzind sintagma „abuz față de copii”, trebuie să ne implicăm imediat. Unii părinți, fiind în stare de ebrietate, adeseori abuzează inconștient de copii, și, nedîndu-și seama de ceea ce fac, îi lovesc, îi bat, și, în urma acestor incidente, copiii sunt luați la evidența biroului de minori și moravuri sau sunt luați din familii și duși de urgență la centre de plasament”;

„Copii maltratați de către părinți, dar și de alți maturi. Copii lipsiți de copilărie, impuși să execute cerințele celor maturi, care nu corespund vârstei și capacităților lor fizice”;

„Mă gândesc la încălcarea celor mai elementare drepturi ale copilului: copii fără acces la educație, lipsiți de drepturile consfințite prin anumite legi”.

Reprezentanți ai serviciului ordine publică

Ținând cont de faptul, că unele cazuri, ce țin de abuzul față de copii, ajung în instanțele de judecată, am solicitat opinia procurorilor și a judecătorilor cu privire la această noțiune.

Procurorii și judecătorii interpretează noțiunea de abuz ca pe o „aplicare a violenței fizice și psihice minorilor în familie, la școală, dar și între semenii”, „violență, bătaie, copil obijduit, chinuit, lipsit de bunuri materiale”, „asuprire din partea părinților, pedagogilor, copil folosit la diferite munci neconforme cu vârsta lui. Copiii până la vârsta de 18 ani încă nu au experiență și capacitate de a înțelege, ei cred că sunt obligați să facă tot ce li se propune și consideră că acest lucru este firesc”.

Abuzul este definit de către procurori drept niște „acțiuni intenționate din partea adulților, ce duc la diminuarea drepturilor copiilor și le lezează integritatea fizică și psihică”.

Ce este abuzul?

„Simt revoltă, indignarea unui copil și necesitatea urgentă de a întreprinde ceva”.

Judecător

Totodată, studiul respectiv trebuie să conțină și părerea publicului larg cu privire la fenomenul abuzului față de copii. De cele mai multe ori respondenții au descris abuzul în termeni fizici și psihologici. Prin abuz psihologic participanții înțeleg înjosirea verbală a copilului, neglijarea lui emoțională etc. Abuzul fizic, de cele mai multe ori, se asociază cu bătaia și agresiunea fizică. Liderii de opinie intervievați au confirmat existența mai multor tipuri de abuz: emoțional, psihologic, fizic și sexual „Cu părere de rău, se întâlnesc toate formele, în special cel verbal și moral”. Ei au afirmat, că în Republica Moldova se întâlnesc toate tipurile de abuz și, de cele mai multe ori, un tip de abuz generează pe un altul. „Abuzul este de câteva feluri: fizic – violență – când maturii fac uz de forță fizică, de asemenea, abuz psihologic și economic. Să forțezi copilul să îndeplinească un volum de lucru, care depășește capacitățile lui - este un abuz economic. Abuzul psihologic constă în neglijarea copilului și privarea lui de educație”.

Prin urmare, referitor la noțiunea de abuz față de copii, toate grupurile de profesioniști includ în această noțiune o întreagă varietate de tipuri de violență manifestate față de copii, de la neglijare și până la abuzurile grave, precum abuzul fizic și cel sexual.

Putem constata, că interpretările noțiunii de abuz prezentate de către personalul medical și reprezentanții serviciului ordine publică arată un nivel de înțelegere mai înalt, comparativ cu grupul de cadre didactice și specialiști din domeniul asistenței sociale. Diferențele constatate ar putea fi explicate prin experiențele profesionale mai specifice ale reprezentanților de la sănătate și ordine publică, datorită instruirii lor.

Percepții cu privire la conceptul de „neglijare”

Noțiunea de neglijare pentru **cadrele didactice** reprezintă un “copil al străzii, de care nimeni nu are nevoie, care încearcă să supraviețuiască în societate; când nu se iau în considerație părerile și dorințele copilului; copil uitat de rude, apropiați, școală, societate”; “copil abandonat, fără ocrotire”; „singur se descurcă în viață”; „copil lăsat în voia sorții”; „copil fără speranță”, „societate și părinți indiferenți”.

În grupul de copii neglijăți sunt incluși „copiii triști, închiși și fără încredere în sine, fără ajutor, fără atenție și grijă; copii neluați în seamă de către cei apropiați și societate”; „copii, cărora nu li se acordă sprijin, nu sunt înțeleși în ceea ce fac, nu sunt ajutați să-și depășească problemele proprii”; “ copii tratați ca pe niște obiecte de casă, când nu se iau în considerație necesitățile acestora”.

Unii reprezentanți din grupul de cadre didactice s-au dovedit a fi destul de autocritici recunoscând că în mediile educaționale se întâlnesc destul de multe cazuri de neglijare a copiilor.

Ce este neglijarea?

„Copil neocrotit de stat, de familie, de școală, căruia nu i se permite să-și exprime durerea și tristețea, lăsat fără atenție din partea părinților, școlii, societății”;

„Neglijarea poate fi fiziologică și educațională. Fiziologică semnifică lipsa hranei și a îmbrăcăminte. Educațională – lipsa activității de bază, a jocului. Trebuie să recunoaștem că fenomenul persistă în mediile profesorilor, involuntar copii sunt neglijăți de profesori. Una din cauze este numărul mare de copii în clase”;

„Copii neîncadrați în activități, neimplicați în viața colectivului de copii, copii nesocializați, cărora nu le este ascultată opinia”.

Cadre didactice

În opinia **specialiștilor din cadrul DASPF** noțiunea de neglijare înseamnă “desconsiderarea copilului, când nu se ține cont de opinia acestuia; subalimentația, lipsa de educație, neacceptarea asistenței medicale, tratamentul neadecvat”; “Încălcarea drepturilor copilului, expunerea

acestui la frig și foame”; “Copil neîngrijit, căruia nu i se promovează talentul, pe care îl deține”.

Specialiștii din domeniul asistenței sociale au indicat la două feluri de neglijare - fizică și socială. Cea fizică presupune malnutriția, iar cea socială – lăsarea copilului în „voia sorții”, „copil lăsat fără atenție din partea părinților, dar și a pedagogilor, copil neprotejat, „indiferență chiar și față de propriul copil, copil nealimentat, neîngrijit”.

Ce este neglijarea?

“Când aud noțiunea de neglijare a copilului îmi imaginez un copil al nimănui și eschivarea nemotivată de la creșterea, întreținerea și educarea copilului a celor care ar trebui să poarte toată responsabilitatea pentru îndeplinirea acestor obligațiuni. Cred că, actualmente, acesta este unul dintre cele mai frecvente fenomene cauzate de migrație (și nu numai), care poate avea aceleași consecințe asupra dezvoltării copilului”;

„Atunci când nu auzi sau nu ții cont de ceea ce vrea să facă copilul, obligându-l să facă numai ceea ce dorești tu”;

„Atunci când copilul nu este ascultat, nu sunt luate în considerație părerile și opiniile lui, când nu este auzit, înțeles în propria lui casă. Mai există și neglijarea pedagogică, când la școală copilul nu este întrebat când ridică mâna, ci este ignorat”.

Specialiști din cadrul DASPF

Managerii și specialiștii, care activează în cadrul serviciilor specializate pentru copii asociază neglijarea mai mult cu anumite carențe în îngrijirea copilului în condiții de familie: „nu-i oferă dragoste copilului, nu-l spală, nu-l îngrijește”; „nepăsare față de copil, lipsire de îngrijire părintească”, „copii din familii socialmente vulnerabile, copii cu dizabilități, neglijati de profesori în școală”.

Ce este neglijarea?

„Atunci când părintele sau tutorele nu asigură sănătatea și starea generală de bine a copilului. Neasigurarea copilului cu un adăpost adecvat, cu îmbrăcăminte, neglijarea îngrijirilor medicale, neșcolarizarea copilului.” “Iresponsabilitate, neatenție, indiferență”;

„Neglijarea copilului este tratarea lui iresponsabilă, fapt ce provoacă daune sănătății și dezvoltării lui fizice și mintale”;

„Mă gândesc la copiii care cresc în familii unde nici mama, nici tata nu-și îndeplinesc obligațiile lor părintești, iar copiii sunt mereu flămânzi, îmbrăcați inadecvat sau chiar le lipsesc hainele și încălțăminte. Copii nevoiți la o vârstă fragedă să-și poarte singuri de grijă”;

„Lipsirea minorului de cele necesare, a nevoilor biologice și emoționale”.

Manageri și specialiști din cadrul serviciilor specializate pentru copii

Acest grup de specialiști a demonstrat o tratare largă și competentă a noțiunii de neglijare cu includerea diferitor forme de manifestare a neglijării față de copiii aflați în diferite medii sociale: „copii omiși din atenția părinților și a societății în general”, „copii neluați în considerație, copii fără dreptul de a-și expune părerea, gândurile, fără dreptul de a se manifesta ca individualități, fără atenție părintească, aceștia fiind consumatori de droguri”, „copii îndestulați în familii

asigurate, dar care nu sunt luați în considerație de către părinți ca personalități și nu sunt susținuți de aceștia”, „copil considerat o nulitate”, „copil neîngrijit, lipsit de confort emoțional pozitiv, copil lipsit de dreptul de a frecventa școala, cercurile de dezvoltare a aptitudinilor, lipsit de acces la asistența medicală”, „copil pus de învățător în ultima bancă, neglijat (nu i se repartizează poezii pentru anumite sărbători)”, „interzicerea dezvoltării copilului într-un ritm propriu specific”. Și, ca rezultat, avem „înstrăinarea copilului de părinți și de alți membri ai societății, neacceptarea lui ca om și o tratare cu indiferență”.

Cu referire la noțiunea de neglijare reprezentanții **serviciului ordine publică** s-au expus în felul următor: „Copil fără atenție din partea societății, marginalizat. Copil neglijat în familie și la școală etc”, „copii, cărora nu li se acordă nici o atenție din partea celor responsabili de educația și dezvoltarea lor”, „copil de stradă, fără supraveghere”, „copil lăsat în umbra intereselor celor maturi. Copil lipsit de condiții de dezvoltare. Copil fără viitor”.

Ce este neglijarea?

„Indiferența față de copii. Atunci când părinții nu-și îndeplinesc obligațiunile părintești; neglijarea apare atunci când adultul nu-i asigură copilului nevoile biologice, dezvoltarea fizică și psihică și îi limitează accesul la educație”;

„Indiferența persoanei, care are în responsabilitatea ei creșterea, îngrijirea sau educarea copilului, de a lua la timp măsurile subordonate acestei responsabilități, fapt care pune în pericol viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului”;

„Atitudine indiferentă și neserioasă a părinților față de copii - pentru unii părinți contează numai sursele financiare, banii sunt folosiți în alte scopuri, nu în asigurarea necesităților copiilor.

Părinții abuzatori, care trimit copiii să cerșească. Persoanele asigurate neglijează de multe ori copiii din stradă și nu anunță organele de drept, sunt indiferente la ceea ce se petrece în jur. Populația, în general, este indiferentă față de mediul înconjurător și nu cunoaște legile în vigoare”.

Reprezentanți ai Serviciului ordine publică

Reprezentanții serviciului ordine publică fac legătura dintre abuz și neglijare, condiționând în mod diferit aceste manifestări – în unele cazuri neglijarea duce la abuz, în altele invers. “Într-o atmosfera de violență copilul este neglijat și expus tuturor relelor, fiind speriat și singur în țipetele celor din jur. Această situație explică și numărul mare de accidente domestice, ale căror victime sunt copiii”.

Personalul medical, în mare parte, asociază neglijarea cu lipsa îngrijirilor, tratamentelor care trebuie să fie oferite în mod firesc copilului: „copil pedepsit, fără atenție din partea părinților și a altor membri ai societății, aflat într-o stare jalnică, murdar, cu scabie și pediculoză”, „copil neîngrijit, sărman, flămând ignorat de către părinți și societate”. „copil fără grijă și căldură părintească, părinți indiferenți față de sănătatea și preocupările copilului”. „copilul fără îngrijire elementară (flămând, nespălat, bolnav)”.

Ce este neglijarea?

„Fenomenul neglijării copiilor este foarte frecvent - părinții nu-i hrănesc, nu-i îmbracă conform normelor, nu le permit frecventarea școlii. Sunt foarte mulți copii neglijăți de părinții lor”;

„Copil neglijat de cei din jur ca personalitate, care are anumite drepturi - la viață, trai decent, școlarizare, asistență medicală, psihologică”;

„Neglijarea de către pedagog a copilului cu capacități de însușire a materialului didactic, fapt ce duce la marginalizarea, complexarea și izolarea copilului”;

„Copii lăsați singuri, în timp ce părinții sărbătoresc, cu băuturi alcoolice, nașterea copiilor”;

„Educarea incorectă, atitudine negativă față de copil, copil plângând, lăsat fără atenție”.

Personal medical

Referitor la fenomenul neglijării copiilor, **medicii de familie** au pus un accent deosebit pe importanța respectării drepturilor copilului. Noțiunea de neglijare presupune un: „copil căruia i se subminează drepturile. Copilul, odată născut, deja are drepturi, ce nu-i pot fi încălcate, dar și intrauterin copilul are drepturi. Neglijarea copilului apare în familiile, unde persistă emoții negative”.

Printr-un copil neglijat ei au în vedere: „copil lăsat în grija nimănui. Copil care nu are pe nimeni. Copil practic fără familie. Familia există, dar nu există copilul pentru familie. Copil lăsat în voia sorții, fără siguranță”. „Copii, cărora li se ia „norma” ce trebuie să o primească de la cei din jur. Nu li se satisface minimumul de necesități, de care au nevoie în baza legilor scrise și nescrise”.

Studiu de caz:

„O copilă de la gimnaziul-internat a fost adusă în secție fiindcă băuse ceva ca să se otrăvească. Apoi cazul s-a repetat. O vizita doar mătușa ei. Am înțeles, mai târziu, că tata a părăsit familia, iar mama era plecată la muncă la Moscova. Am vorbit cu ea. Mi-a spus că nu are cui să i se destăinuie și că nimeni nu are nevoie de ea. Se întreba, de ce mama nu vine acasă, când este atât de așteptată?”

Personal medical

Procurorii și judecătorii, în tratarea noțiunii de neglijare, pun accentul pe partea legală și socială a fenomenului, asumându-și responsabilitatea pentru soluționarea acestor cazuri. Atunci când aud despre neglijare: „simt revoltă că nu e totul în ordine-comportament neadecvat față de un copil din partea unei persoane mai mari sau a unei persoane mature”, „nu se acordă atenția necesară educației și îngrijirii copiilor”, „se manifestă neatenția celor din jur față de copii”. „Acțiune de marginalizare a copilului din partea părinților, rudelor și chiar a societății”, „nu este acordată, în măsura posibilităților, atât atenția cuvenită, cât și sprijinul pentru a deveni un cetățean conștient și demn pentru societate. Sunt copii nedoriți în familiile lor”.

Ce este neglijarea?

„Neglijarea se întâmplă atunci când ai posibilitatea de a face ceva, dar nu faci”.

Judecător

Percepții cu privire la conceptul de „exploatare”

„Se admite lucrul fizic, dar nu și lipsirea de copilărie” (medic de familie).

„Crucea pe care nu o poate duce un matur, i se dă copilului” (asistentă medicală)

Copiii (majoritatea de vârstă preșcolară) conștientizează faptul, că trebuie să ajute părinții la treburile casnice și că trebuie să fie implicați în diferite munci: „fac curat, dau mâncare la păsări, aduc vaca de la cireadă, mătură în casă și prin ogradă, aduc lemne, spală vesela, aranjează jucăriile și hainele în dulap, strâng cu aspiratorul, șterg praful, stau cu frații mai mici, fac cumpărături, fierb ouă”. Deci, spectrul de sarcini pe care le poate realiza un preșcolar în casă este destul de mare. „Trebuie să facă tot ce le indică părinții”.

Copiii n-au putut numi unele munci, pe care nu poate să le îndeplinească un copil, chiar dacă este rugat de părinți. În schimb copiii nu pot să refuze să facă ceva prin gospodărie, fiindcă, spun ei, „ne pedepsește, ne bate”, „nu o să-mi cumpere nimic, nu-mi dă voie la joacă, mă bate cu palma, cu mătura”. În astfel de situații copiii apelează după ajutor la bunei, la alți maturi, la poliție.

Copiii mai mari, de vârstă școlară, au menționat că „sunt multe cazuri când părinții trimit la lucru copiii, în loc ca aceștia să meargă la lecții („De muncă încă nimeni n-a murit”).” Copiii muncesc acasă sau în gospodăriile altora în condiții impropriet (de ex., pe arșiță). Uneori copiii sunt impuși să muncească peste puterile lor, iar dacă refuză – fie nu sunt plătiți sau hrăniți, fie sunt maltratați.

Copiii din mediile rurale „sunt forțați să participe la lucrări agricole (prășit, săpat, semănat, cules) în timpul lecțiilor, iar profesorii încurajează munca cu ziua- „Bravo, dacă nu învață, măcar lucrează!”. „În unele localități sunt și profesori care iau copii să lucreze la ei acasă, în schimbul notelor.” „Copiii de la țară mai des sunt puși la munci grele, pe care nu le pot îndeplini. Sunt copii care muncesc de la vârsta de 8-9 ani.”

„Sunt cazuri când copii de 14 ani pleacă la Moscova pentru a munci la construcție. Unii dintre acești copii își însoțesc părinții, iar alții – merg acolo cu unii vecini sau cunoscuți ai părinților.”

Cadrele didactice, rugate să interpreteze noțiunea de exploatare a copilului, au menționat: „un copil, care muncește din greu pentru a aduce un venit cuiva, oropsit, umilit, oprimat, impus să cerșească”, „un copil obligat să presteze o muncă grea, peste puterile lui, în familie”, „o nerespectare a drepturilor copilului de către maturi, când nu se ține cont de părerea acestuia”, „asocierea copilului cu un animal, fără a ține cont de forțele lui”.

Exploatarea copilului este asociată de cele mai multe ori cu munca fizică prin abordarea diferitor aspecte ale acesteia: „Munca silnică, în câmp și acasă. Munci ce nu corespund vârstei de 15-16 ani - când se formează scheletul copilului el nu trebuie să ducă greutăți mari, or, ca rezultat, pot apărea diferite boli cronice”. „Nu este nimic strașnic dacă copilul este pus la o muncă adecvată vârstei, de a aduce o căldare de apă, de a face ordine în casă, de a mătura prin ogradă. Dacă copilul este în clasa 5-6 este normal să i se cultive deprinderile de muncă. În familiile defavorizate copiii nu sunt puși să lucreze și când vin la internat, stângerea patului pentru ei devine o muncă”. „Exploatarea prin muncă se întâmplă atunci când părinții nu-și onorează obligațiile părintești și-și trimit copiii să muncească, iar banii sunt utilizați în alte scopuri, decât asigurarea copiilor, acest fenomen fiind specific satelor”.

Cadrele didactice evaluate au indicat și unele aspecte ale procesului educațional, care pot fi tratate drept exploatare a copilului:

Ce este exploatarea?

„Există și exploatare intelectuală, când nu este dozată activitatea intelectuală a copilului, în rezultat copilul își pregătească temele până la ora 23.00, unii copii muncesc prea mult. Programul de studiu este supraîncărcat”;

„În clasă profesorul poate să-l oblighe doar pe un copil să facă de serviciu, să șteargă tabla“;
„Când cuvântul unui matur nu poate fi contestat, și copilul trebuie să execute, fără cârtire, ceea ce i-a indicat acesta”.

Cadre didactice

Prin urmare, cadrele didactice, interpretează noțiunea de exploatare prin greutatea muncii, la care este impus copilul, și prin caracteristicile procesului educațional care creează percepții de exploatare.

Specialiștii din cadrul D/SASPF au manifestat o abordare mai largă a acestei noțiuni, comparativ cu grupul de cadre didactice: “Acțiuni ce duc la utilizarea copiilor pe rol de forță de muncă, marfă, produs, satisfacție sexuală”; “Exploatarea copilului este o consecință a sărăciei, acesta este obligat să presteze munci peste puterile lui, în folosul cuiva. Impunerea copilului să cerșească”; “Manipularea copilului sub diferite forme: muncă grea, sex, înjosire, inclusiv verbală”. „Copil folosit să muncească peste puterile lui. De obicei, copiii, care îndeplinesc lucrări agricole, nu frecventează școala, sunt „rupti” de la școală în folosul executării unor munci”, numiți „copii fără copilărie”, în special, în localitățile rurale, unde numărul lor uneori ajunge chiar și la 80% copii.

“Fortarea copilului de a executa servicii prin încălcarea normelor legale. De exemplu, când i se dau prea multe însărcinări copilului și nu se ține cont de timpul lui liber (de a sta permanent cu cartea în mână)”. “Când copilul este trezit dimineața la orele 4 și culcat la orele 24 noaptea”.

Managerii și specialiștii serviciilor specializate pentru copii au demonstrat o înțelegere a noțiunii de exploatare a copilului similară cu grupurile de specialiști prezentate anterior: “Obligarea copilului să presteze munci grele, peste puterile lui, abuzul sexual, impunerea copilului să cerșească, folosirea acestuia în interesul cuiva”.

“Utilizarea forței fizice, a minciunii pentru impunerea copilului să cerșească, să lucreze, să fure”; “impunerea copilului, contrar voinței lui, să facă ceva”; „copil care nu frecventează școala, nu se bucură de timp liber împreună cu prietenii săi, fiind nevoit să lucreze din zori până seara târziu impus de părinții săi sau de alte persoane adulte, iar motivul fiind „cine nu lucrează – nu mănâncă”; „cazuri de traficare și supunere la munci grele ce nu corespund vârstei și stării de sănătate a copilului, inclusiv exploatarea sexuală - fetele tinere plecate peste hotare”.

Studiu de caz

„Un țigan a vrut să fure un copil cu dizabilități, pentru a-l face cerșetor, s-a dus în familia unui asemenea copil și s-a prezentat ca fiind lucrător al centrului nostru, spunând că mașina centrului s-a defectat și că el va duce copilul la centru pe cont propriu. Mama însă a telefonat la centru, astfel constatându-se că e vorba de o minciună, iar copilul a fost salvat”.

Manager al unui serviciu pentru copii

Reprezentanții **serviciului ordine publică** înțeleg prin noțiunea de exploatare: „Impunerea copiilor să îndeplinească acțiuni, care nu corespund dorinței, vârstei și moralului lor - sunt multe cazuri și în țară și peste hotare, care sunt difuzate la TV”, „folosirea copilului în scopuri personale de către adulți, inclusiv a celor apropiați”, „mă gândesc la copiii, în special de la sate, care muncesc alături de părinți, deși ar trebui să fie la școală, să aibă o ocupație conformă cu puterea lor, și nu munci periculoase pentru viață și sănătate”.

Ce este exploatarea?

„Impunerea copilului să săvârșească fapte contrar voinței lui, să îndeplinească munci nerecomandate copiilor”;

„Este o formă de utilizare a copilului pentru satisfacerea nevoilor adulților, când copilul este convins sau obligat să desfășoare activități ce pot aduce venit adulților”;

„Exploatarea prin muncă este un sinonim al abuzului, traficului de ființe umane, situație de profit, muncă neremunerată, depășire a puterilor fizice”;

„A se folosi de naivitatea copiilor și a-i lipsi de copilărie, a-i priva de dreptul de a fi copil, maturizare înainte de termen”;

„Exploatarea prin muncă de către oameni străini, iar banii - folosiți pentru băuturi alcoolice și țigări”.

Reprezentanții ai Serviciului ordine publică

Reprezentanții serviciului ordine publică, explicînd conceptul de exploatare au accentuat exploatarea sexuală a copiilor.

Studiu de caz

„Am avut un asemenea caz, când o mamă din sat, dint-o familie social vulnerabilă, o impunea pe fiica ei de 12-13 ani să întrețină relații sexuale pentru bani. Părinții au fost trași la răspundere penală și copiii au fost luați din familie”.

Reprezentant al Serviciului ordine publică

Definirea noțiunii de exploatare de către **personalul medical** cuprinde: „Folosirea muncii copilului la lucrări agricole, cerșit, prestare a serviciilor sexuale, pornografice, îngrijire a fraților mai mici, menaj ce solicită un efort fizic exagerat, în timp ce maturii nu-și îndeplinesc obligațiunile lor”, „exploatarea prin muncă, ce depășește rezistența fizică și psihică a copilului, fiind tratată ca înjositoare”.

Lucrătorii medicali, incluși în eșantionul de cercetare, au interpretat noțiunea de exploatare a copilului în detalii și mai complet comparativ cu celelalte grupuri de profesioniști, atrăgînd atenția asupra diferitor aspecte ale acestui fenomen: „Copil impus la munci grele, muncă de durată și peste puterea copilului, când nu se ține cont de vârsta și puterile acestuia. La sate, de multe ori, copiii sunt trimiși la păscut animalele de la o vârstă fragedă, este folosită munca minorilor pe șantiere de construcție, mulți copii muncesc de rînd cu părinții lor pentru a-și întreține familia, la săpat cu ziua în locul părinților, la tutun, stau cu copiii mai mici fără a li se permite să frecventeze școala. Este un lucru firesc ca și copiii să fie deprinși cu munca, dar acest lucru trebuie să se facă prin înțelegere, fără impunere”. „Copil impus să presteze unele servicii în folosul cuiva, să fie impus să cerșească pentru cineva sau obligat să presteze servicii sexuale persoanelor interesate”.

„Copilul poate fi exploatat și psihologic, prin reproșuri și cuvinte urâte. Nu este bine când în familie sunt copii de diferite vârste, dar de atenție beneficiază numai cei mici, cei mai mari fiind ignorați”.

Deseori, exploatarea copiilor a fost asociată cu „lipsa de la școală, motivul fiind plecarea la muncă sau necesitatea de a sta acasă cu copiii mai mici, sau, și mai grav, părinții pleacă peste hotare și copiii rămân singuri”. „Copilul este pus să muncească, în timp ce ar trebui să-și facă lecțiile, să frecventeze școala”; „profesorii impun copiii să execute munci în folosul lor: să curețe porumb etc.”. Totodată, exploatarea copiilor este asociată și cu „lipsirea copiilor de drepturi: de a se exprima, de a se opune unor intenții urâte din partea maturilor”; „copil trist. Surmenaj psihic și emotiv. De obicei, asemenea copii sunt în familiile de alcoolici etc.”; „copil lipsit de drepturi, fără un regim, ce i-ar asigura o bună creștere și dezvoltare”.

Procurorii și judecătorii, ca și în cazul altor noțiuni, au accentuat aspectul legal al acestor acțiuni: „Acțiuni întreprinse contrar voinței copilului, având drept scop folosirea acestuia în diferite scopuri personale meschine, în vederea obținerii unui profit”; „Multe abandonuri sunt în școli din cauza includerii copiilor la diferite munci, în mod conștient de către părinți, aceștia rămânând fără studii”. „Se cere includerea intervenției statului, cel puțin, o mediere”, „Cel mai mult mă gândesc la copiii străzii, impunerea lor să cerșească, o situație materială precară, dar și o nepăsare din partea părinților, care acceptă câștigarea banilor prin implicarea copiilor.”

Publicul general, prin noțiunea de exploatare, înțelege impunerea copilului să muncească, fapt care îl împiedică pe acesta să învețe sau pentru care nu este încă pregătit fizic, când copilul lucrează la altcineva dar nu este plătit sau plătit foarte puțin. Unele persoane din publicul general și dintre liderii de opinie consideră că munca moderată „pe lângă casă” împreună cu părinții este una benefică în educația copilului. Ei au menționat, că, uneori, această muncă este numită exagerat „exploatare”.

Ce este exploatarea?

„Dacă el este exploatat de cineva, care chiar face bani pe seama lui, este abuz, nu este bine. Dar dacă el în familie lucrează, mătură prin ogradă, aduce apă, paște cârlanii - asta este educație”. (Mecanic auto)

„Exploatare e atunci când stă acasă cu fratele mai mic și nu merge la lecții. E obligat să stea cu fratele, cu surioara mai mică, că mama e ocupată nu știu pe unde”. (Lucrător în piață)

Majoritatea profesioniștilor și liderii de opinie și-au exprimat atitudinea negativă față de orice formă de abuz, neglijare și exploatare a copiilor. Pe când unii participanți din grupurile de public general, în special bărbații, consideră că în unele cazuri „o palmă în scopuri educative” este benefică pentru copil: “La noi sunt tradiții, după care dacă i-ai dat o palmă – e normal, cum se spune „unde bate tata, acolo crește” (Pensionar).

În mare parte, participanții la cercetare au manifestat o gamă largă de sentimente - de compătimire pentru copiii care sunt abuzați, dar de respingere și ostilitate față de părinții acestor copii. În special, pentru că, în opinia lor, acești copii vor urma exemplul părinților și vor recurge la violență față de copiii proprii. Alții s-au simțit responsabili pentru îmbunătățirea situației acestor copii.

În cadrul studiului a fost urmarit și scopul de a stabili cum este **calificat fenomenul abuzului și neglijării copiilor** - o problemă socială, educațională, medicală sau de alt ordin.

Opiniile **cadrelor didactice** formează trei grupuri mari:

Primul grup a menționat, că abuzul este „o problemă socială, care vizează toată societatea, toți trebuie să rezolvăm această problemă, să nu fim indiferenți față de ceea ce se întâmplă în jur, să ne implicăm, să nu trecem nepăsători pe lângă un copil, care are nevoie de susținere și ajutor”. „Este o problemă socială, dacă ar fi una de educație, ar putea fi rezolvată în școală”. „Societatea acceptă bătaia ca pe ceva normal. La noi, în Moldova, ca și în alte țări subdezvoltate, bătaia se consideră metodă de educație”.

Al doilea grup a susținut, că abuzul este o problemă educațională „părinții nu le acordă atenția cuvenită copiilor, este o ruptură dintre părinți și copii; prioritate pentru unii părinți sunt banii, bogăția; nu se acordă atenția cuvenită copiilor. Părintele are putere de a pedepsi, dar are și posibilitatea de a-l încuraja pe copil prin anumite favoruri, cadouri etc. Este o problemă ce ține de educația copilului în familie, de cei 7 ani de acasă. Maturii trebuie să-și consolideze eforturile pentru a diminua acest fenomen, în caz contrar consecințele vor fi dintre cele mai dramatice”.

Al treilea grup a insistat, că este o problemă complexă: socială, educațională, medicală. Socială, deoarece depinde din ce familie provine copilul, în unele familii bătaia este ceva obișnuit, tradițiile sunt transmise din generație în generație. Sunt multe cazuri când copiii se bat în stradă, iar maturii trec indiferenți. Multe familii nu au ce mânca, cu ce se îmbrăca, în rezultat membrii acestora devin agresivi, violenți față de alte persoane și de copiii proprii. Educațională, deoarece depinde cum se educă acel copil, dacă în familie persistă alcoolul, atunci în familie sunt prezente toate formele de abuz. Medicală - multe persoane sunt bolnave psihic și abuzează inconștient copiii. Toate aceste probleme sunt legate reciproc.

Cadrele didactice consideră, că lor le revine cea mai mare parte în soluționarea problemelor legate de abuz - „Părintele s-a înglodat și lasă totul pe spatele școlii”.

Specialiștii din cadrul D/SASPF consideră, că „abuzul față de copii este o problemă, ce ține de toate domeniile – social, educațional și medical. Toate contează, nu pot fi separate, precum și copilul nu poate fi separat de familie, școală, medicină. Copiii sunt înconjurați de maturi, de copii mai mari, colegi, pedagogi”. În primul rând, e „o problemă socială, mult contează în care mediu social crește și se educă copilul. Atunci când un copil crește într-o familie cu un nivel scăzut de trai, afectată de mai multe probleme sociale, riscul de a fi abuzat este mai mare”. „Medicală, fiindcă orice lucrător medical (ca și specialiștii din alte domenii) trebuie să cunoască formele de abuz și cum poate fi identificat un copil care este supus abuzului, cum să-i acorde primul ajutor în caz de necesitate, cum trebuie să se comporte cu acest copil”. „Educațională - este condiționată de nivelul slab de informare al părinților, lipsa programelor de instruire a lor în instituțiile educaționale”.

Acest grup de respondenți a accentuat în mod deosebit legătura dintre aspectele social și educațional, menționând însă importanța celui educațional, fiindcă acolo copilul se află cea mai mare parte de timp și anume acolo ar putea fi făcută intervenția cuvenită. „Nu vreau să pun toată responsabilitatea pe umerii școlii, dar acest lucru trebuie să fie înțeles de profesori, că, în primul rând, ei pot să salveze situația”.

Marea majoritate a reprezentanților **Serviciului ordine publică** au calificat problema abuzului față de copil drept una socială. Ei consideră, că acest fenomen nu este unul nou, el a fost actual întotdeauna, doar că ceea ce cuprindea această definiție în trecut erau considerate drept practici comune. În viziunea educației tradiționale moldovenești copiii sunt considerați „proprietate a părinților, care în mare parte decid soarta odraslei lor”.

Calificarea fenomenului abuzului și neglijării

„Abuzul față de copil este o problemă socială, educațională și de ordin public, deoarece copilul trăiește în societate zi de zi, de dimineață aflându-se în familie, apoi la grădiniță și școală și iarăși în familie. O atitudine neadecvată a părinților față de copil ține deja de ordinea publică”.

Reprezentant al Serviciului ordine publică

Abuzul față de copii, conform opiniei **personalului medical**, este o problemă socială, dar poate fi și medicală, adică de sănătate, când părinții sunt alcoolici. „Noi în sate avem destule cazuri de părinți alcoolici, care își agresează copii”. O altă opinie: „Abuzul, în majoritatea cazurilor, este o problemă socială și mai puțin medicală (în familiile alcoolicilor, în familiile cu diferite boli psihice, cu dereglări de comportament)”.

Calificarea fenomenului abuzului și neglijării

„Este o problemă socială, deoarece totul începe de la educația incorectă, sărăcia în familie- de exemplu, dacă într-o familie sunt 4 copii, părinții sunt nevoiți să-i antreneze în diferite munci, ca să aibă cu ce se îmbrăca și încălța. Problema nu apare în condiții concrete, ci oriunde, în diferite sectoare ale societății și sub formă diferită”;

„Este mai mult o problemă socială. Asistenții sociali o cercetează, căci ține de obligațiunea lor. Medicii pot doar să „ridice” problema în cazul depistării ei. Societatea nu are grijă de cetățenii săi. Oamenii bolnavi de alcoolism nu au unde se trata. Au fost închise secții întregi, care existau cândva”;

„Este o indiferență totală a societății, fiecare pentru sine, se monitorizează cazul numai când copilul se află într-o situație critică, și nu de la început”.

Personalul medical

Reprezentanții organelor de drept și-au expus părerea privind statutul fenomenului studiat: „Abuzul este atât o problemă socială, educațională, cât și de ordin public, dar primează cea socială, deoarece totul se începe din familie, stradă, societate. Este neglijată educația, de asemenea, profesorii sunt deprinși să se axeze pe procesul de instruire, lăsând în umbră comunicarea cu părinții și copiii. Procesul trebuie privit ca un tot întreg. Este și o problemă de ordine publică, mai complicată”(procurori). „Abuzul față de copii a căpătat niște dimensiuni foarte mari. Este o problemă socială, dar societatea nu conștientizează acest fapt - pe cine creștem, în ce condiții. Toate problemele din societate provoacă fenomenul abuzului față de copii” (judecător).

Constatări:

- Studiul a constatat o înțelegere, în general, corectă a conceptelor de abuz, neglijare și exploatare la toate grupurile de profesioniști evaluați, cu grad diferit de detaliere a noțiunilor și arie diferită de acoperire a manifestărilor acestor atitudini și comportamente.
- Diferențele stabilite în abordarea noțiunilor pot fi explicate de activitatea profesională diferită, focusarea responsabilităților și de experiența diferită de lucru cu cazuri de abuz, neglijare și exploatare. Totodată, aceste diferențe se explică și prin instruirile de care au beneficiat aceste grupuri de profesioniști în procesul de formare profesională inițială și continuă. Diferențele constatate sunt în favoarea reprezentanților serviciului ordine publică și a grupului de personal medical.
- Diferențe semnificative în abordarea noțiunilor de abuz, neglijare și exploatare la nivel de raioane incluse în cercetate nu au fost constatate.
- Un tablou total diferit îl prezintă grupul de copii evaluați, care, în jur de 50% ,nu cunosc conceptul de abuz și explică fenomenul doar în baza experiențelor de viață acumulate.
- Studiul a constatat că abuzul și neglijarea are loc în diferite medii sociale: instituții rezidențiale, medicale și chiar în școli. Totodată, a fost accentuată de către copii responsabilitatea personalului instituțiilor respective de a preveni astfel de cazuri.

2.2 Percepții în estimarea extinderii fenomenului abuzului și neglijării copiilor în raioanele de implementare a proiectului

„O palmă nu înseamnă abuz, abuz este atunci când copilului îi curg lacrimi” (lucrător medical)

În cadrul studiului s-a intenționat să se fixeze numărul de cazuri de abuz și neglijare a copiilor, cu care s-au întâlnit grupurile de profesioniști, în experiența lor, precum și percepțiile acestora cu privire la extinderea acestui fenomen la nivel de raion.

Asistenții sociali comunitari (81 persoane) au menționat, că, pe parcursul activității profesionale, în mod sistematic se confruntă cu cazuri de abuz și neglijare a copiilor. Cele mai frecvente sunt cazurile de neglijare, urmează abuzul emoțional (inclusiv verbal), abuzul fizic și cel sexual.

Din lipsa unor date statistice cu privire la cazurile de abuz și neglijare a copiilor, nu putem contura dimensiunile acestui fenomen la nivel de raion. Oricum, analiza rapoartelor existente, precum și a experienței practice în domeniu permit de a constata o tendință de subestimare a dimensiunilor fenomenului. Acest fapt ne face să concluzionăm că asistenții sociali comunitari nu au suficiente cunoștințe despre simptomatologia neglijării și a tipurilor de abuz, abilități necesare pentru identificarea acestor cazuri, precum și necunoașterea metodelor de prevenire și intervenție timpurie.

Cadrele didactice au menționat, că în activitatea lor profesională se întâlnesc cu „aplicarea forței fizice față de copii, abuz emoțional, agresare verbală, numirea copiilor cu cuvinte necenzurate chiar și de către profesori (oaie, vită), dar cel mai grav e că înșiși copiii sunt foarte brutali și agresivi unul față de altul, se numesc urât, își pun porecle”. Cele mai frecvente sunt certurile însoțite de strigăte, insulte, cuvinte necenzurate și chiar aplicarea forței fizice în grupurile de copii. Toate aceste insulte se produc în curtea școlii, pe coridoare în timpul recreațiilor, în drum spre casă, în familie, la locurile de joacă, în cluburile de noapte. Dacă copilul este dintr-o familie mai săracă, de multe ori profesorii nu-i acordă atenția necesară, este lipsit de căldura profesorilor, educatorilor, lucrătorilor auxiliari.

În activitatea lor, cadrele didactice se întâlnesc practic cu toate tipurile de abuz: fizic, verbal, psihologic. Copiii se numesc cu cuvinte urâte, cu porecle, se scuipă, spun vorbe urâte la adresa colegilor, în unele cazuri și la adresa pedagogilor. Aceste tipuri de violență se întâlnesc în clasă, liceu, stradă, dar cel mai mult, în timpul vizionării TV. „Violența verbală este cauzată și de lipsa unui control. De cele mai dese ori, familiile tinere nu sunt tolerante, unde lipsește înțelegerea copiilor proprii. Se întâmplă și în licee cazuri de manifestare a violenței verbale. Violența fizică în liceu nu se practică, ci în familii, părinții nu conștientizează, că violența fizică nu este o metodă de educare a copiilor, care, de cele mai dese ori, protestează în urma violențelor părinților”.

Totodată, cadrele didactice afirmă că „aproximativ 60% din copiii abuzați sexual sunt agresați de concubinul mamei sau de tatăl biologic venit din închisoare. Tata a ucis-o pe mama și exploatează prin muncă copiii, îi trimite cu ziua”.

Unele cadre didactice din instituțiile rezidențiale consideră că toți copiii din internat au fost abuzați în familiile lor. Această afirmație poate fi tratată drept una care accentuează aspectele negative și devalorizează educația familială.

Frecvența cazurilor de abuz și neglijare

„Toți copiii aduși la internat au fost neglijăți. Când vin la noi, apar conflicte între pedagogi și copii acesta nu strânge patul și nu așează hainele în dulap. Copiii nu vor să facă elementarul, socotind că cineva îi este dator, lumea primește slariu pentru așa ceva. Pentru

copii contează mult deprinderile acumulate acasă. Se acomodează foarte greu la regimul din internat, fiindcă vin dint-o viață haotică, fără norme, regim și obligații”.

Cadre didactice din instituție de tip internat

Specialiștii din cadrul D/SASPF se întâlnesc cu toate felurile de abuz - fizic, emoțional, sexual. Cele mai frecvente sunt cazurile de neglijare și cele de abuz verbal, care se produc în familii, în stradă, școală, societate. Cazuri de abuz fizic însă se întâlnesc mai rar.

Frecvența cazurilor de abuz și neglijare

„Foarte mulți copii rămân fără supravegherea părinților, nu doar cei abandonați, dar și copiii, care locuiesc împreună cu părinții. Deseori suntem nevoiți să luăm copiii din familii, pentru că trăiesc în condiții neomenești – în frig, flămânzi, murdari etc. Unii părinți pleacă la munci peste hotare lăsând copiii minori fără supraveghere, în grija copiilor mai mari”;

Un exemplu: „În familie erau trei copii - 1 an, 3 ani și 7ani. Mama - alcoolică, c folosea ajutoarele bănești pentru procurarea alcoolului”.

Specialiști din cadrul D/SASPF

Abuzul și neglijarea copiilor, fenomene, cu care se întâlnesc asistenții sociali în activitatea lor profesională, se manifestă diferit: „impunerea cerșitului, insistența părinților ca copilul să primească note bune, neținând cont de capacitățile lui limitate, bătaile, strigătele, abuzul psihologic prin înjosiri, intimidări. Abuzul emoțional poate fi întâlnit atât în familie, cât și în colectivele de copii la școală. Bătaia, de asemenea, poate fi între colegi, frați, rude, părinte – copil, pedagog – copil, vecini. Cauzele cele mai frecvente ale abuzului sexual sunt plecările părinților peste hotarele țării sau când în familie persistă alcoolul”. Toate aceste abuzuri se întâlnesc în diferite medii - în familie, stradă, școală etc.

Managerii și specialiștii serviciilor specializate pentru copii întâlnesc în activitatea lor tot spectrul de abuzuri, dar, în special, copiii care vin la centre sunt victime ale abuzului fizic și psihologic, inclusiv exploatați prin muncă, cărora le este încălcat dreptul la educație și odihnă.

Studiu de caz

„La internatul din Drochia copiii, pe perioada verii, erau plasați în familii. O fetiță de 12 ani a fost plasată la niște bătrâni. Fetița îngrijea de bătrâna ținută la pat, iar bătrânul o abuza sexual pe minoră - un caz foarte grav, care a lăsat urme grele în viața acestui copil. Am lucrat mult cu ea ca s-o readucem la o stare normală”.

„Cele mai frecvente cazuri de abuz față de copii sunt trimiterea lor noaptea după băuturi alcoolice. Sau sunt abuzați fizic în cazurile când refuză să muncească, să cerșească, să fure. De obicei, aceste cazuri se întâlnesc în familiile puțin asigurate material, familii monoparentale, familii cu mulți copii, cu părinți alcoolici, fără loc de muncă”.

Reprezentanții Serviciului ordine publică atestă cazuri de maltratare fizică, emoțională și financiară, mai rar - de abuz fizic și sexual, care se produc în familie, școală, stradă. „Mai mult sunt agresați copiii din familii vulnerabile, unde nivelul de trai este la minimum, dar sunt cazuri de abuz și în familii destul de avute, unde sunt copii cu probleme, care pot pleca de acasă, pot face fapte urâte, când părinții nu pot găsi limbaj comun cu copiii lor”.

În opinia reprezentanților Serviciului ordine publică „cele mai frecvente cazuri de abuz față de copii sunt trimiterea forțată a acestora la cerșit, la creșterea animalelor, la numeroase lucrări agricole, la diverse activități prin gospodărie, când părinții alungă copiii de acasă și le spun să vină acasă cu o oarecare sumă de bani, copilul fiind nevoit să cerșească și să fure.

Întreținerea relațiilor sexuale cu minorii sunt mai rar întâlnite, riscul fiind mai mic în familiile cu surse suficiente de existență”.

Frecvența cazurilor de abuz și neglijare

„Cred că violență emotivă, condițiile tensionate din familie, între membrii acesteia, are urmări grave pentru copil. Ca rezultat, copilul treptat părăsește casa, începe să vagabondeze, nu vine la școală, nu este alimentat etc.”

Reprezentant al Serviciului ordine publică

Drept cauze ale acestor manifestări au fost indicate: neîndeplinirea obligațiilor părintești față de minori în familiile social-vulnerabile, consumul de alcool, ura, invidia.

Personalul medical, precum și celelalte grupuri de profesioniști, în activitatea practică întâlnește cel mai des cazuri de neglijare a copiilor. Am solicitat acest gen de informații de la personalul medical (medicul de familie, asistenta medicală din comunitate), fiindcă sunt persoane, care fac vizite la domiciliu și pot fi printre primele, care se ciocnesc cu cazuri de abuz și neglijare a copiilor. Respondenții din grupul dat consideră că neglijarea și abuzul se întâlnesc în familiile social-vulnerabile, în care părinții își numesc urât copii, îi înjosesc, strigă la ei, locuiesc în condiții de trai neadecvate normelor, fapt, care generează traumatisme, cazuri de electrocutare etc. Copiii sunt puși forțat la lucrul de lângă casă, sunt impuși să stea cu cei mici. Medicii au menționat și cazul copiilor paratrofici - care sunt hrăniți prea mult, neținând cont de alimentația sănătoasă conform normelor. În familie copilul este tratat ca o „sarcină de care parcă ar vrea să scape părintele sau este tratat ca un obiect neînsuflețit”. Este considerat abuz față de copii și „nașterea multor copii, pentru a se folosi de cât mai multe subsidii sociale (de obicei, în familiile social -vulnerabile)”.

Abuzul psihologic întâlnit în familie, școală și stradă este calificat de către lucrătorii medicali ca fiind „cel mai grav abuz întâlnit și de care mulți nu-și dau seama”. Abuzul psihologic se întâlnește în diferite medii - familie, școală, relațiile cu colegii. Copilul este umilit și prin statutul său social, dacă provine dintr-o familie vulnerabilă. Copilului îi este rușine că părinții consumă alcool, ori că lucrează cu ziua. Aceasta se răsfânge și asupra relațiilor copilului cu colegii, aceștia îl evită, nu vor să comunice cu el, „pedagogii au cerințe, dar nu lucrează cu părinții, totul se „aruncă” asupra copilului”. Abuzul psihologic este întâlnit și în cazul, când părintele nu-i permite copilului să spună adevărul. Asemenea cazuri se întâlnesc în timpul venirii copilului cu părintele la audiere la medic. Când copilul începe să vorbească adevărul despre cauza adresării la medic, părintele nu-i permite, ordonându-i – „Tu taci!”.

Abuzurile sunt identificate și în mediile educaționale „în timpul controlului medical în școală am depistat copii cu urme de bătaie cu cureaua”. Ne- frecventarea grădiniței pentru copii, în special pînă la trei ani este tratată la fel drept o neglijare a copiilor.

Frecvența cazurilor de abuz și neglijare

„Cel mai des întâlnesc cazuri de neglijare a copiilor din partea părinților- copiii vin la școală cu pediculoză, scabie, nespălați, murdari, acesta este cel mai grav abuz față de copii, când nu au condiții decente de trai în familiile din care provin, inclusiv abuzul verbal față de copii, din partea părinților, a lucrătorilor școlii, a personalului auxiliar, a paznicilor, dereticătoarelor, dar și insultarea reciprocă. Mai rar am întâlnit cazuri de bătaie, în schimb

am atestat și abuz sexual în familiile cu tați vitregi”.

Asistentă medicală, școală auxiliară

Lucrătorii medicali atestă cazuri grave de abuz - „caz cu care m-am confruntat a fost aruncarea pe foc a unui copil nou-născut”. Mai frecvente sunt cazurile de abuz fizic, „pocnirea” copiilor, fiind una caracteristică moldovenilor. Mai rare sunt cazurile de abuz sexual din motive că cei abuzați foarte rar fac declarații. De obicei, abuzul fizic este depistat târziu și e greu de prevenit. Părinții consideră că aceasta este unica formă de educație a copilului. Copilului îi este insuflată atâta frică, că el se teme să-și „trădeze” părinții.

Studii de caz:

O familie cu 4 copii cu condiții de viață foarte grele. Deși părinții depuneau efort să câștige o bucată de pâine, întotdeauna se sculau flămânzi de la masă. Copiii erau dojeniți: „Ți-i de ajuns atâta mâncare. Mai mult nu-i de unde. Că încă nu știi cum se ține sapa în mână”;

„Când intervenim în familie în favoarea copilului de a fi internat, de obicei, părinții spun: „Eu hotărâsc ce să fac cu copilul, este al meu, nu al vostru”;

„Un copil provenea dintr-o familie rău asigurată. La școală dirigintele îl presa că nu achită taxa. Părinții nu aveau bani. Copilul a decis să se sinucidă, dar a fost salvat la timp și și-a revenit”;

„Mama a lovit copilul pentru că nu a scris frumos la școală. Ca rezultat, copilul s-a ales cu buza crăpată. Cazul a fost descoperit de medicul de familie”.

Procurorii și judecătorii, în virtutea responsabilităților profesionale, au indicat cazuri frecvente de „exploatare prin muncă și sexuală. De obicei, astfel de cazuri au loc în familie, în locurile publice. De exemplu, un tată vitreg o obligă pe fiică să presteze diferite servicii, iar mama ascundea conștient cele întâmplate pentru a păstra familia”. „Mai există discriminarea în școală. Am avut plângeri de la copii, că au fost abuzați verbal de către profesori și părinți. Există și cazuri de sinucidere, ca rezultat al abuzurilor, copiii negăsind o altă cale”.

Studiul a intenționat să stabilească **amplarea fenomenului abuzului și neglijării copiilor** la nivel de raion în baza reprezentărilor grupurilor de profesioniști. Stabilirea extinderii fenomenului a fost făcută mai mult intuitiv și datele prezentate au variat având un diapazon foarte larg:

- cadrele didactice consideră că amploarea fenomenul are un diapazon de manifestare destul de larg – 20% - 85% din cazuri, abuzul fizic variază în diapazonul 25% - 30%, exploatarea prin muncă - 15% - 50% (mai ales toamna și primăvara, mai mult în localitățile rurale);
- specialiștii din cadrul D/SASPF apreciază dimensiunile fenomenului, în general, ca fiind mari - 40% și 50%, dintre care abuzul fizic reprezintă 20%, cel emoțional -50% și cel sexual - 5%. Aceștia consideră că mai bine de 80% din copii au încercat pe pielea lor metoda de disciplinare fizică, abuzul emoțional și cel verbal în 90% cazuri, abuzul sexual -în 10% cazuri și cerșitul- în 4-5% din cazuri.
- managerii și specialiștii serviciilor sociale pentru copii apreciază fenomenul ca fiind unul mare și se întâlnește în situația a 60% - 70% din copii, dintre ei: 80% suferă de abuzul verbal, 40% din cazuri sunt cele de abuz fizic, 8-10% sunt de abuz sexual. Totodată, a fost expusă părerea că abuzul emoțional este resimțit de toți copiii – 100% - „toți părinții strigă la copii”;

- unii respondenți din grupul de personal medical au întâmpinat greutăți la aprecierea dimensiunilor fenomenului abuzului față de copii, apreciindu-l diferit - de la 1-2% și până la 50% și consideră că acesta se află în creștere. Totodată, medicii de la asistența medicală urgentă au apreciat fenomenul în mărimea de 70-80%: „noi, de la urgență, vedem numai vârful aisbergului, cazurile cele mai complicate, pentru că părinții ascund informația”;
- reprezentanții serviciului ordine publică afirmă, că fenomenul nu este atât de răspândit și se încadrează în intervalul de la 0,1% până la 20%, deoarece în comisariatele de poliție nu sunt înregistrate multe cazuri. Totodată, apreciază abuzul emoțional sever în limitele 50-80%, abuzul fizic -1% - 50 %, abuzul sexual- până la 1%, cerșitul- 0,2% - 1%, exploatarea prin muncă la sate ajunge până la 80-90%.
- în viziunea procurorilor și judecătorilor procentul abuzului față de copii este foarte mare - în jurul de 50%, aproximativ 10-20% din numărul total de copii sunt victime ale abuzului sever, ce ține de anchetă. Totodată, aceștia consideră că în Republica Moldova foarte multe manifestări nu sunt apreciate ca fiind abuz și dacă ne-am alinia la standardele europene, probabil am avea 95% de cazuri de abuz emoțional (de exemplu, glasul ridicat la copil este considerat abuz).

Dimensiunile fenomenului abuzului și neglijării copiilor

„E dezastru. Copiii sunt abuzați de propriii părinți. În instituții profesorii nu-și dau seama ce e abuzul”;

„Un exemplu: Una dintre eleve nu are costum sportiv pentru educația fizică. Pentru asta primește note de „2”. Dirigintele consideră că ea „trage clasa înapoi”. Ora clasei. Dirigintele „scoate” eleva în fața clasei și se adresează față de ceilalți elevi: „Care din voi are un costum sportiv pentru ea?” Eleva stă în fața clasei cu capul plecat. Îi este rușine de starea în care se află. La recreație se apropie pe rând colegile ei și cu un grad de superioritate îi zic: „Am eu un costum pentru tine. De toate am 3 costume”.

Managerii serviciilor sociale pentru copii

Constatări:

- Toate grupurile de profesioniști au întâmpinat greutăți la estimarea fenomenului abuzului și neglijării copiilor la nivel de raion. Dimensiunile fenomenului au fost apreciate mai mult intuitiv, reprezentările variază într-un diapazon foarte larg, chiar și în cadrul aceluiași grup de respondenți.
- Analiza aprecierilor făcute a indicat tendința grupurilor de profesioniști de a diminua gravitatea problemei tratate în cadrul departamentelor lor și de a mări gravitatea problemei în alte departamente.
- Reprezentanții serviciului ordine publică subapreciază dimensiunile fenomenului abuzului și neglijării, transferând marea parte a responsabilităților asupra familiei copilului.

2.3 Cauzele abuzului și neglijării copiilor: percepții

*„Dacă ai greșit și copii încă o dată, se rupe foaia”
(medic de familie)*

*„Etilism. Se bea prea mult la noi. Se bea și
mintea” (medic de familie)*

Identificarea și cunoașterea cauzelor abuzului și neglijării copiilor este importantă, în mod special, pentru planificarea măsurilor de prevenire a fenomenului în sens de minimalizare a riscurilor și de înlăturare a factorilor predispozanți. Studiul a intenționat, în mod special, să identifice cauzele fenomenului în viziunea diferitor grupuri de profesioniști.

În opinia **asistenților sociali comunitari** din cele trei raioane incluse în cercetare, cauzele abuzului și neglijării copiilor pot fi grupate în felul următor (în ordinea priorităților):

1. Cauze ce țin direct de familia copilului:

- Cauze care reflectă relațiile și atitudinile în familie: neglijarea obligațiilor părintești, lipsa atașamentului față de copil, părinți nepregătiți pentru educația copiilor, probleme, conflicte, neînțelegere în familie, indiferența părinților, copil nedorit, copil cu handicap, comportamentul provocator al copilului, violența în familie, incompatibilitatea caracterelor etc.;
- Cauze care reflectă situația familiei: abuzul de alcool, venituri mici, lipsa surselor de venit, lipsa unui loc stabil de muncă, condiții proaste de trai, migrația părinților, starea civilă, statutul familiei, concubinajul, dereglările psihice ale unuia dintre părinți, părinți cu disabilități etc.

2. Cauze care nu țin direct de familia copilului: nivel de educație scăzut al părinților, insuficiența cunoștințelor ce țin de educația copiilor, legislația nu responsabilizează părinții, normele culturale și sociale ale adulților cu caracter permisiv, lipsa condițiilor pentru ocuparea timpului liber al copiilor, lucrul insuficient al dirigintei de clasă, influența unui grup nepotrivit de prieteni etc.

Drept cauză principală a abuzului și neglijării copiilor, în viziunea asistenților sociali comunitari, este alcoolizarea ambilor părinți. În mare măsură, abuzul și neglijarea copiilor se explică și prin situația în care se află familia: venituri mici, lipsa unui loc de muncă, condiții precare de trai. Totodată, este constatată dependența dintre abuzul față de copii, neglijarea responsabilităților părintești și nepregătirea părinților pentru apariția copilului în familie.

Doar o parte mică din grupul de asistenți sociali comunitari conștientizează condiționarea acestui fenomen de reprezentările sociale și psihologia populară culturală cu privire la gradul de permisibilitate în relațiile de disciplinare a copiilor.

Cu privire la cauzele abuzului și neglijării manifestate față de copii, **cadrele didactice** din raioanele incluse în cercetare au menționat următoarele: plecarea părinților peste hotare, sărăcia, alcoolismul, concubinajul, conflictele între părinți și între generații, lipsa de educație, consumul de alcool, indiferența și impulsivitatea părinților, obișnuința de a se descărca pe copiii proprii, nivelul jos de educație al copiilor, invidia între copii, părinți - victime ale abuzului în copilărie, „copiii nu-și cunosc obligațiunile, însă drepturile - foarte bine”, sărăcia, lipsa condițiilor de trai, lipsa unui loc de muncă, influența mass-mediei, neabordarea educației ca pe o problemă gravă a societății, neinformarea populației, lipsa atenției din partea statului (nu se mai oferă acele indemnizații pentru copii).

Specialiștii din cadrul D/SASPF, în lista cauzelor abuzului și neglijării copiilor, au inclus abuzul de alcool, sărăcia, părinții neangajați în câmpul muncii, indiferența societății față de fenomenul abuzului față de copii. Chiar dacă legislația interzice bătaia și tratamentele umilitoare,

ea nu e cunoscută și aplicată. În această ordine de idei, accentul a fost pus pe incompetența familiei: capacități parentale insuficiente, lipsa responsabilității părinților față de propriii copii, plecarea părinților peste hotare, conflictele în familie, lipsa ocupațiilor pentru copii după lecții. Totodată, lipsa programelor de informare și educație a părinților susținute de școală, care să schimbe mentalitatea adulților în sensul acceptării copilului ca pe o persoană cu drepturi depline; educația incorectă, caracterul impulsiv al părinților, dorința necalculată a acestora ca copiii lor să fie, cu orice preț, cei mai buni; neconștientizarea de către părinți a rolurilor ce le revin în educarea și creșterea copiilor proprii.

Managerii serviciilor sociale pentru copii au remarcat și alte cauze ale abuzului și neglijării: nivelul scăzut de trai, alcoolismul în rândul populației, situația economică deplorabilă, sărăcia, lipsa unui loc stabil de muncă, relațiile de concubinaj, plecarea părinților la munci peste hotare, lăsarea copiilor în voia corții, lipsa de atașament între soți, inclusiv între părinți și copii, lipsa de educație a părinților, necunoașterea cauzelor și urmărilor abuzului, neîncrederea copiilor în sprijinul și susținerea unor actori comunitari, indiferența vecinilor, profesorilor, conducerii țării etc. În opinia respondenților, părinții consideră pedepsele fizice ca pe un mijloc principal de disciplinare a copiilor, prin urmare, are loc transmiterea din generație în generație a tradiției, conform căreia „abuzul față de copii” este un fenomen firesc.

Reprezentanții **Serviciului ordine publică** au numit drept cauze ale abuzului și neglijării copiilor sărăcia, consumul excesiv de alcool, starea morală decăzută, statutul ocupațional al părinților, indiferența, lipsa de educație, plecarea părinților peste hotare, lăsarea copiilor fără supraveghere, disfuncționalitatea familiei, lipsa de atașament între soți, absența afecțiunii față de copii, venitul mic al familiei, izolarea socială a familiei (de rude, vecini, comunitate). Cei care abuzează copiii nu cunosc legea, nu știu care sunt urmările aplicării legii în cazul depistării cazului, nu conștientizează, că pot fi pedepsiți penal. În acest grup de respondenți a fost lansată o opinie diferită de cele din alte grupuri, precum că lipsa unui loc stabil de muncă cauzează abuzurile față de copii: „Nu cred că lipsa unui loc de muncă a părinților duce la abuz, noi încercăm să plasăm în câmpul muncii persoanele defavorizate, dar ele nu doresc să muncească”.

Personalul medical a numit următoarele cauze ale abuzului și neglijării copiilor: folosirea băuturilor alcoolice în cantități necontrolate, șomajul, sărăcia, lipsa de educație a părinților sau educația incorectă, lipsa pregătirii tinerilor pentru a înfrunta problemele legate de nașterea copiilor, lipsa îndelungată de acasă a părinților (migrația părinților), disperarea, experiențele de abuz din copilăria părinților și dorința de a-și educa urmașii în mod similar, modelul comportamentului urât al părinților, preluat de copii, lipsa celor mai elementare cunoștințe despre abuz, tratarea copilului ca pe o ființă, ce trebuie să tacă și să fie de acord cu toate, nivelul scăzut de cultura în societate, nervozitatea sporită a maturilor etc.

Cauzele abuzului și neglijării copiilor

„Se spune că și violența se transmite: ce vede copilul la tata, aceea face și el. Mai ales comportamentul bărbaților-violența asupra femeii, asupra copiilor este un factor genetic. În plus - alcoolul, degradarea psihică, lipsa de educație”.

Medic de familie

Procurorii și judecătorii au indicat următoarele cauze ale fenomenului studiat: sărăcia la un nivel inadmisibil, lipsa locurilor de muncă, consumul de alcool, lipsa educației în rândul populației, lipsa educației în familie, nivelul scăzut de cultură juridică, transmiterea atitudinii de neglijare din generație în generație, accentuarea valorilor materiale în defavoarea celor spirituale.

Publicul general și liderii de opinie au descris mai multe cauze ale exercitării abuzului și neglijării. Unii participanți consideră că violența este ceva specific pentru Republica Moldova. Acest lucru este confirmat și de proverbele/zicalele, care există în vocabularul popular. Iată cauzele abuzului și neglijării din punctul de vedere al acestui grup de respondenți: educația,

violența „moștenită”, lipsa pedepselor aspre pentru încălcarea drepturilor copilului, înlocuirea valorilor general-umane cu cele materiale, prejudecățile, lipsa credinței și a valorilor spirituale, atitudinea față de copil – „copilul ca o proprietate”, situația financiară precară a familiei.

Cauzele abuzului și neglijării copiilor

„Dacă este prevăzută o normă juridică pentru încălcare, dacă există pedeapsă, persoana trebuie să o ispășească. La noi, cu părere de rău, aceasta se aplică foarte rar. A intrat în firea noastră omenească ideea, că „am încălcat, dar nu se sancționează, se va trece cu vederea”. Și chiar se trec cu vederea foarte multe fapte nesemnificate”.

Reprezentant al administrației centrale, Protecția Drepturilor Copiilor

Constatări:

- Toate cauzele abuzului față de copii au fost împărțite în cauze externe, condiționate de situația socio-economică a familiei, și cauze interne, condiționate de disfuncționalitatea familiei, de nivelul de educație, inclusiv de competențele parentale și relațiile intra-familiale.
- Majoritatea absolută a respondenților au accentuat, drept prioritare pentru manifestarea abuzului și neglijării, cauzele, care determină starea materială a familiei. Aceste răspunsuri denotă necunoașterea și neînțelegerea faptului, că abuzul și neglijarea sunt condiționate de atitudinea părinților față de copii, atașamentele stabilite în aceste sisteme relaționale.
- Unii reprezentanți ai grupurilor de profesioniști numeau, în primul rând, cauzele ce vizează activitatea lor profesională. De exemplu, reprezentanții Serviciului ordine publică au numit drept cauză a abuzului și neglijării copilului necunoașterea legislației și a urmărilor posibile ale abuzului etc. Grupul de cadre didactice, în schimb, a enumerat o listă întreagă de cauze ale abuzului și neglijării copiilor, ce țin de familie, de viciile părinților, problemele sociale, însă fără a le indica pe cele care sunt condiționate de instituția educațională.
- Numărul foarte mare de cauze enumerate de toate grupurile de respondenți denotă faptul, că aceștia nu indică sursa fenomenului. În consecință, devine dificilă planificarea intervențiilor în cazul în care sunt formulate sarcini de prevenire și combatere a abuzului și neglijării.
- Diferențe în identificarea cauzelor abuzului și neglijării de către grupurile de profesioniști din raioanele incluse în cercetare nu au fost stabilite.

2.4 Metode de disciplinare a copiilor: percepții

„Violența naște violență” (cadru didactic)

„Cruzimea naște cruzime” (cadru didactic, școală auxiliară)

„Cu cuvintele mai mult câștigi decât cu palma”

„Un exemplu bun din partea părinților asigură 90% din rezultatul scontat”

Abuzurile față de copii se comit, cel mai frecvent, în acțiunile de disciplinare a copiilor, comportamentul cărora nu corespunde, conform opiniei adulților, normelor stabilite în familii și în diferite instituții sociale, în mod special, în cadrul instituțiilor educaționale. În acest paragraf sunt reflectate reprezentările generale ale copiilor și ale diferitor grupuri de profesioniști cu privire la metodele de disciplinare a copiilor. Totodată, în capitolul dat vor fi descrise metodele de disciplinare a copiilor, utilizate în diferite tipuri de instituții și servicii pentru copii.

A fost solicitată opinia **copiilor** din grupa pregătitoare a grădinițelor pentru copii dacă poate fi pedepsit un copil neascultător și toate răspunsurile au fost negative. Totodată, când copiii au fost întrebați pentru ce poate fi pedepsit un copil în familie, aceștia au indicat următoarele situații: „când copilul se joacă cu chibriturile sau cu pastilele, când bate alt copil, când nu facem ce ne spun părinții, când nu vrem să scriem și să învățăm, când ne uităm mult la televizor, când aruncăm cu piatra în alt copil, când murdărim îmbrăcămintea sau ieșim afară fără voie”. În opinia copiilor, ei pot fi pedepsiți de către mama, tata, bunica, educatoarea, dădaca, sora sau fratele mai mare și, în general, de către maturi. Cu alte cuvinte, cercul de persoane, din partea cărora copiii acceptă pedeapsa, se limitează la membrii familiei, inclusiv educatoarea de la grădinița pentru copii– toate persoanele de contact ale copilului.

Studiul a intenționat să stabilească pedepsele acceptate de copiii de vârstă preșcolară. Aceștia au menționat, că, un copil poate fi pedepsit prin următoarele metode: „tras de păr, pus la ungher, pălit, bătut cu cureaua sau mătura, cu mâna sau varga, să stea cu mâinile în sus”. În asemenea cazuri copiii „cer iertare”, „spun scuză-mă, mamă, mai mult n-am să mai fac”. Am întrebat copiii, ce cred ei că ar trebui să facă părinții în situația când aceștia nu-i ascultă și răspunsurile au fost: „să ne ocărăască, să ne bată, să țipe, să ne pună la ungher”.

Comparând măsurile de pedeapsă, pe care părinții le aplică pentru disciplinarea copiilor cu cele acceptate de copii, putem constata, că copiii acceptă măsurile de pedeapsă aplicate, conformându-se situațiilor din familie, neavând alte experiențe de relaționare.

Copiii au fost întrebați despre certurile și conflictele existente în familiile lor între frați și surori („mă bate”, „mă trage de păr”, „îmi ia jucăriile”, „nu-mi dă calculatorul”), precum și între părinți. În cazul certurilor între părinți, copiii încearcă să-i împace, „îi spun lui tata că o să-l pedepsească Dumnezeu”, „îi miluim”, „eu plâng”, „mă ascund”, „o apăr pe mama”, „îl apuc pe tata și-l trag ca mama să iasă afară”, „fug la o parte”. În așa mod copilul este atras în relații intrafamiliale conflictuale, inadecvate capacității lui de înțelegere și de implicare, aceștia fiind factori stresanți, cu urmări negative în formarea personalității copilului.

Copiii afirmă, că pot să povestească despre cazurile de abuz din partea părinților educatoarei, bunicii, fratelui mamei, polițistului, unui om mai mare, părintelui de la biserică, spun că Dumnezeu le poate lua apărarea – acestea constituind grupul de persoane de referință, la care copiii ar putea să apeleze în situații de abuz. Dată fiind vârsta copiilor, putem susține faptul, că menționarea unor asemenea persoane este declarativă, copiii neavând încă experiența de contact real cu ele.

„Cred că prea multă dragoste nu strică, o tutelare exagerată îi poate face rău copilului”

(cadru didactic)

Cadrele didactice consideră, că un părinte poate să disciplineze un copil neascultător doar prin bunăvoință, răbdare, prin exemplul propriu, prin cuvânt, discuții inteligente, exemple din viață: „prin exemple se ajunge la succes”, situații concrete, exemple din Biblie, prin manifestarea dragostei față de copil, responsabilizare, prin emisiuni televizate privind educarea copiilor, informarea despre regulile de conduită, „fără bătăi”. De exemplu: „avînd o fată vitregă în familia mea, după o perioadă am înțeles, că, în unele cazuri ea este corectă, și nu eu”.

Metode de disciplinare a copiilor

„Părintele să nu uite, că părerea copilului contează, el nu trebuie să fie înjosit, ci ajutat. Să comunice de la egal la egal. Este important să comunice mai mult părinții cu copiii, să

privească împreună filme educaționale, să citească cărți. Implicarea copilului în activități de interes, în care el se descurcă bine. Dacă îi place că e apreciat, va căpăta interes de a continua. Copilul poate fi disciplinat pe seama eroilor din poveștile, pe care le citește la școală, cu colegii, în clasă, prin abordarea pozitivă a cazului”;

Exemplu: „Un copil obraznic din clasele primare este dus pe gânduri, trist și nu scrie. Profesorul întreabă: „Ce s-a întâmplat?”. Copilul spune, că fratele și-a fracturat mâna și de aceea e trist. Învățătoarea: „Nu ai grijă. Totul va fi bine. Dumnezeu o să-l ajute. Și va fi bine. Tu scrie. Dumnezeu o să-i transmită că tu ești bravo, el o să se bucure și mâna i se va tămădui mai ușor. Copilul a început să scrie”.

„Disciplinare prin reglementarea timpului copilului (unde se află, ce face, cu cine se află?). Prin control permanent – câte lecții a avut azi, la ce oră a venit acasă, de ce așa de târziu. Trebuie de creat un program de activitate pentru copil, pentru a-l disciplina”.

Cadre didactice

Cadrele didactice recomandă de a-i susține pe copii în ceea ce vor și să acceptăm, că uneori copiii au dreptate, și nu noi, maturii. Odată în plus dacă e lăudat, copilul primește un imbold spre fapte bune, aceasta îi dă curaj. Trebuie în permanență de subliniat partea bună a faptelor, de avut răbdare, contează inclusiv expresia feței, exprimarea adultului față de copil. Părinții trebuie să-și iubească copiii așa cum sunt. Este efectivă disciplinarea copiilor prin metoda convingerii (studierea faptei comise, cauza și urmările ei pentru ceilalți). Ca metodă de disciplinare poate fi utilizată limitarea activităților pe interese: limitarea timpului la calculator, luarea telefonului mobil, dacă acesta nu este o necesitate, interzicerea emisiunilor televizate preferate, anularea promisiunilor, inițierea negocierilor cu copilul (i se dă o sarcină, pe care, dacă o îndeplinește, se satisfac unele dorințe ale copilului).

Formele de disciplinare a copiilor, recomandate de către **Specialiștii din cadrul D/SASPF**, cuprind exemplul propriu, tratarea copilului de la egal la egal, comunicarea amiabilă, discuțiile, lecturile, meditațiile împreună fără aplicarea forței fizice - „cu bătaia nu rezolvi nici o problemă”, disciplinarea prin unele restricții.

Metode de disciplinare a copiilor

„Cred că pentru fiecare vârstă sunt anumite forme de pedeapsă. Pedeapsa, evident, că nu trebuie să fie bătaie sau umilirea verbală, pedeapsă fizică sau psihologică. Orice pedeapsă trebuie să fie diferită pentru fiecare copil în parte, în dependență de vârstă, caracter, temperament, precum și în dependență de gravitatea faptei comise. Cred că un fel de pedeapsă ar putea fi și interzicerea sau nesatisfacerea unei dorințe pentru o anumită perioadă de timp etc. În cele mai dificile cazuri părintele poate să solicite ajutorul unui pedagog, psiholog, preot, dar în nici un caz să nu fie folosită violența”.

Specialist din cadrul DASPF

Managerii, specialiștii serviciilor specializate pentru copii recomandă pentru disciplinarea copiilor neîndeplinirea mofturilor și capriciilor copilului, penalizarea acestuia - să facă ordine în încăperi, pe teren, de serviciu la cantină, nepermiterea discuțiilor cu prietenii să jocul împreună pentru o perioadă limitată de timp. Totodată, sunt eficiente exemplul propriu, demonstrarea dragostei (neexagerată), mai multă comunicare cu copilul, interesul față de problemele și pasiunile copilului, persoana matură să fie “un prieten” pentru copil. „În educația copilului pedeapsa trebuie să fie ultima redută, părintele trebuie să găsească anumite modalități pentru

copilul său, ca acesta să îndeplinească cerințele părintelui și să fie ascultător. Copilul nu trebuie educat prin bătaie și strigăte”.

Metode de disciplinare a copiilor

„Nu este eficient de a avea discuții la comandă doar atunci, când s-a produs incidentul, dar zilnic, în dependență de situația creată și starea psihologică a copilului, care nu trebuie să fie stresat”;

„Educația unui copil începe de la o vârstă fragedă. „Ridicarea mâinii” asupra copilului nu este o metodă. Părintele trebuie să fie un exemplu, model pentru copil. Este necesar de a coborî la nivelul copilului și a analiza gravitatea cazului. E important să discutăm cu copilul asupra celor întâmplare, să explicăm efectul faptei lui, să delimităm calitățile fiecărui copil și să le promovăm”.

Managerii serviciilor sociale pentru copii

Acest grup de profesioniști a lansat mai multe idei, conform cărora un copil neascultător poate fi pedepsit prin limitarea unor drepturi, realizare a unor responsabilități, interzicerea de a privi televizorul, deconectarea de la rețeaua de internet, interzicerea jocului. Totodată, au fost propuse unele metode de disciplinare a copiilor, care pot fi tratate drept abuzive: „să nu-l iei în seamă, să nu ascuți când copilul vorbește, să-i gătești mâncarea, care nu-i place, să-l pedepsești prin muncă”.

Toate acestea denotă o atitudine negativă față de copii, care nu este compatibilă cu profesia exercitată de acest grup de respondenți.

„Întotdeauna mi-am pus în față deviza „Învăță să-i vorbești copilului, ascultându-l” (reprezentant al Serviciului ordine publică)

În virtututea activității lor profesionale, **reprezentanții Serviciului ordine publică**, semnalizează aplicarea pedepselor fizice pentru disciplinarea copiilor: bătaii cu mâna sau cu orice alt obiect pe orice parte a corpului, punerea copilului în genunchi, legarea, scuturarea, lovirea de perete, tragerea de păr. De asemenea, sunt frecvente cazurile de abuz emoțional intenționat, care e perceput de către copii ca o acțiune abuzivă, care jignește, umilește, devalorizează sau înfricoșează copilul și care afectează echilibrul emoțional și dezvoltarea psihică (de exemplu: izolarea copilului, închiderea lui în încăperi întunecoase, ignorarea sentimentelor sale, privarea de un climat afectiv cald, de joc și posibilități de învățare extra școlară, folosirea unui limbaj jignitor).

Metode de disciplinare a copiilor

„Pedeapsa este o măsură întreprinsă de un părinte ca răspuns la o acțiune cu efect negativ săvârșită de către copil. Pedeapsa aplicată depinde de vârsta copilului și de gravitatea acțiunii. În toate cazurile, părinții trebuie să țină cont, că ei sunt responsabili și vinovați de acțiunea săvârșită de copil. Pedeapsa aplicată nu poate și nu trebuie să aducă prejudicii psihicului copilului, de exemplu, restricții de a privi TV, internet etc.”;

„Disciplina poate fi obținută prin explicații, prin exemplul propriu al părinților, lucrul de zi cu zi cu copilul”;

„Este important să fim alături de copil la ușor și la greu. Copilul trebuie să înțeleagă de unde vine „ușorul” și de unde vine „greul”, ca să poată compara și aprecia propriile acțiuni. Eu

sunt contra aplicării pedepselor fizice”.

Reprezentanți ai Serviciului ordine publică

Pentru disciplinarea copiilor acest grup de respondenți indică exemplul propriu, explicația ca metodă de convingere, iar, dacă acestea nu au efectul scontat se apelează la metode de constrângere – interzicerea a ceea ce-i place foarte mult: să plece la joacă cu prietenii, să-i cumperi lucrul dorit. Trebuie de discutat cu copilul fără aplicarea pedepsei. Aplicarea forței fizice de către părinte este total greșită, iar efectul poate fi invers. Ideea este de a nu scăpa copilul de sub control, de a urmări toate acțiunile lui, de a nu-i permite să încalce legile, de a avea discuții pe un ton mai ridicat, ca copilul să înțeleagă ce a făcut, de a-i da sarcini suplimentare(lucru pe lângă casă), de a-i stabili un regim mai sever.

Metode de disciplinare a copiilor: opinii

Reacția părinților și remediile sugerate depind de vârsta copilului și gradul lor de neascultare. Pentru obținerea ascultării părinților de către copii pot fi recomandate:

- distragerea atenției copilului fixate asupra unui lucru periculos;
- plasarea copilului la colț și, în acest răstimp, să nu i se permită să facă nimic altceva;
- limitarea accesului copiilor la jucării, la programul preferat de televiziune, privarea de prezență la evenimente culturale, zile onomastice, jocuri și alte privilegii;
- dacă copilul refuză să ia cina, în loc de a-l forța să mănânce, să fie lăsat să meargă la culcare flămând;
- pot fi aplicate pedepse logice, de exemplu: din neglijență sau neascultare copilul sparge un obiect în casă, dar lui i se dau săptămânal bani de buzunar, suma respectivă trebuie adunată din banii destinați copilului;
- disciplinarea corporală a copilului - copiii să anticipeze – să știe că anumite fapte rele vor fi compensate cu o palmă la fund sau chiar mai multe;
- lipsa de respect - cum trebuie contracarată? Lipsa de respect e cauza principală a neascultării. Pentru a o corecta, părinților li se sugerează să ceară copilului să spună fraza respectuoasă, iar părintele trebuie să fie primul și cel mai important model de respect pentru copiii lui.

Reprezentanți ai Serviciului ordine publică

Opiniile sus-menționate diferă esențial de cele expuse de către profesioniștii din alte domenii. Acestea se bazează pe crearea intenționată a unor situații, din care copilul ar acumula experiențe, deci care ar fi condiționate de consecințele faptelor comise. Chiar dacă se propune o metodă de disciplinare nerecomandată (disciplinare corporală), reprezentanții serviciului ordine publică insistă ca aceasta să fie dozată, controlată și încorporată într-un sistem de acțiuni educative (anticiparea apariției consecințelor unor acțiuni).

Personalul medical consideră, că un copil poate fi disciplinat în felul următor:

să nu i se dea bani de buzunar, să i se interzică activitățile preferate, să meargă la discotecă, la un prieten, să vizioneze emisiuni televizate, să se joace la computer, să fie lipsit de unele cumpărături (copiii doresc să fie îmbrăcați la modă), fără a aplica forța fizică. Dacă copilul e încă mic – ar putea fi pus la ungher. Este important să-i explicăm consecința fiecărui pas al lui. „Cred că un părinte trebuie să pedepsească copiii în dependență de vârstă, dacă e mai mare, nu-i strică o palmă -două, uneori este indicată pedeapsa”.

Metode de disciplinare a copiilor

„Dacă părinții, din primul an de viață, s-ar ocupa de educația copilului, explicându-i ce e bine și ce e rău, nu s-ar ajunge la pedeapsă fizică. Orice pedeapsă fizică este o formă de abuz”;

„Prin exemplul personal, cu cuvinte decente, prin încercarea de a-i rezolva problemele în relațiile cu colegii și pedagogii, prin căutarea ocupațiilor extrașcolare. Pedeapsa, sub orice formă, nu e o metodă de disciplinare, ci doar de înrăire”;

„Un copil nu trebuie pedepsit, dar trebuie să înțeleagă din cuvânt. Este necesar de a lucra cu el ca să nu se ajungă la necesitatea aplicării pedepsei. O dau drept exemplu pe fiica mea. Îi știam toți pașii. Dacă primea o notă mai rea, o întrebam, de ce?”;

„Un copil poate fi disciplinat prin atenția, care i se acordă permanent – ce prieteni are, cu ce se ocupă în afara familiei. Atunci el nu va prelua modele rele de comportament”;

„Prin organizarea unor condiții bune, printr-un program de activitate, elaborat conform necesităților copilului și monitorizarea lui – cum se comportă, ce face, de ce face așa, și nu altfel etc.”.

Personal medical

Reprezentanții grupului personal medical consideră, că un copil poate și trebuie învățat de mic să fie disciplinat. Să se vorbească cu el de la egal la egal, ca și cu o personalitate. Să i se propună niște reguli pe care să le respecte, dar, mai întâi, părinții trebuie să-i fie model. Întotdeauna se poate găsi un numitor comun între părinte și copil prin explicații, exemple, prin consultarea unui psiholog. Totodată, unii lucrători medicali acceptă „vreo două palme nu strică”, „pedepse verbale - a fi dojenit, muștrat”.

Procurorii și judecătorii consideră, că pentru disciplinarea copiilor sunt binevenite discuțiile, explicațiile, interzicerea unor lucruri, ce le fac plăcere: să fie lipsiți de obiectele dragi, sa nu li se satisfacă doleanțele, sa nu li se dea bani de buzunar, să li se limiteze accesul la calculator, să analizeze cu părinții succesele și nereușitele. În nici un caz să nu se aplice violența fizică.

Metode de disciplinare a copiilor

„Să stabilească care este cauza, ce l-a făcut pe copil să devină neascultător. Să găsească soluția, care l-ar motiva pe copil să se schimbe. Să discute cât mai des cu copilul, pentru ca el să simtă, că anume părintele este persoana de încredere, căreia trebuie să i se destăinuie”;

„Pedepsele trebuie să fie în concordanță cu vârsta. Personal nu am copii, dar cred că sunt diferite metode de disciplinare a copiilor: de a pune copilul pe scaun pe câteva minute fără a se mișca, de a sta singur în cameră, evident luminoasă, de a discuta cu copilul, de a analiza ce este bine, cum trebuie de procedat ca să fie mai bine. De exclus pedepsele corporale”.

Procurori și judecători

A fost solicitată opinia respondenților cu privire la posibilitatea de a **schimba atitudinea populației privind disciplinarea copiilor** prin utilizarea pedepsei corporale și a abuzului emoțional.

„Fiecare persoană trebuie să înceapă cu sine, să excludă violența în propria familie”

În acest context, toate grupurile de profesioniști consideră drept eficiente acțiunile în ansamblu: crearea condițiilor normale de trai, deschiderea locurilor noi de muncă, prevenirea plecării peste hotare și explicarea consecințelor acestora, asigurarea accesului la informație detaliată, educarea părinților, informarea lor despre drepturile copilului, prevederile legislației, răspundere administrativă și penală - amendarea părinților abuzatori.

Accentul se pune pe importanța mass-mediei în propagarea unui mod sănătos de viață, interzicerea filmelor cu caracter violent, publicarea în presă a informațiilor despre acest subiect, mediatizarea la televiziune, la radio a informațiilor privind consecințele abuzului.

Opinie

„Atitudinea poate fi schimbată printr-o conștientizare generală a fenomenului abuzului. Mulți nu-și dau seama ce e abuzul. Abuzînd, nu-și dau seama că abuzează”.

Informarea sistematică trebuie începută de la nivel local. Școala, medicina trebuie să explice, care sunt efectele abuzului, să propună metode de disciplinare non-violentă a copiilor, să fie organizate discuții cu părinții cu prezentarea diferitor modele de comunicare cu copiii.

Schimbarea atitudinii populației poate fi atinsă prin conlucrarea comunității în întregime - școala, grădinița pentru copii, poliția, asistența socială, primăria, medicul de familie, procuratura, comisiile specializate – fiecare persoană și structură-cheie trebuie să intervină.

Constatări:

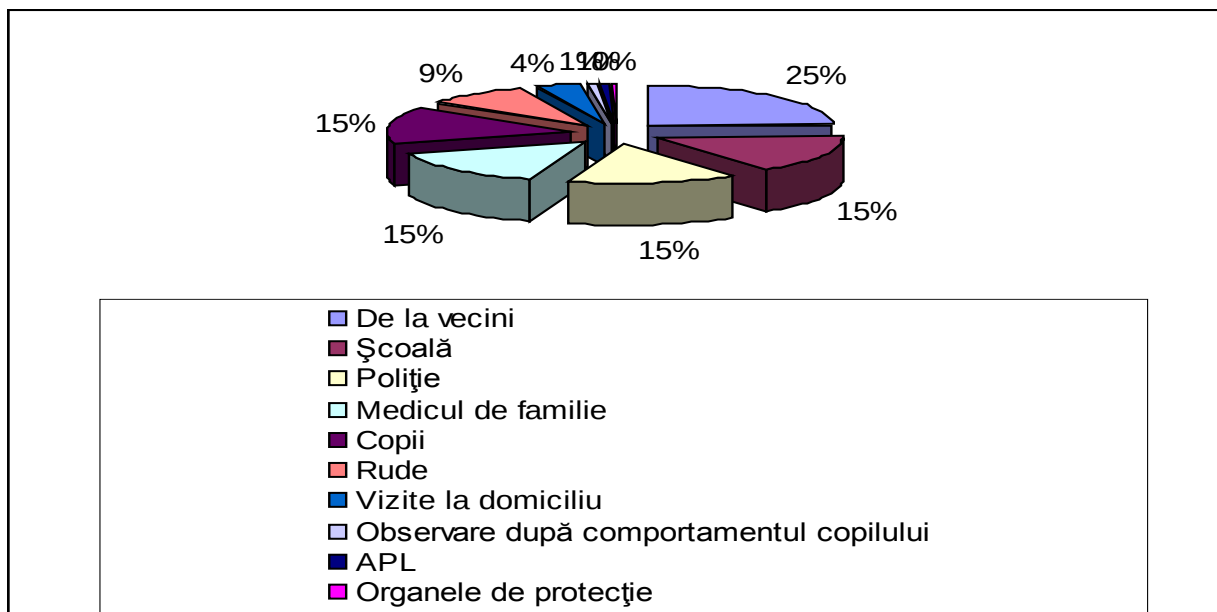
- În percepția respondenților conceptul de „metodă de disciplinare” are două aspecte. Primul ține mai mult de definirea propriu-zisă a noțiunii de „disciplinare” (a obișnui cu spiritul de disciplină, de ordine) și în acest context sunt propuse diferite metode bazate pe exemplul părinților, pe limitarea plăcerilor copilului etc. Al doilea ține mai mult de definirea noțiunii de pedeapsă (acțiunea de disciplinare, de condamnare, de sancționare (DEX)) și, în acest context, sunt propuse diferite metode de pedeapsă, de la cele morale până la cele fizice.
- Metodele de disciplinare a copiilor, numite de diferite grupuri de profesioniști, sunt influențate de un șir de factori: experiențele profesionale și cele personale (inclusiv cele din copilăria proprie), sistemul de valori și norme stabilit într-o relație de echilibru între social și personal.
- Nivelul de competență profesională în tratarea fenomenului la reprezentanții Serviciului ordine publică este mai mare comparativ cu cel al altor grupuri de profesioniști – se resimte instruirea și autoinstruirea, precum și experiența de lucru mai mare cu cazurile de abuz. Reprezentanții serviciului ordine publică acceptă unele metode de disciplinare mai dure comparativ cu celelalte grupuri de profesioniști, acest fapt este condiționat de operarea cu cazuri mai dificile, cu devieri comportamentale mai grave.
- Copiii de vârstă preșcolară sunt dispuși mai mult, comparativ cu cei de vârstă școlară, de a accepta pedepse, mai diverse, de la un număr mai mare de persoane. Comparînd măsurile de pedeapsă, pe care părinții le folosesc pentru disciplinarea copiilor cu cele acceptate de către copii, putem constata, că copiii le acceptă, conformîndu-se, neavînd alte experiențe de relaționare.
- În cazul conflictelor între părinți, copiii își asumă responsabilitatea de a soluționa conflictul, de a o apăra pe mama etc. Prin urmare, ei sunt implicați în relații, neadecvate posibilităților lui de vârstă. Astfel de situații pot fi calificate drept stresogene și pot avea urmări negative în dezvoltarea psiho-emoțională și formarea imaginii proprii la copil.

3. Asistența la nivel local oferită copiilor aflați în situații de abuz și neglijare

3.1 Aria de competență a Serviciului asistență socială comunitară în cazuri de abuz și neglijare a copiilor

Una din sarcinile studiului a fost stabilirea surselor de identificare a cazurilor de abuz și neglijare a copiilor la nivel local. Aceste date vor ajuta la focusarea eforturilor pentru valorificarea surselor de informare existente, precum și a celor neeficiente pentru moment, precum și la elaborarea strategiei de comunicare și a campaniilor de informare și mobilizare a comunităților.

Diagrama 1. Sursele de identificare a cazurilor de abuz

Conform datelor, cele mai importante surse de identificare a cazurilor de abuz și neglijare a copiilor sunt vecinii, școala (dirigințele de clasă, directorul adjunct, pedagogii), poliția (șeful de post, inspectorul pentru minori), medicul de familie, înșiși copiii, precum și familia extinsă.

Mult mai puțin informative pentru identificarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor sunt deducerile din comportamentul copilului, rezultatele vizitelor la domiciliu, informațiile parvenite de la reprezentanții APL și din comunicarea cu primarul, preotul, actorii din comunitate și doar un singur respondent a indicat drept sursă de identificare a abuzului față de copii organele de protecție.

Identificarea cazurilor de abuz și neglijare

„Aflăm despre cazuri de abuz față de copii prin analoizarea comportamentului copiilor – agresivi sau prea închiși, din familii cu condiții proaste de trai, venituri mici, familii, unde se consumă alcool și au loc conflicte”.

Asistent social comunitar

Faptul că familia copilului nu este considerată drept sursă de informare cu privire la cazurile de abuz și neglijare, confirmă, încă o dată faptul, că familia este un grup relativ închis, care conservă informația și nu exteriorizează problemele interne. Acest fapt argumentează stereotipurile naționale, care nu acceptă de a „scoate gunoiul din casă”.

Totodată, datele indică un nivel scăzut de credibilitate al populației față de diferite structuri guvernamentale și actori sociali. În acest context, trezește semne de întrebare faptul, că administrația publică locală și organele de protecție, menirea cărora este de a asigura protecția copiilor de orice formă de abuz și neglijare, nu-și îndeplinesc misiunea.

Majoritatea profesioniștilor din grupurile de respondenți au constatat, că societatea noastră abia se inițiază ce înseamnă abuz și neglijare și unde trebuie să se adreseze dacă cunosc astfel de cazuri.

De multe ori comunitatea rămâne indiferentă față de astfel de situații. Foarte rar vecinii sau rudele victimelor apelează la instituțiile specializate pentru a soluționa un caz de abuz sau neglijare. De cele mai multe ori se apelează la instituțiile specializate atunci când nu mai este o altă soluție sau când situația devine stresantă pentru cei din jur.

Opinii:

„Oamenii sunt preocupați de problemele lor personale” (inspector de minori);

„Vecinii nu prea apelează, decât rareori. Apelează numai când îi deranjează pe ei zgomotul, gălăgia sau când sar ferestrele din cauza gălăgiei” (inspector de minori);

„Apelează doar atunci, când nu mai este altă soluție” (asistent social comunitar).

Analizând aceste surse de identificare a cazurilor de abuz și neglijare a copiilor, putem stabili, că acestea nu sunt proactive (nu caută intens), dar retroactive – se manifestă doar ca reacții de răspuns la informațiile/raportările, care vin din partea vecinilor și a școlii.

Opinie

„De regulă, la noi se ignoră persoana abuzată, se ia atitudine numai după mai multe apeluri sau când deja s-a întâmplat ceva (dacă un copil se plânge că a fost bătut, părinții îi reproșează că a meritat)”.

Cadru didactic

În cadrul studiului au fost elucidate acțiunile, **care, de regulă, sunt întreprinse, la nivel de comunitate**, atunci când sunt identificate cazuri de abuz și neglijare a copiilor. Serviciul de asistență socială comunitară poate să acționeze în diferite moduri:

- În cazul copiilor abuzați/neglijăți în medii familiale se discută cu părinții în prezența polițistului; se invită părinții la ședințele CLPDC; se organizează discuții cu părinții biologici și membrii familiei; cazurile sunt identificate, evaluate, este asigurată protecția copiilor și monitorizarea familiilor; plasamentul temporar al copilului; informarea părinților privind responsabilitățile lor și chiar lipsirea de drepturi părintești.
- În cazul copiilor abuzați în medii educaționale sunt organizate discuții cu conducătorii instituției- pedagogi, copii, părinți; problema identificată este evaluată; în soluționarea cazurilor se implică CLPDC; este invitat polițistul pentru discuții; sunt înaintate petiții către secția de învățământ; se aplică mustrare profesorului și chiar se recomandă schimbarea mediului educațional al copilului.
- În situația copiilor exploatați prin muncă asemenea cazuri sunt identificate, sunt organizate discuții cu părinții și cu copiii în cadrul ședințelor CLPDC, sunt făcute

demersuri la organele care pot rezolva problema (politicieni, agenți economici), se conlucrează cu poliția, se pedepsește angajatorul conform Codului Muncii.

Acțiunile enumerate întreprinse la nivel local par să fie complexe - prevăd atât lucrul cu părinții, cât și implicarea structurilor locale responsabile pentru protecția copilului, măsuri de protecție temporară de tip familial, precum și activități de identificare, evaluare și monitorizare. Dar, în același timp, conform datelor existente (Centrul Național pentru prevenirea abuzului față de copii), fenomenul abuzului față de copii este în creștere. Prin urmare, măsurile întreprinse sau sunt insuficiente, sau ineficiente, sau eforturile întreprinse nu sunt focusate corect.

Studiul s-a interesat care ar fi **măsurile ce ar putea fi întreprinse**, în opinia asistenților sociali comunitari, pentru o utilizare mai eficientă a resurselor existente sau a atragerii unor resurse suplimentare:

- Pentru a ajuta copiii abuzați și neglijăți în medii familiale poate fi utilizat serviciul psihologic, suportul emoțional pentru victime și potențiale victime, izolarea abuzatorului, programe educaționale pentru părinți, plasamentul temporar în serviciul APP, CCTF, implicarea echipei multidisciplinare, lucrul cu familia extinsă, vizite la domiciliu împreună cu polițistul, amendarea părinților, informarea copiilor și părinților despre drepturile și obligațiunile lor, informarea și sensibilizarea comunității, consolidarea competențelor polițiștilor și pedagogilor.
- În cazul copiilor abuzați în medii educaționale ar putea fi îmbunătățită conlucrarea cu părinții și pedagogii; tragerea la răspundere, mustrarea, amendarea sau eliberarea cadrului didactic; angajarea unui psiholog în fiecare școală; consiliere psihologică; implicarea echipei multidisciplinare; organizarea seminarelor de informare pentru copii, părinți și cadre didactice; excluderea etichetării copiilor; schimbarea instituției sau a localității; invitarea părinților la consiliul administrativ al școlii, precum și monitorizarea familiilor, care prezintă risc de abuz și neglijare a copiilor.
- Pentru a stopa cazurile de exploatare a copiilor prin muncă ar putea fi organizate tabere de lucru pe perioada estivală pentru a educa copiii legal prin muncă; îmbunătățirea conlucrării cu părinții; angajarea unui psiholog în școală; eficientizarea lucrului cu familia; organizarea seminarelor de instruire a copiilor privind drepturile copilului; amendarea angajatorilor și a părinților; adresarea la organele competente, specialiștilor în domeniu, precum și asigurarea dreptului copilului la educație și odihnă.

Acțiunile propuse pun accentul pe asistența psihologică, mobilizarea echipei multidisciplinare, programele educaționale pentru părinți, utilizarea plasamentelor alternative de tip familial. Multe din ele ar putea fi incluse în limita responsabilităților funcționale existente sau, în unele cazuri, necesită extinderea acestor responsabilități cu formarea competențelor profesionale specializate.

Deși crearea Serviciului asistență socială comunitară a mărit considerabil accesul și gradul de acoperire a necesităților copiilor și familiilor la nivel local, specialiștii indică faptul că există un șir de necesități care, în prezent, totuși nu pot fi acoperite de comunitate din cauza resurselor materiale și financiare limitate sau din cauza lipsei resurselor umane specializate. Astfel, printre necesitățile care nu pot fi acoperite la nivel de comunitate, se includ nevoile de ordin psihologic și emoțional ale copiilor în cazurile de abuz, exploatare și violență domestică, precum și nevoile copiilor, care trăiesc în familii, în care se face abuz de alcool sau care sunt lăsați fără supravegherea părinților.

Printre **cazurile cele mai dificile** cu care se confruntă asistenții sociali comunitari au fost menționate familiile dependente de alcool, din cauza lipsei părghiilor de influență asupra părinților; familiile, în care părinții nu-și onorează obligațiunile față de copii; abuzul față de copii în familii, în care se consumă alcool, deoarece victimele nu se adresează după ajutor; nerespectarea limitelor care încalcă securitatea fizică a copilului; atitudinea agresivă față de copil; abuzul sexual al copiilor fiind greu de identificat și soluționat, inclusiv neglijarea

copilului; familii în care există stiluri incorecte de educație – hiperprotejarea copilului sau, dimpotrivă, înaintarea cerințelor exagerate față de copil, aspirații ireale față de copil etc.

Opinie

„Cele mai dificile cazuri sunt atunci, când depui eforturile necesare și nu ai rezultatul scontat, pentru că acest fapt necesită reexaminarea problemei și identificarea greșelilor comise în activitatea, pe care preconizezi să o faci”.

Asistent social comunitar

Cazurile de abuz al copiilor sunt considerate dificile din cauza lipsei informațiilor și competențelor de lucru cu acestea - cazul unui copil abuzat extras din familie și plasat într-o instituție rezidențială, de unde a fost luat de tatăl abuzator a doua zi; cazuri de neglijare a obligațiunilor părintești față de copii; convingerea părinților să nu consume alcool și să acorde mai multă atenție copilului; cazurile în care dependența de alcool și violența domestică persistă din generație în generație.

Opinie

„Este greu de înțeles de ce părinții își abandonează copiii și nu sunt trași la răspundere. Din cauza instabilității din țară, a nivelului scăzut de trai, a sărăciei, a lipsei locurilor de muncă este greu de lucrat cu familiile”.

Asistent social comunitar

Serviciul fundamental oferit beneficiarilor la nivel local este **Serviciul sprijin familial**, care are ca obiectiv asigurarea dezvoltării copilului în familie și, totodată, prevenirea separării lui de familie, reducând factorii de stres din viața familiei și a copilului prin conectarea acestora la resursele relevante, promovînd competența copilului și a părinților prin valorificarea calităților familiei. Drept surse de sprijin pentru familie pot fi posibilitățile existente în comunitate: instituțiile educaționale, medicale, biserica, ONG-le etc.

Sprijinul familial este o intervenție de scurtă durată, care contribuie la dezvoltarea competențelor familiei de a-și soluționa de sine stătător problemele, cu care se confruntă și nu duce la formarea dependenței de prestatorul de servicii. Pentru ca această intervenție să fie eficientă este necesar de a lucra în parteneriat cu familia și de a ajuta membrii ei să-și identifice problemele, cu care se confruntă și să găsească soluții adecvate.

Specialiștii D/SASPF consideră, că Serviciul sprijin familial este unul cost-eficient, care produce schimbări durabile în viața copilului și familiei, prin faptul că intervine la o etapă precoce, cu măsuri prompte și eficiente, și cu o rată înaltă (circa 80-90 la sută) de succes în prevenirea separării copilului de familie. Totodată, specialiștii menționează, că serviciul dat poate fi extins prin intensificarea aspectului educațional al părinților prin organizarea unei școli/program de educație pentru părinți în vederea consolidării competențelor parentale, în special, în ceea ce privește educația copiilor, disciplinarea non-violentă, evitarea și soluționarea conflictelor din familie etc.

Serviciul sprijin familial, fiind serviciul de bază prestat de D/SASPF prin intermediul asistenților sociali comunitari, este direcționat spre soluționarea problemelor sociale ale familiilor cu copii și trebuie să fie utilizat mai eficient pentru prevenirea multor consecințe grave, precum sunt abandonul și instituționalizarea copilului, abuzul, neglijarea și exploatarea copilului, supunerea copilului situațiilor de violență domestică și altele. Consolidarea acestui serviciu trebuie să includă și formarea competențelor pentru prevenirea cazurilor de abuz și neglijare. În acest proces accentul trebuie pus pe însușirea indicatorilor abuzului și neglijării pentru identificarea

timpurie a cazurilor, metodelor de lucru cu familia, procedurilor de conlucrare cu specialiștii la nivel de comunitate.

Constatări:

- Reieșind din atribuțiile de funcție ale asistenților sociali comunitari privind abuzul și neglijarea copiilor, inclusiv tipul și nivelul de prestare a serviciilor (servicii primare prestate la nivel de comunitate), aceștia au responsabilitatea de a duce evidența copiilor și familiilor cu risc de abuz, neglijare și exploatare; de a identifica cazurile de abuz, neglijare și exploatare; de a interveni (în funcție de gravitatea cazului) în evaluarea inițială, complexă și de asistență a copiilor abuzați și neglijăți. Aceste atribuții trebuie să fie explicate asistenților sociali comunitari în cadrul formării continue.
- Vecinii, poliția și școala sunt sursele principale de identificare a cazurilor de abuz și neglijare a copiilor pentru asistenții sociali comunitari.
- Angajații Serviciului asistență socială comunitară necesită formarea competențelor specializate pentru prevenirea, identificarea și implicarea timpurie în cazurile de abuz și neglijare a copiilor. În special, cunoașterea responsabilităților proprii și ale specialiștilor din alte domenii cu atribuții în protecția copiilor: administrația publică locală, educație, sănătate, ordine publică, precum și a procedurilor de conlucrare în cazuri concrete.
- Serviciul sprijin familial, fiind serviciul de bază prestat la nivel local, trebuie să fie utilizat mai eficient pentru prevenirea abuzului, neglijării, exploatării, supunerii copilului unei situații de violență domestică și altele. Consolidarea acestui serviciu trebuie să includă și formarea competențelor respective, cu accent pe însușirea indicatorilor abuzului și neglijării pentru o evaluare timpurie a cazurilor, metode de lucru cu familia, proceduri de conlucrare cu specialiștii la nivel de comunitate.
- Asistenții sociali comunitari nu cunosc legislația națională, care vizează protecția de abuz și neglijare, precum și a domeniilor tangențiale, care acoperă anumite aspecte, ce țin de protecția copiilor și care ar ajuta esențial la soluționarea problemelor. De exemplu, stipulările legislative cu privire la tratarea forțată a persoanelor bolnave de alcool, metodele de sancționare a abuzatorilor etc.

3.2 Competența serviciilor prestate în cadrul Centrelor comunitare de asistență socială pentru situațiile de abuz și neglijare a copiilor

În cadrul Centrelor comunitare, atât în cele urbane, cât și în unele din mediul rural, sunt prestate și servicii sociale specializate, centre numite adeseori și multifuncționale. Acestea deservesc atât populația din comunitățile, unde sunt amplasate (în special, cu servicii de zi), cât și din alte comunități (de regulă, cu servicii de plasament).

Centrele comunitare de asistență socială au drept scop acordarea serviciilor sociale copiilor aflați în dificultate din familii socialmente vulnerabile, copiilor abandonați, mamelor minore și cuplurilor mamă/copil aflate în situații de risc pentru excluderea sau minimalizarea riscurilor și îmbunătățirea calității vieții beneficiarilor. Aceste Centre și-au stabilit, drept obiective, facilitarea integrării sociale a beneficiarilor, reabilitarea psiho-socială a copiilor și familiilor, prevenirea abandonului și instituționalizarea copiilor, protejarea mamelor minore rămase fără adăpost și a cuplurilor mamă/copil aflate în situații de risc.

Activitatea Centrelor este reglementată de HG nr.450 din 28.04.2006 privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru îngrijirea, educarea și socializarea copilului din centrul de plasament temporar, Regulamentelor de funcționare aprobate prin deciziile Consiliilor raionale și coordonate cu MMPSF, Regulamentelor interne de funcționare și fisele de post aprobate de D/SASPF. Metodologia de lucru aplicată este managementul de caz.

Personalul Centrelor comunitare de asistență socială este constituit în baza principiului multidisciplinarității și include următorii specialiști: asistenți sociali, psihologi, pedagogi sociali, chinetoterapeuți educatori etc. în funcție de profilul centrului.

Pe parcursul ultimilor ani în raionul Fălești au fost create șase Centre comunitare de asistență socială, patru centre de resurse pentru tineret. În raionul Ungheni – patru Centre, care oferă servicii specializate de zi și de plasament temporar pentru copii și cupluri părinte-copil. Raionul Călărași are create trei Centre, care oferă servicii specializate diferitor grupuri de copii și tineri.

Datele evaluării au demonstrat, că fiecare Centru prestează un anumit număr de servicii conform necesităților stabilite la momentul creării acestuia. APL planifică revederea serviciilor prestate de fiecare Centru și a grupurilor țintă de beneficiari. În acest context poate fi recomandată includerea serviciilor de prevenire și soluționare a cazurilor de abuz și neglijare a copiilor.

Ținând cont de faptul, că nu în fiecare comunitate există resurse umane profesionale, trebuie antrenat personalul existent în centrele comunitare (psihologi, juriști, pedagogi, personal medical etc.) pentru activități de prevenire și soluționare a cazurilor de abuz față de copii și, în acest context, de promovat programe de formare a competențelor specializate în fiecare domeniu. Resursele acestor Centre ar putea fi utilizate pentru informarea copiilor și tinerilor cu privire la drepturile copilului, modalitățile de comportament în situații de abuz, de comunicare non-violentă etc.

În raioanele de implementare a proiectului sunt create Servicii de consultanță specializată pentru copii și familiile lor, oferite de către psihologii și juriștii angajați în cadrul Centrelor de asistență socială a copilului și familiei, instituite pe lângă DASPF (în Ungheni-creat în anul 2005 și în Fălești -în anul 2008 conform deciziei CR).

Consultanța psihologică și juridică este oferită copiilor până la 18 ani, aflați în situații de risc, inclusiv familiilor acestora: copii rămași fără îngrijirea părintească, copii abandonati, din familii social vulnerabile, copii care au suferit orice formă de abuz, copii plasați în serviciul APP, asistenților parentali profesioniști în cadrul serviciului sprijin familial, copiilor, stabilirea domiciliului cărora se examinează în acțiuni civile sau alte litigii civile sau penale.

Serviciile de consultanță specializată existente reprezintă o sursă foarte importantă pentru prevenirea și soluționarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor. Aceștia ar putea participa în programe educaționale și de informare, ar putea oferi consultanță specializată victimelor abuzului, reprezenta interesele copiilor victime în instanța de judecată, precum și a evalua situația copiilor și familiilor acestora etc. În acest context, specialiștii respectivi necesită o documentare suplimentară în problematica abuzului, neglijării și exploatării copilului.

Studiul a analizat prezența elementelor, care asigură protecția copilului în cadrul Centrelor comunitare de asistență socială. A fost analizat procesul de recrutare a personalului în vederea excluderii potențialilor abuzatori sau cu experiență în acest sens. Rezultatele au indicat că, la angajare, de regulă, este examinat carnetul de munca, sunt solicitate scrisori de recomandare de la locul precedent de munca sau se discută cu șeful de la ultimul loc de lucru, „poate chiar și un control medical (în special, psihiatru) ar fi necesar de cerut”.

Cu privire la competențele personalului din cadrul Centrelor comunitare de a oferi suport și îngrijire recuperatorie pentru copiii- victime și martori ai abuzului, managerii serviciilor au comunicat, că aceste competențe aproape că lipsesc, nu sunt cunoscute metodele și tehnicile specifice de lucru cu copiii abuzați, prin urmare, personalul are nevoie de instruiți în acest domeniu, atât specialiștii, cât și personalul auxiliar.

Regulamentele de funcționare a Centrelor comunitare, cu excepția doar a unuia, nu conțin date despre identificarea și intervenția în cazurile de abuz și neglijare a copiilor, care au avut loc în cadrul serviciilor. Procedura de monitorizare a Centrelor comunitare nu reflectată cum este

asigurată protecția copiilor de orice formă de abuz. „În caz de abuz emoțional implicăm psihologul, părinții”.

Personalul Centrelor comunitare a întâmpinat greutăți în procesul de specificare a acțiunilor de protecție de abuz și neglijare a copiilor în cadrul serviciului propriu, în schimb, a manifestat mai mult activism în înaintarea propunerilor, ce vizează alte organizații și structuri. În acest sens ei au propus sensibilizarea populației prin spoturi video și audio, difuzarea materialelor în mass-media, editarea de postere, broșuri despre consecințele violenței asupra copiilor, predarea în cadrul școlii a unor lecții speciale, care vor ajuta copilul să acționeze atunci, când se va confrunta cu o situație de violență; organizarea adunărilor de părinți, în cadrul cărora să le fie aduse la cunoștință metode non-violente de disciplinare a copiilor, precum și crearea unei linii fierbinți.

În cadrul studiului au fost analizate posibilitățile de extindere a serviciilor prestate în cadrul Centrelor comunitare în vederea realizării activităților de prevenire a abuzului și neglijării copiilor și condițiile necesare pentru realizarea unor astfel de sarcini. Au fost expuse opinii, conform cărora Centrele comunitare ar putea să efectueze activități de prevenire a abuzului (de exemplu, seminare, traininguri, instalarea unui telefon de încredere). Pentru realizarea acestor sarcini, la moment, angajații Centrelor comunitare nu au competențe suficiente de a monitoriza cazuri mai complicate, nu cunosc tehnicile și metodele de lucru în cazuri de abuz sexual sau de abuzuri complexe. Este oferită numai consilierea psihologică și medicală. „Nu știm ce să aplicăm mai mult și cum. Nu știm dacă ceea ce facem este suficient”. Este nevoie de consultanța persoanelor profesioniste în domeniul dat. Pentru a realiza astfel de sarcini este necesară implicarea specialiștilor competenți și bine informați, sunt necesare mijloace de transport, inclusiv surse financiare.

Opinie

„Trebuie să realizăm astfel de sarcini pentru ca societatea noastră să devină mai “sănătoasă” - copiii să fie mai siguri pe sine, bătaia să nu fie o tradiție în educație, iar părinții să cunoască metodele non-violente de educație”.

Manager al Centrului comunitar

Un model de suport acordat copilului și familiei aflați în dificultate, identificat în cadrul evaluării, este cel propus de *Proiectul „Rețeaua socială de protecție a copilului”* de ONG-ul „Terre des hommes” în unele localități din raioanele Ungheni și Fălești. Este vorba de un program destinat copiilor-victime sau aflați în situații de risc de abuz, neglijare, exploatare și trafic, care urmărește stabilirea unui echilibru între nevoile copilului și sursele necesare acestora (necesități materiale și psiho-sociale/emoționale). Abordarea psiho-socială în asistența copiilor-victime constă, conform acestui program, în consolidarea sau reconstruirea mecanismelor întrerupte de evenimentul traumatizant - a relațiilor de încredere, sentimentului de apartenență, a unui spațiu sigur, a speranței în viitor și a sentimentului de încredere în sine.

În acest scop, a fost creat un model de acțiuni (FACT), în cadrul căruia copiii beneficiază de servicii psiho-sociale și de protecție, care sunt desfășurate în școlile de cultură generală prin crearea unor grupuri de activități extra-curriculare pentru copii și activități pentru consolidarea părinților. La fel, modelul dat încurajează colaborarea între instituțiile și structurile locale responsabile de protecția copilului pentru soluționarea cazurilor concrete și oferire de suport copilului și familiei aflate în dificultate. Modelul FACT include: intervenții individuale, activități de grup cu copiii, activități de grup cu părinții, activități de informare și sensibilizare în comunitate, instruirea actorilor locali (asistenților sociali comunitari, pedagogilor, supervizorilor etc.). Modelul dat prevede consolidarea conlucrării la nivel local în baza principiului multidisciplinarității pentru prevenirea și soluționarea cazurilor de abuz, neglijare, exploatare a

copiilor. În continuare este necesară evaluarea impactului acestui program și a posibilităților extinderii lui.

Constatări

- Procedurile stricte de angajare a personalului Centrelor comunitare asigură excluderea cazurilor de angajare a potențialilor abuzatori.
- Competențele profesionale ale personalului Centrelor comunitare nu corespund exigențelor subiectului abuzului și neglijării.
- Toate Centrele comunitare incluse în cercetare nu dispun de o politică internă de protecție a copiilor și de proceduri de raportare a cazurilor de abuz soluționate în cadrul serviciului.
- Practic toți managerii Centrelor comunitare au manifestat acordul de a extinde serviciile acestora – a lansa activități de prevenire și soluționare a cazurilor de abuz și neglijare a copiilor, menționând, în același timp, condițiile de care ar avea nevoie pentru a face față unor asemenea activități.
- O parte din respondenți au menționat necesitatea creării unui serviciu specializat – o linie telefonică pentru copii.

3.3 Implicarea instituțiilor educaționale în prevenirea și soluționarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor

„A intrat deja în tradiție înjosirea copiilor. Se consideră, că dacă ești elev, trebuie doar să ascuți ceea ce-ți spune și ce-ți indică profesorul”

(elev)

Studiul și-a programat să cerceteze existența și eficiența elementelor de prevenire și protecție a copiilor de abuz și neglijare în cadrul instituțiilor educaționale (școli de cultură generală, grădinițe pentru copii): procedurile de angajare a personalului, atribuțiile reflectate în fișele de post, serviciile de prevenire și intervenție în situații de abuz și neglijare a copiilor, manifestate în cadrul instituțiilor educaționale, precum și în familiile copiilor.

La întrebarea dacă în **obligațiunile de serviciu** ale cadrelor didactice intră și întreprinderea acțiunilor necesare în cazurile de abuz și neglijare a copiilor, aceștia au menționat că se conduc de Legea învățământului, contractul individual de muncă, contractul colectiv de muncă, Codul muncii. „Eu, ca director educativ, organizez seminare cu diriginții, în cadrul cărora menționez faptul, că n-au dreptul să abuzeze copiii nici măcar verbal”. „Cred că profesorul este primul care trebuie să intervină în caz de abuz, de orice fel din partea oricui, inclusiv a părinților. Copiii văd în profesorii lor un sprijin, o susținere în clipele grele”.

O parte din grupul de cadre didactice au indicat, că în atribuțiile lor funcționale nu este reflectat nimic cu privire la acțiunile, care trebuie întreprinse în cazurile de abuz și neglijare a copiilor. „O facem conștient din propria inițiativă”. Ei atenționează asupra stopării acestui flagel prin planificarea și desfășurarea lecțiilor cu teme: „violență, abuz, prevenirea stresului emoțional, programe de corecție prin desen și artă, diagnosticarea – realizarea de către psiholog prin folosirea chestionarelor”. Mai mult, fiecare diriginte își proiectează planul educativ, care include programe de educație și corecție a copiilor cu probleme, activități de consiliere, discuții individuale. „Le dezvoltăm copiilor capacitatea de a-și exprima opiniile, că la noi suntem obișnuiți să închidem gura copiilor. În unele licee se practică „Universitatea pentru părinți”, la

care participă dirigintele și psihologul școlii, unde se discută diferite chestiuni - cum trebuie să se comporte părinții cu copiii ținând cont de particularitățile lor de vârstă.

Totodată, unii reprezentanți din grupul de cadre didactice au menționat, că există unele stipulări cu privire la situațiile de abuz în statutul liceului, caietul dirigintelui, unii dispun de broșuri tematice „Adolescență fără violență” sau utilizează buletinul Ministerului Educației, în care sunt indicate drepturile și îndatoririle copiilor, de care învățătorul trebuie să țină cont în procesul de lucru cu copiii. O altă parte de cadre didactice din raion nu au putut să numească un document normativ, în care ar fi fost stipulat ceva concret cu referire la acțiunile în cazuri de abuz și neglijare a copiilor.

În acest context a fost analizată documentația normativă în unele școli și licee din raioanele implicate în cercetare. Fișa postului pentru personalul didactic de predare este axată, în mod special, pe procesul de învățământ. Doar o singură obligațiune ține de „asigurarea securității vieții și sănătății elevilor în cadrul lecțiilor și activităților extrașcolare”, având o formulare generală, care nu indică nimic concret cu privire la conținutul și modul de acțiune. Mai mult, fișa postului pentru personalul didactic include o obligațiune, ce ține de „colaborarea cu familiile elevilor”, care nu specifică scopul și conținutul colaborării. În sarcinile de serviciu ale dirigintelui de clasă, precum și în fișa de post a directorului adjunct responsabil de educație nu sunt incluse sarcini, care ar viza fenomenul studiat. Fișa de post a directorului adjunct, de asemenea, include atribuții și responsabilități limitate doar la organizarea și coordonarea procesului de instruire.

În regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea liceelor Nr 376 din 24 octombrie 2006, în art.52 este stipulat „În liceu se respectă drepturile și libertățile elevilor. Sunt interzise pedepsele corporale, aplicarea, sub orice formă, a metodelor de violență fizică sau psihică”. În art.53 sunt enumerate drepturile elevilor, inclusiv dreptul elevului „să-și expună liber opiniile, convingerile, ideile”. În art. 65 sunt descrise atribuțiile consiliului profesoral, printre care este menționat, că acesta „decide asupra tipului de sancțiune aplicată elevilor, care săvârșesc abateri”.

În Regulamentele de ordine internă ale liceelor, printre obligațiunile cadrelor didactice este stipulată obligațiunea „să respecte în activitate normele de etică, să cultive prin propriul exemplu principiile morale de dreptate, echitate, umanism, generozitate, hărnicie, patriotism etc.”. Tot aici sunt enumerate sancțiunile disciplinare pentru încălcările disciplinei de muncă, inclusiv a drepturilor copilului: avertisment, mustrare, mustrare aspră, concediere.

Cadrele didactice au fost întrebat dacă în obligațiunile lor de serviciu este reflectată **interzicerea manifestării oricărei forme de abuz față de copil**: Legea învățământului interzice orice formă de abuz împotriva copilului, de la agresiunea verbală până la cea fizică; Codul muncii prevede inclusiv eliberarea din funcție în cazul abuzului față de elevi; Regulamentul de funcționare a liceului, Caietul dirigintelui, Codul deontologic al profesorului, de asemenea, nu permit abuzul față de copii. „La început de an primesc fișa personală cu obligațiuni și responsabilități în două exemplare, unde este stipulat că nu am dreptul de a bate, de a striga. Toate cazurile de abuz din republică ni se aduc la cunoștință, în deosebi, cele din internate și semnăm, că am fost informați” (școala internat, Fălești).

Totodată, o parte din cadrele didactice intervievate au negat existența unor norme legale privind manifestarea abuzului față de copii. „Nu este stipulat în nici un act oficial, în nici un regulament. „Cunoștințele pe care le avem le luăm din presă și televiziune”.

Cadrele didactice au fost întrebat, dacă trebuie să fie **responsabile pentru identificarea** cazurilor de abuz și neglijare a copiilor, cum le pot identifica și dacă au competențe pentru aceasta. Datele acumulate indică faptul, că majoritatea cadrelor didactice, în special diriginții de clasă, se consideră responsabili. Prin discuții individuale cu elevii, cu părinții și prietenii acestora, prin analizarea comportamentului și exteriorului copilului și vizitele întreprinse la

domiciliul acestuia pot fi ușor depistate problemele cu care se confruntă copilul și scoase în evidență cazurile de abuz, violență și neglijare.

Respondenții au afirmat, că uneori copilul este mai liber în discuții cu un profesor decât cu un părinte, căci acesta poate citi în ochii copilului durerea, frica, neliniștea. Drept indicatori ai abuzului, în viziunea cadrelor didactice, pot servi semnele comportamentale și de dispoziție: copiii sunt pesimiști, speriați, retrași, având semne de violență corporală.

Psihologul școlar este o sursă foarte importantă pentru identificarea cazurilor de abuz și neglijare, însă părinții, de multe ori, refuză de a discuta cu psihologul.

Acțiunile întreprinse de cadrele didactice, în cazuri de abuz și neglijare, sunt diferite, în dependență de fiecare situație în parte. În cazul unui adult abuzator, „mai întâi încerc să discut cu persoana în cauză, să-i explic că trebuie de vorbit liniștit cu copilul, că soluția cea mai bună totuși este compromisul și tratativele pașnice, adică toate problemele se pot soluționa pe cale amiabilă. Dacă sunt probleme mai grave, atunci pot alerta organele abilitate să apere drepturile copilului. Dacă e vorba de abuz în familie, informez asistenții sociali, poliția, procuratura. Sunt copii, care spun că „mama m-a lovit, pentru că nu mi-am strâns patul” ori „nu mi-a dat să mănânc”.

Dacă este vorba despre un caz grav, anunțăm poliția. De exemplu: „un tată își viola fetele minore sistematic, am depistat acest caz, fetele au fost plasate la gazdă, părintele a fost judecat”. Dacă este vorba de munca copiilor, „discutăm cu părinții ca să le acorde mai mult timp pentru lecții și joc, le explicăm necesitatea frecvențării de către copii a școlii, și, deși nu toți părinții înțeleg, oricum e bine”. În cazul copilului -victimă, „îl iau deoparte, discut cu el, îl întreb ce s-a întâmplat, care este cauza, îl liniștesc, îl întreb cum crede că poate fi rezolvată această problemă, iar în caz de necesitate, discut cu părinții, cu direcția școlii”.

Cadrele didactice au fost întrebate, dacă au **responsabilitatea de a cerceta** cazurile de abuz și neglijare a copiilor și cum reușesc să o facă. Majoritatea răspunsurilor au fost afirmative. „Avem responsabilitatea de a cerceta cazurile de abuz, mai întâi, discut cu copilul și părinții, iar, dacă este un caz grav, anunț psihologul, direcția școlii, poliția”. Dacă este atestată abuzul în familie – o vizitez, încerc să ameliores situația prin convorbiri cu părinții, apoi anunț poliția. „Când copilul nu vine la școală și este obligat de părinți să presteze munci în folosul lor, pentru a aduce venit, care mai apoi este folosit de părinți pentru a procura alcool, facem vizite la domiciliu, discutăm cu părinții, colaborăm strâns cu poliția”.

„Dacă depistez cazul, îl evaluez. Fac tot posibilul să-mi reușească. Dacă acesta este un caz mai sever, informez administrația liceului și aceasta, la rândul ei, alte organe. Nu întotdeauna îmi reușește. Pentru a evalua un caz este nevoie de studieree lui amănunțită, care ia prea mult timp. În asemenea cazuri apelez la administrație.” „Un caz: mama unei eleve este plecată la munci peste hotare, tatăl e consumator de alcool, care organizează acasă „baluri” cu alți „parteneri de pahar”. Copilul s-a destăinuit, dar a rugat să nu înștiințez poliția”. Ca diriginți „noi lucrăm pentru a preveni, dar dacă totuși se întâmplă, trebuie să discutăm, să analizăm, ca să aplanăm situația”.

Am intenționat să vedem dacă pentru un cadru didactic, care în timpul vizitei la domiciliu se ciocnește cu cazuri de abuz în familie, există unele **pericole** și dacă aceste situații influențează dorința lui de a vizita, în mod repetat, familia respectivă.

„Există pericole, făcând vizite la domiciliu, într-o familie cu părinți alcoolici, putem fi agresați verbal și chiar fizic, sunt niște situații destul de dificile, dar încercăm să le depășim”. „Pericolul există și atunci când se bat băieții din clasele mai mari și când încerci să-i desparți, poți încasa și tu un pumn”. „Unii părinți consideră că noi, învățătorii, prea mult ne asumăm răspunderea și ei nu sunt obligați să-și dea darea de seamă (în cazul când copilul lipsește, învățătorul nu are dreptul să întrebe de ce a lipsit). Unii părinți consideră, că copiii lor sunt cei mai buni și nu acceptă ideea, că copii lor sunt abuzatori”.

În cazul vizitei la domiciliu părintele poate să-i spună pedagogului „De ce ați venit la poarta mea? Este copilul meu și procedez cum consider că este necesar!”. „Cunoaștem cazuri când părinții au reacționat negativ la intervenția pedagogului și l- agresat, distrugându-i bunurile, uneori a existat și pericol de răfuială fizică”. „Cel mai grav este pericolul de a nu fi înțeleși”.

Studiu de caz:

„O familie cu un copil „greu”, care nu frecventa școala. Părinții nu mai puteau să-l influențeze. Era conflictual cu colegii. Am început tot mai mult să-l vizitez la domiciliu, pentru a-l aduce la școală. Am încercat să-i influențez caracterul lui conflictual. Copilul a început atât de tare să mă urască, încât s-a destăinuit unui coleg, că ar vrea să mă împuște și este curios – ce pedeapsă îi va fi aplicată în acest caz. Am început să mă tem pentru viața mea”.

Cel mai des, cadrele didactice sunt ofensate verbal. Până la urmă părinții consideră, că tot profesorii sunt vinovați de toate cele întâmplate.

Am adresat cadrelor didactice întrebarea, dacă, dispunând de informații cu privire la abuzul și neglijarea copilului, pot fi invitați de organele de cercetare pentru a **depune declarații**, îi influențează cumva acest fapt? Răspunsurile au fost variate. O parte de respondenți au declarat, că nu sunt afectate de această responsabilitate - „e de datoria noastră să anunțăm organele de drept despre abuzul asupra copilului, un profesor nu poate fi indiferent dacă un copil este abuzat sau maltrat. Fac declarații fără teamă”. Alții au răspuns evaziv. „Da, am frică să nu se audă la Ministerul Educației, mai bine rezolv problemele în clasă”. Mai mult decât atât - „Mă deranjează. Din partea părinților poți fi agresat verbal și nu numai, poți fi amenințat. Mulți părinți își tratează copiii ca pe o simplă proprietate și consideră că au dreptul la orice în relația cu copiii proprii”.

Disponerea de informații

„Nu mă sperie, este și o obligațiune a pedagogului, mai ales a educatorului, că trebuie să susțin persoana dată, pentru a-i crea un viitor sigur, copilul trebuie încurajat, susținut, este o satisfacție de a ajuta un copil. Avem simțul responsabilității, trebuie prevenit cazul, depinde cât de atent este dirigintele la ceea ce se întâmplă în clasă, o să mergem în apărarea copilului”;

„Cred că nici o persoană din colectiv nu poate să refuze, cazurile de violență sunt neplăcute, dar trebuie permanent să apărăm drepturile copilului. Nu mă influențează, o fac pentru binele copilului, dacă știu că am dreptate, merg ca tancul!”

Cadre didactice

Studiul a stabilit, dacă cadrele didactice au **obligațiunea de a raporta despre cazurile de abuz și neglijare**. Conform răspunsurilor, cazurile mai ușoare sunt discutate cu directorul-adjunct pe educație, cazurile mai serioase se discută la ședințe. Se analizează starea întregii familii, de multe ori se cere implicarea bunicilor, aceștia fiind mai toleranți. Cazurile grave sunt soluționate prin diferite modalități: verbal, prin demersuri, scrisori, adresate serviciilor de asistență socială, polițiștilor de sector, procuraturii, CLPDC. „E mai bine să soluționăm problema la nivel local”.

Cu privire la necesitatea respectării **confidențialității informației** în cazurile de abuz și neglijare, cadrele didactice, în general, conștientizează necesitatea acestui principiu și îl respectă în dependență de gravitatea cazului. „Atunci când este pusă în pericol demnitatea copilului, în

cazul abuzului sexual, acest caz trebuie să fie cunoscut doar de organele de drept, care vor cerceta cazul, fără a răspândi informația”; „nu e bine să afle oamenii din sat, pentru că au de suferit pe urmă copiii, aici trebuie să fie informați doar reprezentanții organelor de drept”.

Confidențialitatea informațiilor

„Depinde ce fel de abuz este, trebuie să lucrăm în așa mod, încât să nu pricinuiam daune mai grave copiilor. De exemplu, în cazul exploatării prin muncă, discutăm cu părinții, explicăm ce consecințe poate avea munca grea, avertizăm părinții. În caz de abuz fizic- copil-copil-putem discuta cu părinții, dar și anunța la careu pentru a responsabiliza copilul abuzator, să înțeleagă că nu este normal ceea ce face”;

„Permanent trebuie să păstrăm confidențialitatea, în afară de poliție. Ne străduim să aplanăm toate conflictele și abuzurile emoționale în cadrul școlii”.

Cadre didactice

Cadrele didactice consideră că mass-media nu are dreptul să comunice despre cazurile de abuz, despre abuzatori atâta timp, cât nu a fost cercetat cazul și nu a fost emisă sentința. Foarte multe cazuri de acest tip sunt difuzate la Pro TV, Jurnal TV etc.

Am întrebat, dacă obligațiunea de a raporta cazurile de abuz influențează cumva **încrederea** copiilor și a părinților în autoritatea cadrelor didactice. Învățătorii cred, că copiii au mai multă încredere și devin mai deschiși pentru comunicare, la fel și părinții pot fi mai liniștiți, când copiii lor sunt protejați. Gradul de încredere/neîncredere al copiilor și părinților depinde de faptul dacă părintele abuzator este scos în evidență sau nu: „dacă sunt scoși în evidență părinții care își maltratează copiii, este sigur, că ei vor fi nemulțumiți”. De aceea „raportarea trebuie făcută într-un mod delicat, ca să nu sufere copilul”, „se discută tacticos cu dirigintele și cu copilul”.

Totodată, unii pedagogi sunt de părerea că obligațiunea de a raporta cazurile de abuz îi influențează negativ, „dacă se aude la direcție se pune în discuție, se pedepsește cu muștrări de ce se întâmplă așa cazuri”.

Încrederea în pedagogi

„Nu cred că s-ar micșora încrederea părinților în mine. Eu sunt obligat să o fac spre binele copilului. Copiii au o mare încredere în pedagogi. Cu atât mai mult, dacă copiii văd în pedagog un sfătuitor și apelează la ei ca să fie îndrumați”;

„Depinde de faptul cum tratezi cazul, depinde cum te adresezi la un copil, la un părinte, cum abordezi cazul de la bun început și cu ce intenții pleci într-o familie”

Cadre didactice

Cât de **prietenoase** sunt instituțiile educaționale pentru copii? - a fost întrebarea adresată cadrelor didactice pentru a vedea percepțiile lor în acest context. Răspunsurile au fost foarte variate și au indicat un spectru larg de la aprecieri total negative până la foarte pozitive.

„Cred că nu sunt prea prietenoase, profesorii deseori sunt prea departe de copii, de grijile lor, nu au timp pentru discuții de suflet, deschise, iar condițiile la noi sunt bune; atitudinea lasă de dorit, se cere mai multă căldură sufletească, bunătate”. „Nu cred că sunt prea prietenoase, la nivel mediu, condițiile lasă de dorit, comunicarea să fie mai deschisă, prietenoasă, relațiile - mai apropiate”.

„Sunt prietenoase, cadrele didactice fac orice pentru ca acestor copii să le fie bine. Diriginta se confruntă cu situații, când copii au conflicte, stăruie să nu fie ură între ei, să fie voie bună, compasiune, atmosferă pozitivă în colectiv”. ” Când i se face observație unui copil (de exemplu, a scuipat, sau a aruncat o hârtie undeva), copiii iau apărarea acestuia, toți copiii se ajută între ei, comunică, sunt prietenoși”.

În concepția cadrelor didactice, în liceu sunt create condiții foarte bune pentru copii, ei au o comunicare bună cu profesorii, sunt liberi de a discuta pe diferite teme, atmosfera din liceu este pozitivă, copiii sunt implicați în activități practice, sunt stimulați și apreciați.

„S-ar putea să fie și mai prietenoase, diferă de la învățător la învățător, și în general, de tot personalul, nivelul de autoreglare al emoțiilor, de sistemul de valori al personalului. „Cerințele față de copii sunt prea mari, cei mai buni copii se extenuază”, „pentru ca școala să fie mai prietenoasă cerințele trebuie să fie mai mici, trebuie de ținut cont de intelectul copiilor, copiii trebuie să vină la școală cu plăcere”.

„Sunt supra-prietenoase. Câte o dată îi dădăcim, îi punem la cale”. Este vorba de familiile, în care copiii nu au ce lua de la părinți, în sens pozitiv. Dacă oferi prea multe libertăți – nu e bine”.

Total depinde de fiecare copil în parte, de atitudinea lui față de lecții: „dacă copilul, venind la școală, are ca scop să arate ce haine și-a cumpărat, să se întâlnească cu prietenii sau să învețe”. „Dacă te porți frumos cu profesorii, atunci și ei au o atitudine binevoitoare, te ajută de cele mai multe ori”. Oricum, „în liceu au cele mai mari privilegii copiii cu stare socială bună: copiii de profesori, copiii părinților cuiva”.

Opinie

„Dacă un elev provine dintr-o familie mai înstărită, atunci el va fi mai tare susținut, iar părinții lui r se răsplătesc cu învățătorul cu cadouri”.

Elev

În școli sunt organizate cercuri pe interese, cluburi, se organizează discotecă, serate tematice. „Chiar acum la noi se joacă un spectacol – un teatru venit de nu știu unde”. Se organizează activități de caritate. „Există profesori înțelegători și apropiați de elevi, dar puțini”. „Profesorii doresc să facă din noi oameni. Dacă se întâmplă ca ei să fie mai severi față de noi, atunci numai din cauza că noi am fost neatenți cu ei”. Deși organizăm activități educative,” e parcă ceva artificial în asta. Nu are bază. Se face „radi galociki”. Lumea s-a înstrăinat. „Este cam învechită baza materială, creează disconfort (mobilierul) și împiedică în însușirea temelor (lipsa materialelor pentru experiențe la chimie etc.)”.

Elevii din clasele superioare menționează unele aspecte discriminatorii ale școlii contemporane.

Discriminare

„Profesorii, în multe școli, tratează diferit elevii, preferând să lucreze cu cei din familii prestigioase, cu situație materială bună sau ai căror părinți sunt profesori”;

„Între copii la fel este foarte frecventă gruparea după nivelul de venit al familiei, copiii îmbrăcați mai sărac fiind deseori ignorați, evitați sau luați în derîdere”;

„Copiii, care nu se descurcă bine la învățătură, de asemenea sunt lăsați la o parte, din cauza asta devenind și mai nesiguri.”

Elevi

Studiul a intenționat să contureze opiniile cadrelor didactice cu privire la posibilitatea exercitării **abuzului față de copii în cadrul instituțiilor educaționale**.

În baza răspunsurilor obținute, putem constata, că astfel de cazuri se întâlnesc destul de frecvent. Cele mai dese sunt abuzurile verbale, insultarea elevilor de către profesori, dar și viceversa, elevii la fel insultă, adresează cuvinte vulgare profesorilor, „în școala, în care am activat, au fost cazuri, când elevii din clasa VIII au aruncat cu un scaun în profesor, l-au agresat verbal”. La fel, se întâlnesc cazuri de aplicare a forței fizice de către copii asupra colegilor.

Pentru a confrunta informațiile obținute de la cadre didactice cu cele obținute de la copii, am întrebat copiii din liceele și gimnaziile din raioanele de implementare a proiectului, dacă aceștia au întâlnit cazuri de abuz și neglijare în școală, și care au fost acestea.

Opinii:

„Da, în școală, cu părere de rău, există atât neglijare, cât și abuz emoțional și fizic”;

„Abuzul fizic, de cele mai dese ori, se întâlnește la copiii mici, în clasele liceale profesorii nu îndrăznesc să ridice mâna, unii copii sunt mai mari și mai puternici ca profesorii. La elevii din liceu mai mult se întâlnește neglijarea și abuzul emoțional din partea profesorilor”;

„Neglijarea, de asemenea, este un factor foarte puternic, se face a nu se observa, nu se ia în considerație opinia sau propunerea ta”;

„Profesorii folosesc abuzul emoțional în cazul, când copiii nu-și pregătesc temele de acasă”;

„Există cazuri, când ești notat cu o notă mai mică, dar, pe lângă aceasta, mai primești și „comentarii” de la profesor cu cuvinte urâte, umilitoare la adresa ta”;

„Există abuzul emoțional și fizic între copii. Motivul fiind diferența statutului copilului în școală („razborci”), atitudinea față de elevii nou veniți în școală. A fost un caz, când o fată a plecat din școală din cauza unui băiat, care permanent o ignora, o numea urât, o lua în batjocură. Elevii formează „găști”, care se confruntă între ele. Acestea au la baza lor starea socială a elevilor, interesele etc.”;

„La repartizarea copiilor în clase de asemenea se ține cont de statutul social al copilului”;

„În instituțiile preuniversitare (colegii, școli profesionale) este foarte dezvoltată oferirea și luarea mitei, de exemplu, o teză costă 1000 lei, nota nouă- 100 lei, nota zece -500 lei, ca la piață - taxe fixe”.

Copii

Am întrebat, dacă învățătorii consideră, că există copii, care au **frică să vină la școală** din cauza că vor fi înjosiți, neglijați, ofenșați. O parte de răspunsuri au fost afirmative: „Da, sunt cazuri foarte multe, profesorii și chiar elevii pot insulta unii copii, care provin dintr-o familie mai vulnerabilă sau au un nivel mai scăzut de pregătire intelectuală, care nu prea au cu ce să se îmbrace sau copii cu pediculoză, murdari, care nu au mobil”.

Frica de a veni la școală

„Cel mai des copiii se tem să vină la școală din cauza, că nu și-au pregătit temele pe acasă sau au lucrare de control, frica de a primi notă negativă, pentru că-și pierde autoritatea în ochii colegilor. Pedagogul îl pune pe copil în ultima bancă, el este subapreciat, este luat în râs de colegii săi, numit neadecvat, motivul fiind lipsa rechizitelor, îmbrăcăminții, ce nu

corespunde vârstei”;

„Condamnăm acei profesori, care au o atitudine neglijentă și ofensează copiii săraci. Orice pedagog trebuie să înțeleagă din ce cauză copilul are frică să vină la școală”.

Cadre didactice

Cadrele didactice au menționat, că aproape 50% din cazuri sunt legate de sărăcie. Pentru a preveni astfel de probleme, aplică mai multe metode: contactăm familiile mai avute să-l ajute, dar rugăm să nu facă publică binefacerea, pentru a nu pune copilul într-o situație neplăcută; organizăm acțiuni de integrare a acestor copii în școală: le insuflăm încredere în forțele proprii, organizăm activități de sensibilizare, ore educative tematice etc.

Copiii intervievați au declarat, că există copii, care au frică să vină la școală din cauza că „îmbrăcămintea lor este neadecvată (aceasta se întâmplă în clasele gimnaziale), în liceu de acum copiii nu atrag atenția la îmbrăcăminte”; din cauza conflictelor între copii, conflictelor familiale de rezonanță, când copiilor le este rușine; uneori din cauza conflictelor cu profesorii (în astfel de cazuri copiii pleacă la alt liceu).

Sunt cazuri când „unii profesori susțin copiii, care provin din familii dezavantajate și chiar insistă ca aceștia să aibă note bune, chiar dacă nu învață. Acest lucru este observat de alți elevi și doare...”. Într-un caz s-a dat vina pe părinți: „Aceasta se întâmplă din cauza părinților, care nu pot asigura necesitățile, chiar cele mai importante pentru un copil. Cauza este situația materială grea”. În altă situație vina a fost atribuită chiar copilului: ”Faptul că copiii nu vin la școală din motiv că vor fi înjosiți ține și de verticalitatea lor. Trebuie să ai putere ca să poți să te depășești pe tine, să ai demnitate”.

Copiii au experiențe negative de la **grădinițe**: „m-a bătut un băiat”, „mi-a pus gumă în cap”, „mă poreclește”, „m-a împins”, despre care au povestit educatoarei, fratelui sau surorii mai mari, mamei, tatălui. Iar mama a fost cea, care a ajutat copilul: „Mama a vorbit cu mama băiatului agresor”, „Mama mea l-a apucat de ureche”.

În situațiile în care copiii sunt neascultători, educatorii, conform celor spuse de copii, de regulă, „strigă să fim cuminiți, ne pun la ungher, strigă „liniște”, ne bat cu palma, amenință „dacă o să fim răi n-o să ne ducem afară”; „m-a pus cu mâinile în sus”, „ne bate cu bățul de pe masă, acela verde”. Altceva ce ar putea face educatorii, conform părerii copiilor, este „să ne ocărăscă, să ne spună să nu vorbim, să se supere, să ne bată”, „să-mi mai dea o șansă”.

Procesul educativ trebuie „să meargă în pas cu viața, în școala suntem instruiți să facem una, în viață e cu totul altfel” (elev)

Drept **propuneri pentru îmbunătățirea situației** în instituțiile educaționale, copiii au propus: modernizarea tehnicilor de predare pentru profesori; bază materială mai bună la chimie, pentru ca să putem urmări experiențele făcute pe viu, nu numai teoretic; table mai moderne, pentru a nu îngreua munca profesorului sau utilizarea flipchart-urilor; filmelor despre anumite evenimente istorice etc. În același timp, copiii propun modernizarea mobilierului uzat, în special a băncilor; sală de sport adecvată și echipament sportiv; chiar și remunerarea copiilor pentru participare activă în viața liceului, nu doar cu diplome executate la xerox, dar și cu premii bănești; pregătirea mai bună a profesorilor pentru lecții și atitudine mai binevoitoare față de fiecare copil indiferent de starea lui socială; „din partea unor profesori ar fi necesară toleranță și atitudine mai înțelegătoare față de unii copii”. Propunerile date țin de îmbunătățirea procesului didactic și indică faptul, că copiii sunt îngrijorați de calitatea acestuia și conștientizează importanța performanțelor școlare pentru viitorul lor profesional.

În ceea ce privește cazurile de abuz și neglijare exercitate în condițiile instituțiilor educaționale, copiii consideră, că în asemenea cazuri psihologul școlar ar trebui să lucreze mai mult cu copiii și profesorii pentru a aplană conflictele. Din partea pedagogilor este nevoie de mai multă toleranță, ar fi bine să afle mai întâi din ce cauză copilul nu și-a făcut temele. Posibil, la mijloc să fie un motiv serios: „poate a fost pus la muncă și nu a avut timp pentru a-și pregăti temele, poate climatul din familie a fost apăsător și nu a putut să însușească, poate, în genere, a dormit în altă familie, fiind nevoit să fugă cât mai departe de conflictul din familie”.

Prevenirea angajării potențialilor abuzatori în instituțiile educaționale, în opinia copiilor, poate fi asigurată prin „testare psihologică calitativă în procesul de recrutare a cadrelor didactice, introducerea unei perioade de probă, solicitarea cazierului juridic și a scrisorilor de recomandare de la locul precedent de lucru, excluderea cumătrismului”, precum și „evaluarea și controlul școlilor efectuate de specialiști din afara direcției de învățământ, pentru a elimina corupția și cumătrismul, de dorit ONG-ri nu de la noi din raion”; „de lucrat cu profesorii de la instituțiile de învățământ, pentru că ei singuri insuflă copiilor violență”.

Schimbarea atitudinii populației față de abuz și neglijare poate fi făcută, în opinia copiilor, prin „cît mai multă mediatizare”, „eliberarea din serviciu a profesorului, dacă a manifestat abuz față de copil, și nu doar mustrare”, „să li se dea profesorilor un salariu decent ca să nu fie corupți și să nu țină cont de starea socială a copilului, ce trece la tablă”.

Una din strategiile de protecție a copiilor de abuz, neglijare și exploatare în cadrul instituțiilor educaționale este asigurarea faptului, ca în procesul de **recrutare a cadrelor didactice și a educatorilor** să fie excluși potențialii abuzatori sau cei care au experiență negativă în acest sens. În cadrul studiului au fost colectate informații cu privire la procedurile de angajare și existență a politicilor/măsurilor de protecție a copiilor în fiecare instituție de învățământ.

Cadrele didactice au menționat, că, la moment la angajare, se solicită doar diploma, certificatul medical și se ține cont doar de vechimea în muncă, ce formează dosarul persoanei angajate.

Recomandările cadrelor didactice în acest sens: necesitatea de a avea studii în domeniu cu o pregătire adecvată; persoana să fie testată în activități cu copiii, să i se ceară scrisoare de recomandare, să se facă interviuri de performanță, referințe de la locul precedent de muncă, să prezinte cazier juridic.

Cerințe la angajare

„Ar fi bine de a-l pune la unele încercări, de a i se propune unele activități, și să i se urmărească atitudinea față de copii”;

„Nu se cere nimic și poate fi un tiran, un monstru, este nevoie de teste, de detectorul de minciuni”;

„Ar fi binevenit ca, la angajare, specialiștii discute cu psihologul, să fie examinat de psihiatru, să prezinte referință de la ultimul loc de muncă”;

„Au fost cazuri de angajare a profesorilor, ce numeau copiii cu cuvinte necenzurate, motivul fiind lipsa de cadre”.

Cadre didactice

Printre recomandările făcute de către cadrele didactice au mai fost: studierea aspectului fizic și exterior, a limbajului (timbrul vocii, gesturile), examinarea activității în perioada de încercare, comunicarea angajatului cu alți profesori și elevi, organizarea concursului de angajare, a interviului de angajare în prezența unui psiholog și printr-un test, inclusiv recomandare de la locul de trai.

Constatări:

- Cazurile de abuz și neglijare sunt proprii tuturor instituțiilor educaționale, în care copiii acumulează experiențe negative, începînd cu grădinița de copii, care îi însoțesc pe tot parcursul vieții.
- Opiniile cadrelor didactice și ale copiilor cu privire la cazurile de abuz și neglijare, exercitate în cadrul instituțiilor de învățămînt, diferă. Cadrele didactice acceptă posibilitatea existenței abuzului emoțional, pe cînd copiii vorbesc despre manifestarea tuturor formelor de abuz, inclusiv cel fizic. Copiii observă și accentuează dependența atitudinii cadrelor didactice față de copii în funcție de statutul social și financiar al părinților acestora.
- În general, instituțiile educaționale au fost apreciate drept prietenoase, atât de către cadrele didactice, cât și de către copii, cu indicarea măsurilor concrete, care ar fi îmbunătățit climatul fizic și psihologic al școlii.
- Putem constata, că nu există proceduri clare de prevenire și de acțiune în cazurile de abuzare a copilului pentru instituțiile educaționale. Majoritatea cadrelor didactice acționează în baza bunului simț, asumîndu-și responsabilități, care nu sunt stipulate nici în fișa postului, nici în regulamentele de funcționare a instituțiilor educaționale. În rezultat, fiecare profesor are o interpretare proprie privind limitele de responsabilitate, acțiunile pe care le întreprinde sau trebuie să le întreprindă, nivelul propriu de înțelegere al fenomenului și măsurile de protecție a copilului.
- Au fost făcute constatări, care denotă lipsa unor strategii clare cu privire la protecția copiilor în cadrul instituțiilor educaționale: procedurile de angajare nu asigură excluderea potențialilor abuzatori, lipsa mecanismelor și condițiilor, care ar asigura copiilor posibilitatea de a raporta cazurile de abuz și neglijare, lipsa unor proceduri clare de reacționare la cazurile identificate de către cadre didactice și educatori.

3.4 Implicațiile Serviciului ordine publică în prevenirea și soluționarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor

Serviciul ordine publică include activitatea șefilor de post (ofițer operativ de sector), care activează în fiecare comunitate, și a inspectorilor pentru minori, care formează grupuri în număr de 4-5 persoane (dintre acestea, 1-2 persoane sunt responsabile de orașul-raion, iar ceilalți sunt repartizați în zone). Activitățile acestui personal sunt desfășurate în fiecare comunitate, inclusiv în instituțiile educaționale din comunități.

Identificarea cazurilor de abuz și neglijare

„Acum e un fenomen mai nou: s-a învățat lumea să se adreseze la poliție. Ceea ce înainte nu prea era. Dacă aveai o cerere-două pe săptămână, credeai că ești prea încărcat. Dar acum de dimineață și până seară nu mai reușești să răspunzi la telefoane și să notezi problemele”.

Inspector pe minori

În cadrul măsurilor de prevenire a comportamentului infracțional, colaboratorii poliției conlucrează cu instituțiile de învățămînt, susțin lecții cu tematici de prevenire a traficului de ființe umane, a violenței, inclusiv a celei domestice, monitorizează situația copiilor cu părinții plecați peste hotare. În acest scop, sunt organizate vizite la domiciliul copilului, inclusiv în CCTF. Inspectorul pentru minori, șeful de post conlucrează în comunități cu cadrele didactice, cu medicul de familie, cu reprezentanții ONG-urilor.

Poliția ordine publică conlucrează cu asistenții sociali comunitari, pentru a obține informații despre cazurile de abuz, familiile care consumă alcool, pentru a întreprinde acțiuni în comun. Acești specialiști sunt, totodată, membri ai CLPC și CRPC.

Reprezentanții serviciului ordine publică au fost întrebați, dacă **obligățiunile lor de serviciu prevăd** unele acțiuni în cazuri de abuz și neglijare a copiilor. Toate răspunsurile au fost afirmative, cu enumerarea actelor normative, care stipulează astfel de atribuții: în conformitate cu cerințele Ordinului MAI nr. 400 este stipulat, că fiecare colaborator de poliție este obligat să depisteze și să documenteze toate cazurile de abuz față de copii, implicând în această activitate și factorii de decizie ai APL de nivelul I și II, D/SASPF, DGÎTS, autoritatea tutelară, CLPDC. Mai mult, Legea nr.416 „Cu privire la poliție”, Legea nr. 45 „Cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie” și alte legi, regulamente, fișe de post, codul deontologic al polițistului prevăd acest lucru. Aprecierea generală a vizat cadrul legal, în baza căruia activează organele de poliție ca unul bine dezvoltat.

La rugămintea de a detalia aceste obligațiuni, am constatat că acestea, în special, țin de acțiuni de pedeapsă, amenzi și chiar arest în cazul neîndeplinirii responsabilităților părintești. Mai mult, organele de poliție sunt obligate să realizeze și alte activități: convorbiri cu părinții/îngrijitorii și profesorii, verificări la domiciliu. Eficiența amendării părinților este pusă la îndoială: „Care este logica, părintele este și mai tare înrăit pe copil- „tu m-ai făcut să dau banii de acasă”.

În cadrul studiului a fost analizată fișa de post-tip a șefului de post, care reprezintă grupul de trei inspectori de sector din cadrul comisariatului de poliție, aprobată de comisarul de poliție, care include în atribuțiile de serviciu doar evidența și lucrul cu minorii deviați nu este stipulat nimic cu privire la prevenirea și lucrul în cazurile de abuz față de copii. Cooperarea externă este limitată doar la contacte realizate în limitele sectorului.

Analiza fișei de post-tip a inspectorului grupului minori și moravuri din cadrul serviciului ordine publică, aprobată de MAI nr.10/1381 din 03.09.2008, care stipulează, că în sarcinile de bază sunt incluse cele cu privire la „prevenirea sau curmarea ... abuzurilor comise în privința minorilor”; „...protecția drepturilor copilului”. În compartimentul comunicare externă este indicată, cu aprobarea conducerii comisariatului, conlucrarea cu alte organe ale afacerilor interne, procuratura etc. Fișa de post prevede activitate, preponderent din birou, la fel solicită de la persoană doar cunoașterea legislației în domeniu și a limbii de stat.

Studiul a intenționat să stabilească, dacă angajatul serviciului ordine publică este responsabil pentru **identificarea cazurilor** de abuz față de copii și cum o face. Respondenții au declarat, că fiecare colaborator de poliție este obligat să identifice cazurile de abuz față de copii, însă, în majoritatea cazurilor, se întreprind măsuri abia după înregistrarea cazului, deoarece copiii nu declară că sunt abuzați în familie, școală sau în stradă din frica de a nu avea neplăceri mai grave după examinarea cazului de către organele de drept.

Cazurile sunt identificate prin diferite căi: parvenirea plângerilor de la pedagogi, familie, rude, asistenți sociali, înștiințări telefonice, în urma patrulării, autosesizări, adresarea minorilor la primărie sau școală, sesizarea cazurilor de către mass-media (de exemplu, cazul transmis de Pro TV când niște adolescenți se agresau fizic). În toate cazurile se verifică veridicitatea sesizărilor, de multe ori acestea nu se adevăresc. „Copiii sună și se plâng pe părinți, în cazuri când nu li se satisfac mofturile”. Organele de poliție sunt responsabile, în primul rând, de depistarea vagabondajului (un indicator al copilului abuzat), cerșitului, depistarea copiilor în timp de noapte, copii cu semne vizibile de abuz pe față sau corp.

Studiul a intenționat să identifice **procedurile de lucru**, care, de regulă, sunt realizate pe cazurile de abuzare a copiilor. Colaboratorii serviciului ordine publică examinează cazul, efectuează anchetări, cercetări, interoghează, caută martori în rândul colegilor, vecinilor, rudelor, pedagogilor și oferă soluții în dependență de fiecare caz în parte. Cazul este înregistrat și

cercetat. În primul rând, identificăm agresorul, stabilim motivul, dacă agresorul este străin, îl luăm la poliție și-i cerem notă explicativă, inclusiv de la părintele abuzator.

Dacă e abuz fizic, din partea părinților, scoatem copilul din această familie, îl plasăm la rude sau în altă instituție, internat, APP. „Dorim să se deschidă un centru, în care să putem plasa copii de diferite vârste și fără mari formalități, acte, certificate de sănătate, întocmirea cărora necesită mult timp, dar copilul trebuie plasat imediat ce a fost depistat cazul”. Se țin discuții cu copilul, în timpul cărora asistă părintele, pedagogul, psihologul, unde se stabilesc circumstanțele. În caz de abuz din partea părinților, se discută cu părinții și separat, se examinează condițiile de trai ale copilului implicând și CPCD.

Cu privire la **responsabilitatea cercetării cazurilor de abuz**, toate răspunsurile au fost pozitive: „Da. Inspectorul de sector sau ofițerul operativ de sector, care intervine în situațiile de abuz, identifică, înregistrează și raportează cazul; asigură evidența agresorilor; sesizează autoritățile tutelare; examinează cererile și sesizările parvenite din partea cetățenilor, vizitează familia; efectuează reținerea agresorului; elaborează adresarea către autoritățile judecătorești pentru obținerea și executarea ordonanței de protecție în situații de criză; explică drepturile victimei, iar, la cererea acesteia, îi oferă ajutor pentru plasare în centrul de reabilitare; informează victima despre dreptul de a beneficia de asistență juridică gratuită; îi asigură securitatea; monitorizează și instrumentează, în comun cu asistența socială, cazurile de abuz; conlucrează cu autoritățile abilitate, în special cu asistentul social comunitar.

Majoritatea respondenților au menționat, că nu sunt influențați negativ de faptul că pot să fie invitați de instituțiile educaționale sau sociale, la ședințe ale APL, pentru a discuta abuzul față de copii. Participarea la diferite ședințe este percepută ca pe o obligație civică și de serviciu.

Obligațiunea de a raporta despre cazurile de abuz este reglementată legal, iar decizia depinde de caz. Raportările se fac pe verticală în cadrul departamentului, iar încălcările de ordine sunt preluate de biroul minori pentru munca de profilaxie, inclusiv este informat asistentul social comunitar. Totodată, este completată o bază de date, care este utilizată pentru formularea concluziilor despre situația la nivel local.

Cu privire la păstrarea **confidențialității informației**, toți respondenții au menționat, că au această obligațiune pentru a evita traumatizarea psihologică a copilului. „Informația trebuie ținută în secret, în afară de persoanele implicate în rezolvarea cazului și de superiori. Informațiile se utilizează fără afișarea numelui și a localității, pentru a nu discredita copilul, în special, în cazuri de abuz sexual. Totodată, „sunt situații, în care confidențialitatea poate fi încălcată, de exemplu, când vinovatul trebuie să fie pedepsit și lumea trebuie să știe despre asta, pentru a trage unele concluzii. Dar dacă e vorba de sate, se aude totul și nu poți ascunde cazul ori ți-o ia înainte mass-media”.

Cu privire la faptul, dacă obligațiunea de a reacționa la cazurile de abuz influențează cumva **încrederea populației** în autoritatea specialiștilor, reprezentanții serviciului ordine publică, în majoritatea lor, au afirmat, că influența este pozitivă. Noi suntem obligați să reacționăm la orice informație și să cercetăm cazul, iar în caz contrar, va avea de suferit imaginea personală și colectivă în fața populației. „Deseori lumea se teme să vorbească, ca martori în cazurile de abuz, mai ales între părinți și copii în cadrul familiei. Martorii nu vor să fie chemați la poliție, la judecată, lumea este indiferentă”.

Încrederea populației

„Da, influențează pozitiv. Cu cât vom fi mai operativi, cu atât vom avea rezultate mai bune și vom putea preveni flagelurile din societate. În acest caz, va crește încrederea populației în organele de poliție”;

„Da, influențează pozitiv, în calitate de persoană, care apără drepturile cetățenilor, ca om.

oamenii vor avea mai multă încredere în mine ca polițist”.

Reprezentanții serviciului ordine publică

Îngrijorarea unuia dintre reprezentanții administrației centrale este legată de faptul, că organele de drept, de cele mai multe ori, nu-i cred pe copii, când aceștia mărturisesc, că au fost abuzați sau exploatați. În acest sens a fost sugerată necesitatea angajării unor persoane calificate pentru a lucra cu copiii, ei necesitând o abordare deosebită. Pe lângă acestea, populația nu are încredere în instanțele autorizate.

Opinii:

„În toate cazurile poliștii nu cred, că copilul spune adevărul. Ei nu știu cum să se comporte cu un copil, cum trebuie să fie audiat un copil, este necesar acest lucru, copilul nu trebuie tratat ca un matur. Copilul trebuie să fie audiat cu un psiholog, cu părintele. Copiii pot minți, dar psihologul sau părintele pot depista acest lucru” (Reprezentant al administrației centrale, Protecția Drepturilor Copiilor);

„Lumea este nemulțumită și nu are încredere, mai ales în poliție, procuratură și justiție. Noi facem acum chestionare, mergem prin școli, întrebăm copiii câtă încredere au în poliție, în procuratură, justiție și vreau să spun că e zero, nimeni nu spune că are încredere. Aceștia nici nu reacționează imediat ce a fost apelul. Ei pot să reacționeze și a doua sau a treia zi și peste o săptămână, și peste o lună, cu părere de rău, fapt ce nu are nici o eficiență oamenii de asta nici nu au încredere” (Reprezentant al administrației centrale, Protecția Drepturilor Copiilor).

Cu privire la **existența unor riscuri** pentru angajatul serviciului ordine publică, care se ciocnește cu cazuri de abuz domestic, respondenții au răspuns afirmativ. Este unicul serviciu supus celui mai mare pericol. Există riscul profesional. „Deseori încercăm, prin metode de convingere, să evităm diferite cazuri. Ne punem viața în pericol, în lucrul cu familii problematice de ordin moral, cu oameni agresivi. În dependență de caz, de circumstanțe și de personalitatea agresorului suntem amenințați, insultați cu cuvinte murdare, amenințați cu răfuială fizică.

Pericol pentru angajați

„Da, există. Dacă ne imaginăm o situație: părintele bate, copiii fug de acasă, polițistul intră în ogradă pentru a afla circumstanțele, intră în discuție, probabilitatea de a fi atacat este foarte mare. Acesta ne este serviciul”;

„Da. Din partea membrilor familiei, care stăruie să nu fie divulgate nuanțele, pentru a nu defavoriza abuzatul sau chiar abuzatorul. Ei nu înțeleg, că au săvârșit un act de abuz și este necesar mai întâi să explicăm, că au săvârșit o infracțiune”;

„Depinde de caz. Am avut cazuri de rezistență fizică și chiar de rezistență armată”.

Sef de post

Studiul a dorit să stabilească dacă copiii manifestă **frică față de structurile de ordine publică**. Opiniile în acest sens au fost diferite. În viziunea unor reprezentanți ai Serviciului ordine publică, copiii se tem să se adreseze la poliție din cauza consecințelor, ce pot urma din partea agresorului după examinarea cazului la poliție.

Alții consideră, că „în ultimul timp nu prea se tem de poliție, ci de faptul că vor fi anunțați părinții și că vor plăti amendă. Dar uniforma îi sperie un pic, adică îi disciplinează”.

Ceilalți cred, că, în ultimul timp, „copiii nu au frică, se adresează singuri la poliție, sunt cazuri, când își denunță părinții, atunci când nu le satisfac cerințele exagerate”. Sau nu manifestă frică deoarece polițiștii încearcă să stabilească relații prietenești cu copiii.

Frica de organele de poliție

„Psihologic copiii se tem de poliție, pentru că se vorbește mult de rău despre polițiști atât în societate, cât și în prezența copiilor. Părinții sperie copiii de mici „dacă ai să fii rău, am să te duc la poliție.” De aceea și numărul copiilor, care se adresează la poliție pentru a preveni un abuz este mic sau adresările acestora sunt târzii. Atitudinea copiilor față de poliție nu este adecvată, pentru că maturii creează o imagine proastă despre poliție”;

„Depinde de caz și de persoană. De obicei, dacă copilul a fost grav agresat are în sufletul său o rană, o frică și o neîncredere față de cei maturi. Aceasta ar putea să se răsfrângă și asupra personalității polițistului”;

„Nu manifestă frică. Mă aflu aproape întotdeauna pe lângă copii și ei au încredere în mine. Depinde de polițist, dacă acesta a putut să câștige încrederea copilului. Dacă există de undeva o primejdie pentru ei, mai degrabă văd în noi o salvare.”.

Polițiști de sector

Pentru a confrunța informațiile culese, studiul a solicitat opiniile elevilor, în special, din ciclul liceal și gimnazial cu privire la reprezentările și experiențele lor de contactare cu organele de poliție. Copiii au menționat că au frică să se adreseze la poliție, fiindcă: este o instituție de tip închis; „chir dacă nu ești vinovat, oricum îți atribuie ceva și te face vinovat”; toți sunt în uniforme ce provoacă frica la copii; vocea „metalică” și apăsătoare a polițistului; „te privesc din start ca o persoană vinovată”; „dacă te duci să faci declarații pe cineva, nu dau dovadă de confidențialitate”; în opinia lor, atitudinea polițiștilor depinde foarte mult de statutul copilului, din ce familie provine, de statutul părinților.

„Trebuie să nu fii om ca să nu comunici cu un copil pe un ton normal” (reprezentant al Serviciului ordine publică)

Studiul a intenționat să vadă dacă, conform condițiilor, stilurilor de comunicare, atitudinilor instituțiile de ordine publică sunt **prietenoase copiilor**. Aproape toți respondenții din grupul ordine publică consideră, că instituțiile lor sunt prietenoase și „prea prietenoase copiilor”: este comunicare și atitudine binevoitoare, vorbim calm, ne purtăm bine, „ne dăm seama, că în fața noastră stă un copil victimă”. Este creat un anturaj oficial, dar și pe placul cetățenilor. Sigur, pentru copii sunt necesare condiții speciale, dar la moment nu le avem.

Cât de prietenoase sunt instituțiile ordine publică:

„Sunt prietenoase. Poate nu cât s-ar dori, dar noi avem regulamente, de care ne conducem. Suntem, totuși, o structură de forță. Încerc să port discuții calme, deschise. Creez o atmosferă calmă, mai glumesc, mă joc cu copilul și el mi se încredințează. Nu mai vede în mine polițistul dur, pe care și-l crease”;

„Am avut un caz, când am ajutat o fetiță să iasă din depresie și ea a venit cu flori, pentru a ne mulțumi. În multe cazuri încercăm să devenim prieteni cu copiii, care au nevoie de susținere, care nimeresc în situații de risc, să găsim cuvintele potrivite pentru a-i consola, a-i

scoate din depresie și din legături vicioase, în care nimeresc din neștiință și din lipsa de experiență”.

Copiii au avut posibilitatea să aprecieze cât de **prietenoase** sunt instituțiile ordine publică pentru ei, conform condițiilor, stilului de comunicare și atitudinilor.

Opiniile copiilor

„Nu au fost niciodată prietenoase aceste instituții pentru copii și, probabil, niciodată nu vor fi”;

„De părerile copiilor nu se ține cont niciodată”, „părerile copiilor nu contează, nu au valoare”;

„Pentru polițiști contează în primul rând starea socială din care face parte copilul, că tata este cineva și atunci copilului i se permite totul: furturile, vânzarea substanțelor stupefiante, abuzul față de semenii săi”;

„Ești privit / tratat ca un infractor”;

„Ești tratat ca ceva neînsemnat - el este stăpân, tu ești vinovat, el are putere asupra ta și oricum vei fi pedepsit”;

„Lipsește un psiholog, pedagog sau un om apropiat în preajmă”;

„Privim la TV evenimente cu implicarea polițiștilor sau cum polițiștii protejează infractori în stradă, fapt ce ne sperie”.

Printre condițiile instituțiilor ordine publică care ar putea să deranjeze / să nu placă / să trezească spaima la copii au fost numite: în primul rând, stilul de comunicare (sunt permanent agresivi, permanent strigă, te privesc ca pe un nimic); „se cred prea mari, cu funcții”; permanent își arată superioritatea („de fapt cea care nu o au”); stilul de lucru este prea autoritar; „ei nu pot discuta cu copii de la egal la egal; „pentru cea mai mică declarație ești impus să scrii cerere, în rezultat, îți pui viața și sănătatea în pericol”; nu se permit cererile anonime. Mai mult, printre condițiile frustrante au fost numite „uniforma și chiar pereții care te apasă, persistă o culoare sumbră, faptul că polițiștii sunt înarmați (pistol, bătă), gratiile la uși și geamuri, în comunicare exprimă neîncredere față de tine și de ceea ce spui”, persistă „atmosferă de cazarmă”. Au fost exprimate și aprecieri tipice pentru polițiști: „polițiștii sunt egoiști și țin la amorul propriu, nu sunt prietenoși, ci îngâmfați”.

Studii de caz

„Un copil, ca să spună adevărul, a fost amenințat, că dacă va minți va fi închis la închisoare, iar părinții lui vor avea și ei de suferit. Copilul plângea și a spus adevărul”;

„În clasa noastră s-a furat un telefon mobil. Nu se știa cine a pus mâna. A fost chemat polițistul. A intrat în clasă. A ridicat în picioare doi colegi (băieți), pe care îi considera că au săvârșit furtul. Pe loc ei au început să plângă, deși, mai apoi s-a demonstrat că nu aveau nimic comun cu furtul săvârșit”.

Cu privire la posibilitatea existenței **cazurilor de abuz** în cadrul organelor de poliție, toți respondenții grupului șefi de post, inspecitori pe minori au răspuns negativ.

Abuzuri în instituțiile ordine publică

„Nu, categoric, la noi nu sunt asemenea cazuri”;

„Nu cunosc așa cazuri, dar dacă sunt, atunci trebuie de întreprins tot ce-i posibil pentru a le evita”;

„În instituțiile de ordine publică nu sunt întâlnite abuzuri față de copii. Exclus”.

Șef de post

În același timp, experiențele și percepțiile copiilor în acest context sunt diametral opuse. Copiii declară, că în instituțiile ordine publică se întâlnesc toate tipurile de abuz: neglijare, abuz fizic și emoțional.

Opiniile copiilor

„Când trebuie să aflu o informație, atunci folosesc și abuzul fizic și scot din persoană chiar și ceea ce n-a făcut, te impun să spui ceea ce nu faci pentru a închide un caz”;

„Noi știm că nu au dreptul să interogheze un copil fără prezența unui matur, dar ei permanent așa fac, stăruie să afle informația atunci când copilul nu este protejat de nimeni”;

„De foarte multe ori copiii sunt amenințați – „o să te prind cu ceva”.

Studiul a intenționat să identifice condițiile, factorii, care ar putea să deranjeze, să frustreze copiii. Reprezentanții serviciului ordine publică consideră, că copiii ar putea fi **deranjați** de următoarele condiții: exteriorul lucrătorilor, în multe cazuri, stilul de comunicare, deseori copiii sunt amenințați de către adulți cu poliția ceea ce creează dificultăți de comunicare etc. Alții cred, că la poliție trebuie să fie un regim mai strict, că uniforma disciplinează minorii.

Pentru a **schimba aceste influențe/condiții** ar fi utilă, conform opiniei reprezentanților serviciului ordine publică, organizarea mai frecventă a întâlnirilor între copii și lucrătorii de poliție în cadrul instituțiilor de învățământ; amenajarea birourilor grupului minori și dotarea lor cu materiale, panouri; evitarea uniforme de serviciu pentru o comunicare mai eficientă; lucru de profilaxie încă de la grădiniță; organizarea împreună cu instituțiile educaționale a diferitor concursuri: „Securitatea la trafic”, „Noi și legea” etc.

Au fost și păreri, că aceste condiții „Nu pot fi schimbate”. „Ar putea fi schimbat ceva pentru cazurile în care sunt implicați copii, ce ar avea efect în examinarea cazurilor”; „de schimbat condițiile de examinare a cazurilor în incinta comisariatului raional de poliție - o sală cu jucării, condiții de casă”.

Copiii au propus soluții pentru schimbarea acestei situații: „este nevoie ca toți polițiștii să absolvească Academia de Poliție”; „obiectul de bază la Academie să fie psihologia”; „de verificat activitatea polițiștilor la fiecare an de activitate (de către ONG-ri), motivul fiind atribuirea involuntară a diferitor privilegii”; „în fiecare organ raional al poliției să activeze un psiholog”; „persoanele care se adresează la poliție să fie protejate, și nu îngropate”. Mai mult, copiii au propus să fie înlăturate gratiile la uși și ferestre, asigurarea contra-furt să se facă prin alte metode, polițiștii care comunică cu copiii să fie îmbrăcați în civil, clădirea poliției să aibă un aspect mai „prietenos”; „să fie voalat armamentul pentru ca să nu fie observat de la prima vedere”.

Opiniile copiilor

„În zilele noastre copiilor răi și violenți, dar deștepți profesorii le recomandă să învețe la Academia de poliție, după absolvire ei lucrează și avem rezultatele și părerile despre poliție,

care le avem”;

„La academie profesorii le insuflă tuturor studenților să fie violenți, agresivi, probabil cu ei se comportă la fel în instituție”;

„Pe parcursul activității trebuie să fie verificați de ONG-ri să se excludă homosexualii, violatorii, pentru că cei mai mulți sunt din rândurile polițiștilor și, în caz de depistare, ei singuri se apără”.

Copiii au venit și cu propuneri pentru schimbarea condițiilor și stilului de lucru al organelor de poliție: „Indiferent în ce structură activează persoanele mature, cazurile de abuz trebuie mediatizate și persoanele-concediate”; „Cât mai multe anunțuri cu aplicările fizice și urmările lor”; „La polițiști în birouri de instalat camere de luat vederi până când aceștia vor căpăta deprinderi de lucru fără abuzuri”; „Să fie cât mai multe spoturi publicitare pe tema dată”. Pentru a asigura ca în instituțiile de ordine publică, în procesul de recrutare a personalului, să nu nimerească potențialii abuzatori, copiii au propus ca, „înainte de angajare solicitanții să treacă o testare psihologică calitativă”, „Să fie angajați pe o perioadă de probă și să fie atestați de instituții din afara poliției, pentru a evita corupția și cumătrismul”.

Constatări:

- Fișele de post, aprobate de Comisariatele raionale de poliție, nu includ toate activitățile reflectate în cadrul legal național și care sunt realizate de facto de către reprezentanții organelor de poliție cu privire la cazurile de abuz al copiilor.
- În atribuțiile de funcție ale procurorilor este stipulată „organizarea controlului asupra respectării legislației cu privire la minori, analiza și generalizarea stării criminalității juvenile”, care pot fi calificate drept declarative și care nu indică sarcini și acțiuni concrete.
- Reprezentanții organelor de poliție cunosc și interpretează corect limitele confidențialității în lucrul cu cazurile de abuz și neglijare a copiilor.
- Copiii atribuie funcțiile de control al activității organelor de poliție ONG-urilor, fapt care denotă neîncrederea copiilor în structurile de stat.
- Opiniile diametral opuse ale reprezentanților Serviciului ordine publică și ale copiilor intervievați cu privire la stilurile de lucru și probabilitatea cazurilor de abuz în cadrul instituțiilor de poliție indică o contradicție de percepții, opinii și atitudini. Conform practicilor internaționale, în procesul de evaluare a calității unui serviciu prestat populației, indicatorul cel mai relevant este opinia beneficiarilor serviciului, precum și a membrilor de familie ale acestuia. În cazul evaluării activității organelor de drept, pe lângă indicatorii operaționali existenți în sistem, credem că ar fi important de inclus și indicatori, care ar solicita opinia beneficiarilor serviciului. Astfel de experiențe încep să fie integrate în procesele de evaluare a serviciilor din domeniul asistenței sociale, educației, sănătății.
- Propunerile copiilor cu privire la modificarea condițiilor și a modalităților de lucru a instituțiilor ordine publică sunt foarte constructive, par să fie eficiente și, ceea ce este cel mai important, va schimba aspectul instituțiilor în beneficiul copiilor, fapt care va îmbunătăți relațiile cu aceste instituții și eficiența activităților colaboratorilor acestora.

3.5 Implicarea serviciilor medicale în prevenirea și soluționarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor

La nivel local serviciile medicale sunt oferite populației de către Centrul medicilor de familie prin intermediul medicilor de familie și a asistentelor medicale (în proporția conform

normativului 1 la 1500 de locuitori), policlinici și spitale raionale. Tratarea persoanelor dependente de alcool se face în secții sau spitale de psihiatrie și în Dispensarul republican de narcologie.

În contextul tratamentului dependenței de alcool, care este indicată de toți respondenții, drept una din cauzele principale a abuzului și neglijării copiilor, reprezentanții tuturor grupurilor de profesioniști, inclusiv cei de la sănătate, afirmă că nu există tratament forțat, persoana poate fi spitalizată doar în perioada acută, mai cu seamă, atunci când prezintă pericol pentru societate. Totodată, analiza cadrului legal național (Legea privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, a consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope) constată existența opțiunilor de impunere forțată a tratamentului alcoolicului. Acest fapt denotă o cunoaștere insuficientă a cadrului legal și neinformarea profesioniștilor de nivel local despre aceste opțiuni.

Medicii de familie și asistentele medicale joacă un rol cheie în identificarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor în familie - acestea pot fi primele persoane, care depistează cazurile.

Studiul a intenționat să vadă, dacă în obligațiunile de serviciu ale lucrătorilor medicali sunt reflectate **atribuții** cu privire la acțiunile, care trebuie întreprinse în cazuri de abuz și neglijare a copiilor. Conform celor menționate de către medicii de familie și medicii de la urgență, în regulamentele de serviciu și în fișele de post sunt stipulate reguli de comportament în caz de abuz și maltratare a copiilor: acordarea primului ajutor, îndreptarea pacientului în secția respectivă în funcție de problema cu care se adresează, obligativitatea de a anunța organele de drept în cazul abuzului fizic. În plus, în cadrul ședințelor se atenționează asupra faptului despre necesitatea comunicării non-violente cu copiii.

Mai mult, medicii de familie au menționat, că aduc la cunoștință cazurile de abuz al copiilor și asistentului social din teritoriu, în unele cazuri apelează și la primari, pedagogi, părinți.

Unii medici de familie au indicat, că în obligațiunile lor de serviciu nu este reflectat nimic, dar „în cartelele medicale ale copiilor indică anormalitățile, atașamentul părinților din perioada gravidității femeii și după nașterea copilului, pentru a transmite neregulile administrației”. La vizitele la domiciliu „îi fac observație în cazul când copilul plânge și mama nu-i dă atenția necesară”.

Studiul a intenționat să compare declarațiile lucrătorilor medicali și stipulările din fișele de post. Analiza fișelor de post a asistentelor medicale de familie, a medicilor de familie, precum și a medicilor de la urgență a demonstrat, că în ele nu este stipulat nimic concret cu privire la identificarea și raportarea cazurilor de violență familială și a abuzului față de copii. Prin urmare, aceștia acționează sau din bunul simț sau în baza unor indicații formulate în formă orală.

Studiul a dorit să afle percepțiile personalului medical cu privire la **responsabilitatea de identificare a cazurilor** de abuz și neglijare a copiilor. Majoritatea au menționat că se consideră responsabili să observe dacă copilul nu are traume, lovituri, vânătăi pe corp, uneori copiii spun singuri situația din familie, în caz de depistare discută numaidecât cu părinții, apoi pot anunța și poliția, CPDCD, care activează pe lângă primărie.

Identificarea cazurilor se face în timpul vizitei la medic, în baza informațiilor primite de la vecini, rude, în timpul vizitelor de patronaj, în timpul controlului medical în școală și grădiniță, în timpul internării copilului în spital. Aceștia sunt obligați de a preveni cazurile de deces și cele critice și, în acest scop, informează asistenții sociali comunitari și poliția. „Nu este stipulat nicăieri, dar oricum o facem”.

O asistentă medicală dintr-o școală internat a menționat că, de regulă, „examinez copilul pentru a vedea, dacă nu sunt urme de traume fizice, cu fetele fac profilaxie mergând la cabinetul ginecologic, dar cel mai des discut cu părinții, mai ales când copiii se întorc de acasă, luni dimineața ei trec neapărat pe la cabinetul medical. Se vede după comportamentul copilului, observăm cum reacționează la vorba mamei și a celor din jur – dacă se uită speriat ori începe

imediat să plângă. Copiii povestesc „netrași de limbă”. La fel, discut cu educatorii, care sunt al doilea părinte pentru copilul din instituție”.

Un număr redus de lucrători medicali consideră, că nu au responsabilitatea de a identifica cazurile de abuz, responsabilitatea se află pe seama asistentului social comunitar, administrației publice locale. „Noi intervenim atunci, când se pune în pericol viața omului”.

Medicii de la salvare consideră, că nu sunt obligați să identifice cazurile de abuz și neglijare, fiindcă, conform fișei de post a medicului de la urgență, acesta este responsabil doar de acordarea primului ajutor medical. „Dacă vedem, anunțăm poliția, medicul de familie, rareori asistentul social, din bunul simț”. „Anunțarea se face prin telefon, avem un jurnal, unde se înregistrează cazurile și dimineața dispeceratul informează medicii de familie”.

În situațiile, în care lucrătorii medicali întâlnesc un caz de abuz sau neglijare a copilului, aceștia, de regulă, mai întâi de toate examinează atent copilul, acordă ajutorul de care acesta are nevoie, îl internează, apoi anunță organele de drept. Mai mult, au discuții cu părinții dacă e atestat un abuz verbal – „atenționez mama, o mustrez”. În cazul în care nu sunt schimbări și abuzul poate aduce prejudicii sănătății copilului, aceștia anunță organele abilitate: medicul-șef, polițistul de sector, asistentul social, lucrătorii primăriei, „am avut și cazuri de judecată”.

Acțiunile personalului medical depind de caz, de exemplu, „în caz de abuz de mâncare sau subalimentație - discutăm, stabilim împreună cu mama graficul de alimentație. Lămurim părinților prin fapte concrete ce daună psihică poate să aducă copiilor atitudinea lor, ce urmări poate avea copilul în urma abuzului. În caz de neglijare, anunțăm asistentul social comunitar și poliția”. „Dacă e un caz mai vechi, propun abuzatului să urmeze un curs de tratament. La fel, dacă e un caz recent, întreprindem măsuri de acordare a primului ajutor, chemăm salvarea, poliția”. „Am avut cazuri când am insistat ca copilul să fie luat din familie”.

Totodată, sunt cazuri când asistentul social din localitate nu este anunțat și cazul încearcă să fie rezolvat doar cu puterile medicului de familie și ale asistentei medicale.

Studiul a intenționat să afle cu ce **probleme** se confruntă lucrătorii medicali la identificarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor. Conform celor enunțate, de cele mai multe ori persoanele nu recunosc și nu indică cauzele traumei, spun că au căzut întâmplător, s-au lovit. Traumele se ascund și serviciul de urgență este chemat doar când situația devine critică. Printre problemele enumerate au fost: opunerea părinților, starea de ebrietate, agresivitatea, refuzul de a interna copiii în spital - spun „că e copilul lor și noi n-avem nici un drept”. În astfel de cazuri, ieșite din comun, sunt anunțați prin telefon poliția, medicul de familie, asistentul social.

Lucrătorii medicali au fost întrebați, dacă au **responsabilitatea de a cerceta cazurile** de abuz și cum reușesc s-o facă. Aproximativ 50% din respondenții grupului au declarat, că sunt responsabili de cercetarea cazurilor de abuz a copiilor, în special la etapa inițială. Medicul examinează copilul abuzat. Se anunță administrația spitalului sau lucrătorii poliției. Se aduce la cunoștință părinților, în primul rând este informată mama. Înștiințarea organelor de drept se face în scris.

La etapa de evaluare a cazului se lucrează cu părinții, asistentul social, pedagogii, polițistul, cazurile grele se prezintă la CLPDC, care este responsabilă să reacționeze, să ia măsurile necesare, să țină la evidență părinții cu un comportament neadecvat. Se discută cu copilul, dacă are o vârstă corespunzătoare, cu părinții, martorii abuzului. „Din păcate, nu suntem protejați de către organele de drept, pentru a nu deveni victime ale abuzurilor din partea părinților, care deseori sunt foarte agresivi și, de fiecare dată, primești replică „dar ce te doare capul de copiii mei”. Atunci când copiii refuză tratamentul, este anunțată primăria și asistentul social. În caz de deces se face auditul medical intern, sunt organizate ședințe și formulate concluzii. Nu toate cazurile sunt duse la bun sfârșit, fapt ce depinde de familie. „Nu reușesc, acolo unde părinții sunt alcoolici, e foarte greu de lucrat. De regulă, cazurile sunt deferite organelor competente”.

Cealaltă parte a lucrătorilor medicali intervievați au declarat, că nu au responsabilitatea de a cerceta cazurile de abuz, aceasta revine asistentului social, sectoristului, APL. Medicul doar „tratează și preîntâmpină boala!”

În cadrul studiului am dorit să aflăm, dacă dispunerea de informații cu privire la abuzul copilului și invitatația de a **depune declarații** influențează cumva statutul și personalitatea lucrătorilor medicali. Am adresat această întrebare pentru a stabili, dacă această situație ar putea condiționa eschivarea lucrătorilor medicali de la niște obligațiuni, care nu întotdeauna pot fi verificate și sancționate de managerii superiori. Aproximativ o jumătate din lucrătorii medicali intervievați au spus, că nu sunt afectați de această responsabilitate și că sunt gata să facă declarațiile necesare, în special, pentru binele copilului.

Necesitatea de a depune declarații

„Nu mă influențează. Ține de datoria mea de cetățean, om și specialist. Voi face declarație la poliție, voi anunța organele de justiție. Tot ce se face –e spre bunăstarea copilului și sunt dispus să merg și în instanța de judecată” (Călărași);

„Nu mă influențează, este mai bine să prevenim cazurile nedorite, decât să stăm cu frica unui pericol de deces a unui copil sau a unei gravide. Tot ce facem, facem în folosul copilului, părinții lui sunt niște degradați și puțin îi deranjează soarta copilului”.

Lucrători medicali

Studiu de caz

„Nu mă influențează, merg la organele de drept și depun marturii, am avut destule cazuri. Chiar cu vreo trei ani în urmă, o fetiță se plângea că tatăl ei vitreg îi face curte, îi propune diferite lucruri de ordin sexual, o atinge la locurile intime, o obligă să privească împreună filme porno. Acest lucru l-a aflat învățătoarea, care a venit cu fetița la mine, am mers la ginecolog, am văzut în ce stare se află copilul, din constatările medicului ginecolog am înțeles, că tatăl vitreg n-a întreținut cu ea relații sexuale, dar dacă nu reacționez putea ajunge la niște realități degradante. Directorul a scris demers la procuratură, a fost inițiat un dosar penal pe acest caz, fetița a fost scoasă din familie și plasată temporar la o mătușă, până când mama ei nu s-a clarificat cu concubinul. În sfârșit ea a alungat concubinul și și-a luat fetița acasă”.

Lucrător medical

Cazul dat este un exemplu bun de soluționare a incidentului de abuz sexual, dar, totodată, demonstrează un nivel superficial de cunoaștere a subiectului și a procedurilor de lucru.

Oricum, aproape 50% din lucrătorii medicali intervievați sunt dispuși de a se eschiva de la raportarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor: „ne răpește din timpul de muncă, dar dacă trebuie, ne ducem”; „nu este plăcut, dar dacă e nevoie, mă duc”; „nu-mi prea place să umblu prin instanțe, trebuie să stai pe la uși și sunt rupt de la lucrul meu de bază, dar dacă o cere situația, nu am nimic împotrivă, mai ales dacă e în folosul copilului”; „este ceva neplăcut, mă deranjează, nu-mi place comportamentul procurorului, de multe ori este agresiv și chiar te intimidează”; „mă deranjează, avem prea mult de lucru, dar pentru a ajuta un copil, mergem până la capăt”; „câte odată mi-i frică să fac declarație la poliție, pentru că am fost agresată”.

Datele studiului confirmă concluzia stabilită în urma realizării altor studii internaționale în domeniu, potrivit cărora, nedorința părinților de a povesti detalii despre traumele copilului, competențele profesionale insuficiente în acest sens pot să condiționeze și nedorința personalului

medical de a-și asuma rolul de „polițist”, care trebuie să cerceteze cazul. Mai mult, reprezentanții serviciilor medicale nu consideră, că abuzul în familie este o problemă de sănătate, ci una socială sau de ordine publică. Dar anume medicii de familie joacă un rol cheie în identificarea cazurilor de abuz și neglijare în familie. În plus, faptul, că în fișele de post ale medicilor de familie nu este stipulat clar, că ei trebuie să identifice cazurile de abuz în familie, aceștia deseori se eschivează de la evaluarea cauzelor traumării copiilor.

Drept indicatori indirecți ai eschivărilor de la cercetarea cazurilor de abuz pot fi numite declarațiile medicilor de familie, precum: insuficiența de timp pentru stabilirea cauzelor și contextului traumării copilului, insuficiența pregătirii profesionale în acest sens, necunoașterea cadrului legal corespunzător, barierele de comunicare, nedorința pacienților de a numi cauzele reale ale traumei etc.

Obligativitatea de a raporta cazurile de abuz și neglijare a copiilor a fost confirmată de marea majoritate a lucrătorilor medicali incluși în eșantion. Despre cazurile de abuz identificate, de regulă, sunt informați, în primul rând, administrația - șeful Centrului medicilor de familie, specialistul principal responsabil de sănătatea copiilor, poliția, primăria, asistenții sociali comunitari, procuratura. În cazul abuzului sexual sunt informate organele de poliție, în cazul unui abuz psihologic este anunțată DASPF. Informarea se face în mod oral, în scris, prin note informative, prin demersuri, adresări directe. Totodată, se fac raportări curente în caz de urgență și rapoarte trimestriale, anuale. Pentru raportul general, întocmit pentru Ministerul Sănătății, se solicită numărul copiilor maltratați.

În cadrul studiului am intenționat să stabilem, dacă lucrătorii medicali sunt influențați cumva de faptul, că pot fi primele persoane care identifică un caz de abuz al copilului.

Afecțiuni condiționate de identificarea cazurilor

„În mod psihologic mă afectează, e greu să vezi oameni suferinzi, dar mai ales copii”;

„Pe orice persoană psihic sănătoasă o influențează, nu poate fi indiferentă, este ceva aparte, și medicul și felcerul, la solicitări, au o atitudine mai grijulie față de copii”.

Lucrători medicali

Reprezentările lucrătorilor medicali cu privire la obligativitatea de a păstra **confidențialitatea informației** demonstrează conștientizarea acestei obligațiuni, uneori limitată, în funcție de caz.

Confidențialitatea informației

„Când e vorba de abuz sexual, ne străduim să nu afle multa lume, mai ales să nu se strecoare informația în rândul copiilor, asta îl poate afecta emoțional și trauma grav pe copil. Însă în unele cazuri, care pot servi drept exemplu, ar fi bine să afle și alți copii, ca să fie mai atenți și mai responsabili de propria lor sănătate și comportament, copilul memorizează bine atunci când are în față exemple vii. Adică pe experiența altora să nu nimerescă și ei în situații complicate, care pot avea urmări grave”;

„În raport cu organele de drept nu trebuie păstrată confidențialitatea, dar în raport cu alte persoane, cred că e mai bine să nu știe mulți - vecinii, satul, dar, iarăși, depinde de situație, de cazul concret”;

„Ceea ce se discută trebuie să rămână în familie. Să nu știe vecinii, prietenii, pentru a nu stresa în plus copilul. Acesta poate lua decizii dramatice (de exemplu, suicid) și nu ți-o poți ierta toată viața”;

„Depinde de fiecare caz în parte. De faptul cât de mult acest caz ar putea să „strice” imaginea copilului. Mai ales dacă e vorba de abuz sexual. Copilul nu poate fi pedepsit pentru vina intenționată a maturilor”;

„Este necesară mai multă transparență. Prin aceasta vom ajuta la prevenirea abuzului. Când vor ști mai mulți, atunci abuzatorului îi va fi rușine de conștientizării lui. Pentru a da o șansă abuzatorului să se reabiliteze. Mă abțin, în privința cazurilor de abuz sexual. Acestea necesită o altă abordare”.

Lucrători medicali

Majoritatea respondenților delimitează cazurile în contextul păstrării confidențialității: în caz de abuz sexual trebuie să păstrăm confidențialitatea, în caz de neglijare - depinde de părinții copiilor. Limitarea confidențialității se face și în funcție de structurile responsabile - procuratura și specialistul în protecția drepturilor copilului trebuie să fie informați despre cazurile de abuz și neglijare.

Totodată, au fost declarații extreme: de la refuzul de a păstra confidențialitatea „Nu sunt obligat! Părinții își bat joc de copii, iar eu trebuie să păstrez confidențialitate – în nici un caz!” și până la extrapolarea confidențialității pe toate cazurile.

Nu toți profesioniștii implicați în cazurile de abuz conștientizează, în măsură egală, importanța și limitele confidențialității. „Un caz: Fratele și-a violat sora pe parcursul unei mari perioade de timp. Când s-a ajuns la proces mi s-a reproșat, de ce pîrăsc?”.

Reprezentările privind **încrederea populației în lucrătorii medicali** în urma raportării cazurilor de abuz relatează despre creșterea, în general, a încrederii în lucrătorul medical. Totodată, au fost expuse, în acest sens, opinii diferite: de la încredere totală „părinții și copiii au o încredere mare în mine, știu că eu îi pot ajuta în caz, că vor avea nevoie de ajutor”, încredere condiționată de nivelul de educație al populației și până la opinia contrară, că nu influențează pozitiv, „personalul medical creează mai multe probleme”.

Încrederea populației

„Dacă suntem receptivi față de problemele cuiva, acest fapt generează încrederea populației în medici. Exemplu: o mamă și-a lăsat copilul de doi ani acasă singur, fără supraveghere. Am anunțat asistentul social, s-au luat măsurile respective”;

„Depinde de familie, dacă facem ceva în beneficiul oamenilor, influențează pozitiv, deseori vecinii apelează în diferite situații. În momentul respectiv dacă părinții sunt în stare de ebrietate sunt nemulțumiți, iar când se trezesc, conștientizează cele întâmplate, scopul nostru este de a preveni degradarea familiei;

„Părinții trebuie să înțeleagă, că un copil maltratat este un copil rănit pe viață. Structurile responsabile trebuie să cunoască ceea ce s-a întâmplat”;

„Scade autoritatea lucrătorului medical, dacă se divulgă date cu nume, familie, chiar și în cazul copiilor”;

„Medicul rămâne medic. El trebuie să facă tot posibilul nu numai pentru a salva vieți omenești, dar și pentru a preveni riscul curmării unei vieți. Dacă știu că într-o familie este abuzat un copil, desigur, că voi interveni într-un fel”.

Lucrători medicali

Cu privire la existența unor **pericole pentru personalul medical**, care se ciocnește cu cazuri de abuz domestic, toți respondenții au menționat existența unor astfel de pericole, care pot surveni

din partea diferitor agresori, părinți agresivi, persoane în stare de ebrietate, persoane cu probleme de sănătate mintală. De obicei, „cazurile de abuz se întâmplă în familiile socialmente-vulnerabile, cu părinți bețivi și atunci când ne implicăm în viața familiei – părinții se revoltă. Deseori suntem fugărite, batjocorite, amenințate „dacă ai să spui cuiva, ai să ai probleme”.

Studii de caz

„Există pericole. Am avut un caz, când tatăl copilului era beat și a sărit la bătaie. A asmuțat câinele asupra noastră”;

„Părinții sunt foarte agresivi, atunci când am mers la judecata cu fetita, care era abuzată sexual, am fost amenințați de părinți, intimidați, agresati verbal”;

„Sunt persoane, care pot să te lovească, să te agreseze verbal. Exemplu: Când s-a dus medicul cu sora medicală să viziteze copilul, ușa era încuiată, au deschis-o, copilul de opt luni era în casă de unul singur, iar mama, care venise între timp, ne-a agresat verbal amenințându-ne că n-o să ajungem cu bine acasă”;

„Exemplu: Copilul era într-o stare gravă – murdar, nealimentat, înghețat, viața fiindu-i în pericol. Medicul de familie a comunicat părinților, că copilul trebuie internat. Părinții s-au opus internării. Tatăl a pus mâna pe topor”;

„Exemplu: Mamele fug de la spital, ori tații vin și le fură. Suntem obligați să intervenim pentru a duce copilul la spital. Suntem înjurați, înjosiți de către părinți etc.”;

„Am fost chiar apucată de guler și mi s-a arătat poarta, ca să plec”;

„Un caz: trebuia să internez un copil. Am fost înjurată de părinți și chiar au dat drumul la câine”;

„Alt caz: părinții se opuneau administrării a unor medicamente foarte necesare pentru îmbunătățirea sănătății copilului”.

Lucrători medicali

În astfel de cazuri personalul medical necesită în mod permanent protecție și apelează la ajutorul poliției. Totodată, a fost menționat faptul, că situația „depinde pe faptul cât de diplomatic este medicul. Depinde cum va manevra. Dacă va începe „cu rău” sunt posibile incidente. Dacă medicul va fi diplomat, vor fi evitate incidentele”.

Un șir de întrebări au fost adresate respondenților pentru a aprecia **calitatea serviciilor medicale pentru copii**, în viziunea lucrătorilor medicali. Respondenții au fost întrebați cu privire la manifestarea **emoțiilor de frică** de către copiii, care se adresează la medic și ce cred ei despre acestea. Marea majoritate a respondenților au recunoscut faptul, că frica apare la copiii, cărora nu li s-a explicat în familie, că medicul îi vindecă prin administrarea tratamentului.

De cele mai multe ori frica este provocată de halatul alb (au menționat toți respondenții), tratamentul cu injectare, când copilul este dus la vaccinări, în timpul tratamentului stomatologic.

Frica de medic

„Copiii evită adresarea la medic din motivul că părinții le creează iluzii false despre medic. De exemplu: „medicul o să-ți pună injecții”, astfel, formînd copilului o imagine negativă despre medici. Și atunci copiii văd în „omul în halat alb” un „dușman”. Omul în halat alb, în concepția copilului, provoacă durere”;

„Medicul este cel care pune injecții”, așa consideră copiii. Iar injecțiile dor. De aceea copiilor

le este neplăcut să vină la spital. Mai apoi, pe parcurs e importantă conlucrarea cu copilul. Acesta se convinge, că nu e dăunător un medicament și se încredințează medicului, se liniștește”.

Lucrători medicali

Conform opiniilor colectate, reacțiile copiilor depind mult de educația în familie, de caracterul copilului, de faptul cum comunică, de atitudinea medicilor. Copiii mai mari de 4-5 ani nu prea au frică, dacă medicul le explică în ce constă procedura, discută cu ei.

Despre **frica** de a se adresa la medic, copiii au exprimat aprecieri și opinii foarte critice.

Frica de medic

„Nu cunoaștem copii, care nu au frică de medici. Copiii mici au frică de injecții și proceduri dureroase. Copiii mai mari se tem de diagnoze grave și uneori false. De multe ori rezultatele analizelor nu sunt corecte și se pune o diagnoză greșită”;

„Permanent medicii ne învinuiesc că nu ne adresăm la timp și ne țin morală”;

„Mulți medici sunt agresivi”;

„Sunt cazuri când cer mită”;

„Nu se păstrează anonimatul ce ține de diagnoză, de o graviditate”;

„Sunt primite mai întâi persoanele ce dau mită, apoi cele vulnerabile sau copiii”;

„Și în medicină se ține cont de starea socială a familiei, dacă familia este înstărită capătă mai multe îndreptări la diferite aparate, o familie vulnerabilă nu-și poate permite aceste costuri”.

Opinii ale copiilor

În viziunea copiilor, medicul este asociat cu cineva care produce durere. Este o frică băgată în copil de mici de către părinți, gen „Dacă ești obraznic, am să te duc la doctor”.

Totodată, există și opinii separate, care indică înțelegerea importanței serviciilor medicale: „Un copil n-ar trebui să se teamă de a se adresa la medic, dar aceasta depinde de educația în familie, despre necesitatea de a avea grijă de sănătatea ta. Dacă știi că este spre binele tău și al sănătății tale, atunci nu ai de ce te teme”.

Dreptul la sănătate

„Sunt familii, în care părinții nu recunosc semnele de boală a copiilor și nu se adresează la medic”;

„Unii părinți tratează acasă copiii, prin metode „băbești”, fie pentru că nu au bani pentru serviciile medicului, fie că nu știu unde să se adreseze pentru ajutor”;

„Sunt copii care nu se alimentează corect din cauza sărăciei”;

„În multe localități nu sunt farmacii, iar punctele medicale nu sunt dotate cu medicamentele de prim ajutor. Unii medici de familie sunt responsabili de câteva localități și nu reușesc să facă vizite tuturor oamenilor, care au nevoie de ajutor”;

„Nu au toate școlile lucrători medicali, iar și acolo unde există, aceștia au, de obicei, un program scurt de lucru”;

„Sunt multe cazuri când profesorii nu eliberează elevii de la ore, dacă aceștia se simt rău, iar în școală nu este lucrător medical („acesta nu este un motiv să pleci acasă”)”,

„Sunt cazuri când lucrătorii medicali activează în condiții sanitare nepotrivite.”

Opinii ale copiilor

Cu privire la **plasarea copiilor în spital**, toți respondenții din grupul de copii au menționat, că au frică să fie plasați în spital, „pentru toți copiii este un stres să stea în spital”; „nu există televizoare în saloane, nu ai cu ce-ți ocupa timpul liber, de aceea și tratamentul este anevoios”; nu se întreprinde nimic, medicii și surorile medicale știu să îndeplinească fișa bolnavului, să administreze medicamentele prescrise, în rest...”. Din aceste cauze și părinții și copilul „stăruie să facă procedurile acasă, ca să nu fie internat în spital, în cazul unei operații, atunci ești nevoit să suporti atmosfera și personalul din secție”.

Am întrebat opinia lucrătorilor medicali cu privire la **cît de prietenoase sunt instituțiile medicale pentru copii** (condiții, comunicare, atitudini). Marea majoritate a respondenților din grupul de lucrători medicali au afirmat, că instituțiile medicale sunt foarte prietenoase copiilor, sunt create condiții normale, comunicare eficientă, calmă, atitudini destul de prietenoase și binevoitoare.

În secția de pediatrie a spitalului orășenesc sunt saloane bine amenajate, specialiști calificați, recent s-a făcut o reparație capitală în spital, deci sunt condiții la cel mai înalt nivel, atitudinea personalului este foarte binevoitoare, copilul este luat în brațe, se discută cu el. Sunt și jucării pentru copii mai mici, televizoare. În același timp, condițiile din spitalele rurale mai lasă încă de dorit.

Medicul nu poate de fiecare dată să comunice cu pacientul tete-a-tete - sistemul prevede, ca medicul și sora medicală să se afle în același birou și lipsește confidențialitatea, lucru foarte necesar.

Instituții medicale prietenoase copiilor

„În general, corespund cerințelor. Noi, ca secție cu pacienți specifici – copii, am creat o sală de joc, unde copiii se simt ca acasă. Este exclus ca un lucrător medical să ridice tonul. Am mai spus că avem o categorie de pacienți specifici și nu putem să ne permitem să fim așa cum dorim noi, ci cum o cere etica medicală”;

„Am în birou multe jucării moi, desene viu colorate, încerc să-i explic copilului procedura ce va urma, îl rog să mă ajute. La despărțire îl servesc cu o bombonică”;

„Sunt prietenoase. Ne străduim să vorbim liniștit, clar. Nici un copil nu este lăsat în voia sorții. Condițiile, poate că nu corespund vieții copiilor, dar nu știu cum pot fi altfel”;

„Prietenoase, pe cît permite legea, cerințele standard. Nu pot să-mi închipui, că într-o instituție medicală poate cineva să țipe la un pacient”.

Lucrători medicali

Doar două persoane din cele interogate au afirmat, că instituțiile medicale nu sunt prietenoase copiilor. „Condițiile sunt așa cum sunt. Am dori să facem ceva pentru a schimba aspectul interior, dar nu prea sunt bani. Vom încerca, totuși, să facem ceva”. „Instituțiile medicale nu sunt prea prietenoase, lasă de dorit condițiile. Știu că în secția pentru copii a fost amenajată o sală de joc. Nu știu în ce măsură este pusă la dispoziția copiilor”.

Pentru a contura un tablou integrat al caracteristicilor instituțiilor medicale, am solicitat **opinia copiilor**. Majoritatea dintre ei sunt de părerea, că instituțiile medicale nu sunt prietenoase copiilor și au adus mai multe argumente și exemple în favoarea acestei concluzii .

Instituții prietenoase copiilor

„Saloanele, în care stau copiii și maturii, sunt repartizate după starea socială, palatele mai bune sunt pentru cei mai bogați”;

„Foarte multă lume este în policlinici, rândurile sunt foarte mari, poți sta și 1-2 ore la un cabinet”;

„În spitalul raional este mizerie, persistă mirosuri insuportabile”;

„Veceurile sunt foarte murdare”;

„Interiorul – pereții colorați în alb – ar trebui ceva mai cald”.

Opinii ale copiilor

Cu privire la **abuzuri față de copii în instituții medicale**: în opinia tuturor lucrătorilor medicali intervievați - nu se întâlnesc cazuri de abuz și neglijare a copiilor. Doar o singură persoană a relatat, că pot fi abuzuri verbale din partea lucrătorilor, care nu cunosc drepturile copilului. În timp ce opinia copiilor a fost diametral opusă.

Abuzuri în instituții medicale

„Surorile medicale sunt agresive cu pacienții”;

„Persistă abuzul emoțional din parte medicilor - de ce nu te-ai adresat la timp”;

„Medicii sunt „reci” în comunicarea cu pacienții”;

„Când chemi asistența medicală urgentă pe timp de noapte, medicii se poartă agresiv”;

„Infirmierele, dacă nu le dai bani, nu te îngrijesc după operații”;

„În spitale există corupție. Dacă dai prezent în bani, chiar și infirmierei, ești deservit cu mai multă atenție. La diferite operații există diferite taxe”.

Opinii ale copiilor

Toate aceste exemple denotă, că în spitale persistă abuzul emoțional și neglijarea – aceasta este concluzia copiilor. Medicii pot să jignească pacienții. Un caz: „Mă aflam la primire la medic. A intrat un pacient dintr-o categorie defavorizată, probabil. După ce pacientul a ieșit, medicul a spus asistentei medicale: „Să nu mai intre altă dată pacientul în cabinet, că iute ce miros groaznic a lăsat!”.

Mai mult, în condiții de spital copiii sunt deranjați de “numărul mare de persoane în salon, de halatul alb, de lipsa frigiderelor și a televizoarelor, de inexistența elementarului duș, murdăria veceurilor, de elipsa apei în saloane, de aranjarea saloanelor - „chiar ca la spital” - nimic estetic”; “mîncarea fără calorii și ne gustoasă, de câte ori am stat în spital permanent am mîncat mîncarea de acasă”; alimentația neindividualizată; regim unic pentru toți, indiferent de starea sănătății și gravitatea bolii. Atmosfera din spital „parcă nu ar fi oameni normali, care trăiesc în condiții normale (regim, durere, neîncredere în tratament etc.)”. De exemplu, „Am văzut la tv cum într-o țară din Europa, medicii explicau copiilor menirea utilajului medical. Acestea erau confecționate sub forma unor jucării și copiii înșiși jucau rolul de medici, „pacientul” fiind o păpușă”.

Schimbările realizabile în instituțiile medicale în concepția copiilor: un comportament mai blând din partea personalului medical, mai multă compătimire; tratarea egală a pacienților, indiferent de starea socială; tratarea individualizată a pacienților, să se țină cont de faptul că un

pacient matur și un copil mic sunt pacienți diferiți; amenajarea paturilor în saloane să fie diferită, inclusiv culoarea pereților, a geamurilor, cuverturilor etc. și nu mai mult de 2 persoane în salon; individualizarea regimului alimentar, pe cât este posibil; ermetizarea ușii de la sala de proceduri, pentru a nu auzi țipetele copiilor, care se află acolo (provoacă fobii), existența bibliotecilor în spitale.

Copiii consideră, că opinia lor contează atunci, când se iau decizii cu privire la tratamentul medical propus, dar în funcție de vârsta acestuia. „În cazul copiilor mici să i se spună în formă de joc, pe înțelesul copilului, că tratamentul este necesar, de întrebare ce ar vrea să primească - pastile sau injecții”. Trebuie de explicat copilului, care sunt cauzele îmbolnăvirii, tratamentul pe care trebuie să-l primească, „în așa fel copiii vor fi pregătiți pentru ce va urma - diferite diete, manipulații dureroase, iar tratamentul va fi mai efektiv”.

Constatări:

- Datele obținute din studiu impun necesitatea revizuirii fișelor de post ale medicilor de familie, asistentelor medicale de familie și medicilor de la urgență, precum și a regulamentelor serviciilor respective, pentru a include atribuții clare cu privire la acțiunile, care trebuie întreprinse la momentul identificării cazurilor de abuz și neglijare a copiilor. Mai mult, în cadrul ședințelor ordinare trebuie de informat și de atenționat lucrătorii medicali cu privire la obligativitatea și mecanismul de raportare a acestor cazuri.
- Personalul medical trebuie instruit în vederea modificării atitudinilor, reprezentărilor cu privire la obligativitatea raportării cazurilor de abuz a copiilor conform procedurilor stabilite. Nedorința părinților de a povesti detalii despre traumele copilului, competențele profesionale insuficiente în acest sens pot să condiționeze neimplicarea personalului medical în evaluarea cazurilor. Mai mult, faptul că în instrucțiunile de serviciu ale medicilor de familie nu este indicat clar, că ei trebuie să identifice cazurile de abuz și neglijare în familie, aceștia deseori sunt indiferenți în stabilirea cauzelor traumării copiilor și, ca rezultat, victimele nu primesc suportul necesar.
- Printre cauzele acestei situații sunt numite, în primul rând, insuficiența de timp a medicilor de familie pentru stabilirea cauzelor și a contextului traumării copilului, insuficiența pregătirii profesionale în domeniul dat, necunoașterea cadrului legal corespunzător, barierele culturale, de comunicare, nedorința pacienților de a numi cauzele reale ale traumei.
- Nu există proceduri unice de raportare și nu e stabilit formatul de raportare a cazurilor de abuz și neglijare a copiilor.
- Totodată, introducerea obligativității personalului medical de a raporta la poliție și la serviciile sociale despre orice suspexții cu privire la abuz în familie (în funcție de cadrul legal) poate avea și efecte negative. Încălcarea principiului confidențialității poate să minimizeze gradul de încredere al populației față de personalul medical, care, ca rezultat, va limita adresarea populației pentru asistența medicală atât pentru victime cât și pentru agresori. Poate să apară pericolul de răzbunare a victimelor față de personalul medical. Totodată, se micșorează eficiența activității personalului medical, care tinde să nu pună multe întrebări pentru a evita obligativitatea anunțării ulterioare a cazului serviciilor și agențiilor specializate.
- Confidențialitatea, ca normă deontologică, este asociată mai mult cu cazurile de abuz sexual. Nu este înțeleasă și discutată confidențialitatea în sens larg, care ar ține de toate formele de abuz și neglijare.
- Instituțiile medicale pentru copii nu sunt lipsite de diferite forme de abuz și neglijare, în special cel psihologic și verbal.

- Opiniile profesioniștilor din domeniul sănătate privind calitatea serviciilor oferite copiilor diferă radical de opiniile copiilor cu privire la aceste servicii. Ținând cont de faptul, că opinia beneficiarului este indicatorul principal privind calitatea serviciilor oferite, este important de ținut cont de aceste critici și de racordat serviciile la necesitățile beneficiarilor.
- Recomandările copiilor privind schimbările posibile pentru îmbunătățirea calității serviciilor medicale uneori par a fi mai realiste, eficiente și adecvate comparativ cu cele ale adulților. Totodată, multe din ele, pentru a fi realizate, nu necesită surse financiare suplimentare (de exemplu, culoarea halatului, culoarea pereților, tonalitatea vocii în comunicare etc.). Acest fapt indică faptul, că copiii sunt o sursă demnă de a fi consultați atunci, când se încearcă a se întreprinde unele măsuri pentru îmbunătățirea serviciilor medicale oferite copiilor. În acest context, principiul consultării opiniei copilului devine unul funcțional și nu doar declarativ.

4. Serviciile sociale specializate aplicate în situații de abuz și neglijare a copiilor

4.1 Competența serviciilor alternative pentru cazurile de abuz și neglijare a copiilor

Serviciile sociale specializate de tip familial prestate la nivel local includ: Serviciul APP, Serviciul CCTF, serviciul tutelă/curatelă, care oferă protecție temporară copiilor rămași fără ocrotire părintească, posibilitate de a crește într-un mediu familial, unde să primească dragostea și educația necesară, să aibă ca model o familie completă, unde crește cu mamă și tată.

Studiul a avut drept sarcină de a stabili, dacă în cadrul serviciilor sociale specializate destinate copiilor sunt aplicate **măsuri de prevenire a abuzului și neglijării**, precum și posibilitatea de extindere a serviciilor în vederea includerii elementelor de prevenire a cazurilor de abuz și neglijare a copiilor, dar și de activitate în cazurile deja depistate.

Metodologia **serviciilor APP și CCTF**, care, în multe aspecte, este similară, prevede proceduri de evaluare a solicitanților la postul de asistent parental profesionist/ părinte educator, care includ: interviu cu persoana de referință (asistentul social comunitar), care conține întrebări privind predispoziția solicitantului de a abuza copilul, fizic sau psihologic; o vizită inițială de examinare a condițiilor de trai în familia solicitantului; ancheta de autoevaluare a solicitantului (în compartimentul - angajamentele solicitantului - există întrebarea: ce forme de pedeapsă folosiți sau veți folosi cu copiii? De regulă, toți solicitanții răspund că nu vor folosi pedepse violente asupra copiilor), raportul de evaluare complexă a familiei solicitantului (unul din aspectele evaluate sunt relațiile din familie, climatul psiho-afectiv etc.), actul de examinare medicală a solicitantului, inclusiv sănătatea mintală, cazierul juridic.

Procedura de stabilire a compatibilității copiilor cu asistentul parental profesionist/ părinte educator contribuie la adaptarea copilului la familia îngrijitorului, compatibilizarea psihologică, precum și la prevenirea apariției ulterioare a tensiunilor și a predispozițiilor pentru orice formă de abuz și neglijare.

Programul de instruire a asistenților parentali profesioniști/ părinții educatori include subiecte, ce țin de soluționarea conflictelor, comunicarea cu copiii, care au trecut prin diferite experiențe (abandon, abuz în propriile familii sau plasamentele anterioare etc.), respectarea drepturilor copilului, protecție de abuz și neglijare etc.

Condițiile de trai în familia de plasament a copilului sunt evaluate la etapa de selectare a solicitanților la postul de asistent parental profesionist/părinte educator. Se stabilește dacă familia dispune de dormitoare separate, dulapuri pentru haine, băi, spațiu personal pentru fiecare copil, masă pentru pregătirea temelor, spațiu pentru joc, teren de joacă afară. Prin urmare, putem constata, că în cadrul serviciilor APP și CCTF se acordă atenție prezenței unor condiții sigure, care ar preveni traumarea, satisfacerii necesității de spațiu personal, activităților, ocupării raționale a timpului liber etc.

În timpul cercetării s-a dat atenție faptului, dacă regimul de viață al copiilor în familia de plasament nu condiționează situații de neglijare și abuz. În baza analizei regimului de viață al copiilor plasați în APP și CCTF, din discuții cu copiii, îngrijitorii am stabilit, că regimul copiilor este flexibil, ei se simt liber în familiile de plasament, ora culcării depinde și de starea fizică a copiilor, ora alimentației poate fi la fel flexibilă, în funcție de necesitățile copiilor. După revenirea de la școală copiii, de regulă, iau masa, ajută părinții, dacă este nevoie, sau se joacă, apoi își fac temele pentru acasă. De obicei, asistenții parentali profesioniști/părinții educatori discută, ce ar prefera copiii să mănânce, meniul este coordonat cu copii. De exemplu, „Copiii veniți de la internat într-o familie doreau sarmale sau colțunași în fiecare săptămână. Copiii nou veniți din internate, la început ascundeau pâinea în buzunare, mâncau foarte mult, pe parcurs au înțeles, că pot mânca când doresc și când le este foame”.

Din discuțiile individuale cu copii și cu asistenții parentali profesioniști/ părinții educatori, am stabilit, că, discuțiile sunt cele mai frecvente metode de disciplinare a copiilor, pentru restricționarea timpului dedicat tehnicii pe care o au în casă și a timpului liber. Copiii au menționat că acceptă aceste forme de disciplinare.

Metode de disciplinare a copiilor

„Dacă se întâmplă să nu ascuți părinții/îngrijitorii, ce fac ei în asemenea situații?: nu ne dau voie să ne uităm la televizor, dacă murdărim hainele, ne pedepsesc să stăm în casă, dacă rupem crengil, ne lămuresc că nu se poate”;

„Dar cum crezi, ce altceva trebuie să facă ei în cazul în care copiii nu-i ascultă?: tot așa, tanti Lena e corectă”.

Copii din serviciul APP

Copiii au nevoie să discute permanent cu maturii, doresc ca părerile lor să fie luate în considerație, în același timp, ei nu acceptă bătaia, acest lucru a fost declarat deschis în timpul interviurilor individuale.

Formularul de evaluare a copilului plasat, realizat de către asistentul social comunitar și coordonatorul serviciilor APP și CCTF, nu conține indicatori, ce ar informa despre neglijarea și abuzul copilului în familia de plasament. În acest sens sunt binevenite discuțiile individuale cu copilul, despre felul, cum se simte el în familia respectivă, dacă nu este ofensat de cineva. Inclusiv discuții cu pedagogii de la școală, unde învață copiii, observațiile acestora după comportamentul copilului în clasă, relația cu colegii, progresele înregistrate. În plus, sunt eficiente vizitele în familie, pentru a monitoriza condițiile și situația copiilor în plasament, discuțiile cu vecinii despre observațiile acestora privind relațiile din familie etc.

Cu privire la posibilitatea copilului de a raporta despre cazuri de abuz și neglijare în familia asistentului parental profesionist/părinților educatori, teoretic așa posibilitate există - fiecare familie are telefon în casă, copiii se cunosc cu coordonatorul serviciului, cu asistentul social din comunitate, au prieteni în școală și în vecinătate, cărora ar putea să le spună, în caz de necesitate. Totodată, metodologia serviciilor APP și CCTF nu prevede informarea specială a copilului cu privire la această posibilitate și la oferirea numerelor de contact.

Studiu de caz

„A fost un caz ,unde copilul din CCTF a fost abuzat fizic de părintele educator, cazul a fost sesizat de diriginte și de primarul comunei, apoi organul de tutelă și curatelă a examinat urgent plângerea și toți copiii au fost luați din familia dată. La moment copiii se află în Centrul comunitar. Este un caz neplăcut, dar care dovedește, că acești copii sunt informați,

unde ar trebui să apeleze în caz de abuz sau neglijare”.

Părinți biologici sau familia extinsă au posibilitatea să viziteze copilul aflat în serviciu, să-l ieie acasă la zilele de odihnă cu acordul autorității tutelare sau a coordonatorului de serviciu. Asistentul parental profesionist și membrii familiei sale sunt preîntâmpinați, că trebuie să evite orice comentariu negativ în legătură cu familia biologică a copilului în prezența acestuia. Copilul este stimulat să-și iubească și să-și înțeleagă părinții, să respecte noțiunea de familie, chiar dacă are o experiență personală dureroasă în acest sens. Comentariile negative cu referire la familia biologică a copilului provoacă dificultăți de integrare în mediul școlar sau comunitar, precum și de reintegrare în familie.

Procesul de pregătire a copilului pentru reintegrare în familia biologică sau extinsă prevede necesitatea de a ține cont de părerea lui, copilului i se oferă posibilitatea de a face câteva vizite în familia biologică (fie în zile de odihnă, fie în vacanță). Totodată, procesul de pregătire a familiei pentru reintegrarea copilului include evaluarea situației, schimbărilor parvenite pentru prevenirea eșecurilor și a abuzurilor posibile.

Datele interviurilor individuale au indicat, că în familiile asistenților parentali profesioniști/părinților educatori opinia copiilor este ascultată în luarea deciziilor ce țin de bugetul familiei, plecarea la tabăra de odihnă, la biserică, de întâlniri sau convorbiri la telefon cu familia biologică sau extinsă. De exemplu, „Primind salariul, indemnizațiile lunare facem o listă și discutăm ce trebuie să cumpărăm, stabilim necesarul prioritar. Apoi împreună plecăm la piață, la magazin și procurăm cele necesare”.

Procedura de desemnare a persoanei **tutelare** este precedată de evaluarea capacității acesteia și prevede examinarea certificatului medical, datele evaluărilor inițială și extinsă. În unele cazuri, membrii CLPDC pun în discuție persoana tutorelui, fiindcă ei cunosc lumea din localitate și pot să-și expună părerea cu privire la persoana concretă. La instituirea tutelei se ține cont de faptul, ca în familia tutorelui să nu se facă abuz de alcool, persoanele mature să aibă un comportament adecvat normelor, să fie angajați în câmpul muncii, să nu ducă un mod amoral de viață.

Metodologia serviciului obligă tutorele să asigure copilului mobilierul și unele comodități necesare (baie, veceu etc.), un mediu sigur, condiții adecvate și suficiente pentru numărul persoanelor, care locuiesc în casă, spațiu personal. Mai mult, se ține cont dacă în localitatea, unde va locui copilul, există școală cu predare în limba, pe care o cunoaște copilul, grădiniță pentru copii în corespundere cu vârsta copilului.

Tutorele are obligația să crească copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, de educarea, instruirea și pregătirea profesională a acestuia, să ofere oportunități pentru dezvoltarea abilităților sociale și vitale, să încurajeze și să faciliteze participarea în activități, ce satisfac interesele copilului.

Conform spuselor copiilor, metodele de disciplinare utilizate de tutori în situațiile când aceștia sunt neascultători, sunt spălatul veselei, restricții la calculator, televizor, a jocului în timpul liber. Un copil s-a exprimat „mă bate rar, dar din dragoste”, fapt ce confirmă existența cazurilor de abuz chiar și fizic, precum și faptul că copiii acceptă astfel de metode de disciplinare.

Conform regulamentului serviciului de tutelă, asistentul social comunitar este obligat, de două ori pe an, să examineze condițiile de trai ale familiilor, ce au copii sub tutelă. Acesta examinează nu numai ordinea în casă sau prezența mîncării, dar și relațiile din familie, discută cu toți membrii acesteia, cu dirigintele de clasă al copilului despre comportamentul lui în școală, relațiile cu colegii. Din analiza dosarelor copiilor, asupra cărora este instituită tutelă, poate fi constatat faptul, că toate fișele de evaluare nu conțin indicatori, care ar informa despre neglijarea și abuzul copilului în familie.

Specialist în lucru cu familii și copii

„S-au întâmplat și cazuri de eșec, când copiii erau folosiți la diferite munci, nu le permiteau copiilor să plece la școală, pentru că îi puneau să steie cu copiii mai mici, se foloseau băuturi alcoolice în prezența copiilor, aceștia erau luați imediat din familia tutorelui și plasați în altă formă de plasament. Aceste nereușite dau dovada faptului, că administrația locală de nivelul I nu a evaluat adecvat situația acestor familii, nu au fost explicate tutorelui atribuțiile și responsabilitățile lui”;

„Regretabil este faptul, când unele persoane percep acești copii ca pe copii proprii și sunt conduși de postulatul „copilul meu -fac ce vreau cu el”, de aceea este nevoie de a evalua familiile, unde se află copii sub tutelă și de a discuta cu profesorii”.

Conform regulamentului serviciului, orice plîngere cu privire la calitatea serviciului sau informație despre neglijare, abuz etc. poate fi depusă în scris sau verbal asistentului social comunitar, autorităților APL, specialiștilor din cadrul D/SASPF, personalului didactic, organelor de drept. Datele interviurilor cu copii sub tutelă au arătat, că aceștia nu sunt informați unde pot să se adreseze în caz de abuz și neglijare. De cele mai dese ori copiii spun, că pot să se adreseze la polițist, ceea ce nu se întâmplă în realitate. Toate aceste condiții rămân a fi mai mult declarative, fiindcă nu există un mecanism de monitorizare și evaluare a situației copilului sub tutelă, precum și mecanisme de informare despre cazuri de abuz și neglijare. Mai mult, nu toți copiii cunosc ce înseamnă „ abuz și neglijare”. Mulți copii constată, că ceea ce se întâmplă cu ei este normal - să muncească, să umble îmbrăcați murdar etc.

Realitatea demonstrează, că sunt cazuri când autoritatea de nivelul I instituie tutela, fără plată, în cazul părinților plecați peste hotare pe unii vecini sau rude, ascunzînd realitatea și copiii minori singuri își pregătesc hrana, dorm singuri în casă nesupravegheați de nimeni în timpul nopții. Aceste riscuri sunt și mai mari în cazul, când părinții doresc să plece la munci pe o durată mai lungă de timp și copiii pot fi percepuți drept obstacol, iar toate acestea pot condiționa abuz și neglijare.

Unul din principiile serviciului tutelă/curatelă insistă pentru promovarea opiniei copilului și luarea în considerație a acesteia, ținîndu-se cont de vârsta și gradul lui de maturitate. Această declarație, de regulă, nu este evaluată și este mai mult una declarativă.

Pentru studiu au prezentat interes **declarațiile copiilor** plasați în servicii alternative de tip familial la tema cercetării.

Pentru a evita efectele negative ale întrebărilor directe, am adresat copiilor întrebarea, dacă cunosc cazuri, când copiii au fost pedepsiți de către părinții lor. Copii au povestit despre diferite cazuri de acest fel:

Opinii

„Îi pun la ungher, strigă la ei, îi bat cu cureaua, cu palma. Cunosc un caz, când pe prietenul meu l-a legat de pat și l-a bătut cu cureaua, pentru că a furat din piață un pistol și o mașină cu comandă”;

„Îi bat pe majoritatea copiilor. A fost bătut cu picioarele Mișa de soțul tanti Raiei”;

„Nu le dă voie la joacă, nu le dă voie o săptămână să iasă din casă, îi bat cu varga, cu ciomagul (Sergiu din clasă de la mine);

„Strigă, îi ocărăsc, îi bat cu pălmuța, nu le dă voie la joacă”;

„Pot să-i bată, să-i ocărăscă, să nu-i dea bani. Cunosc cazuri de la tabără la Pînzăreni, mi-a povestit o fată, tatăl ei trăia în concubinaj cu o femeie, o bătea și mama vitregă și tata”;

„Cunosc, îi bat pe copii, nu le dau voie la joacă – pe toți copiii din sat îi bat părinții lor, care mai tare, care oleacă”;

„Nu le dau voie să se joace pînă la o lună, îi bat, care au calculator nu le dau voie să se joace la el”.

Copii plasați în servicii de alternativă

Am întrebat cum erau copiii pedepsiți în familiile lor biologice pînă la plasamentul în serviciile alternative.

Opinii:

„Bunica mă pune la ungher, mă bate cu cureaua, nu des, de 3 ori pe săptămîna”;

„Am primit două palme, că am venit tare târziu acasă. Am fost bătută de două ori de tanti Raia”;

„Mă bătea mama când avea situații de criză. Acum iarăși trebuie dusă la spitalul de psihiatrie”;

„Da, bunica: două săptămîni stau în casă, sîmbătă și duminică nu-mi dă voie la șah, mă bate cu varga, cu mătura, mă sperie că n-o să-mi dea de mîncare”;

„Da, nu ne dă voie să ne uităm la televizor, dacă murdărim hainele, ne pedepsește să stăm în casă, dacă rupem crengile, ne ocărăște. La internat mă bătea d-na Larisa, d-na Natalia, ne bătea cu palmele, ne trăgea de urechi, de păr”;

„Da, mă pedepsește, mă bate mama, mă pune cu genunchii pe grăunțe, mă bate cu varga, cu palmele”.

Copii plasați în servicii de alternativă

Am adresat întrebări copiilor pentru a stabili ce măsuri de pedeapsă sunt utilizate în serviciile de alternativă, de către părinți/îngrijitori și cît de frecvent se întîmplă aceste situații.

Opinii

„Te ocărăște, te pune la ungher, te bate cu cureaua”;

„Strigă la mine, mă avertizează că o să mă bată”;

„Se face că sună la mama la Moscova”;

„Strigă și spune, că, dacă n-o să ascult o să îi spună d-nei Emilia”;

„Strigă, mă bat, nu-mi dă voie să mă plimb cu bicicleta”;

„Nu ne dă voie să ne uităm la televizor, dacă murdărim hainele ne pedepsește să stăm în casă, dacă rupem crengile ne ocărăște”;

„Îmi spun să fiu cuminte, de la început îmi spuneau, că ,dacă o să fiu rău, o să mă ducă la internat”;

„Mă ocărăște, mă bate cu varga”.

Copii plasați în servicii de alternativă

În astfel de situații copiii își cer iertare, spun, că mai mult n-o să facă așa ceva, „tac și spun că n-o să mai fac”, uneori se supără. Copiii, în multe cazuri, nu spun la nimeni despre pedepsele

suferite sau se adresează persoanelor apropiate (de exemplu, fratelui, cu care sunt plasați împreună, mamei când aceasta telefonează), în cazul când sunt abuzați de copii mai mari „când mă bat prietenii, îi spun bunicii, când mă bate bunica, nu spun la nimeni, să nu mă rîdă”. Alte persoane, la ajutorul cărora ar putea apela copiii, nu au fost numite. Un copil a declarat: „nu am nevoie de apărare”, fapt care demonstrează, că copiii, separați de familie, învață să se descurce singuri cu problemele lor, nu au încredere în adulții din preajmă.

În locul pedepselor clasice copiii din serviciile alternative ar dori să fie pedepsiți în felul următor: „numai să strige la mine; să-mi lămurească cu cuvântul, prin bătaie nu înțelegi nimic, și nimeni nu înțelege, nici un copil; să mă ierte; să mă facă să înțeleg din cuvinte; părinții trebuie să se liniștească, să se ducă la vecini și să vină acasă veseli”.

Câțiva copii au spus, că părinții/îngrijitorii „fac corect și să față tot așa”. Acceptarea măsurilor de disciplinare aplicate în plasamentul de alternativă este condiționată de comparația cu cele aplicate în instituțiile de tip internat, în care au locuit copiii.

Constatări:

- Procedura de selectare a solicitanților la postul de asistent parental profesionist, părinte educator și tutore, în general, ar asigura prevenirea angajării unor persoane, care ar putea abuza și neglija copiii. Totodată, în această procedură trebuie introduse unele exigențe cu privire la evaluarea solicitanților în ceea ce privește manifestarea agresivității.
- Instruirea inițială a solicitanților serviciilor APP și CCTF oferă un minim necesar pentru prestarea calitativă a serviciilor. Totodată, în curriculumurile de formare continuă a asistenților parentali profesioniști și a părinților educatori este necesară includerea tematicii ce ar viza însușirea cunoștințelor și formarea abilităților pentru prevenirea abuzului și neglijării copiilor, însușirea modalităților de depășire a situațiilor de conflict, de aplicare a metodelor non-violente de educație a copiilor, precum și a modalităților de raportare a astfel de cazuri etc. În ceea ce privește serviciul tutelă/curatelă, necesitatea pregătirii persoanelor este la fel de importantă, mai ales că, atât copilul, cât și familia, au mai puțin timp pentru pregătire în comparație cu celelalte servicii.
- Asigurarea condițiilor de trai pentru copilul plasat în serviciile APP, CCTF, tutelă/curatelă prevede prezența unor condiții sigure: prevenirea traumării, spațiu personal suficient, activități potrivite, ocuparea adecvată a timpului liber etc. Regimul de viață al copiilor în plasamente nu limitează satisfacerea necesităților, nu impune activități nedorite de copii. În procedura de evaluare a plasamentelor pentru copii în serviciile alternative trebuie incluși indicatori, care ar informa despre riscul neglijării și abuzului copilului în timpul plasamentului.
- Este necesară asigurarea informării copiilor din plasamente și a familiilor biologice ale acestora despre posibilitatea raportării cazurilor de neglijare și abuz, care pot avea loc în cadrul serviciilor și în mediile de contact ale copiilor, precum și dotarea copilului cu datele de contact (numărul de telefon al asistentului social comunitar, coordonatorului de serviciu ș.a.), .
- Faptul că copiii din serviciile de alternativă vorbesc despre cazuri de neglijare, abuz verbal și chiar fizic denotă, că specialiștii din cadrul D/SASPF nu monitorizează situația copiilor din plasamente. Chiar dacă fac vizite la domiciliu, aceștia pun accent mai mult pe condițiile de trai, discută cu părinții și îngrijitorii, iar discuțiile cu copiii le fac în prezența adulților. Prin urmare, copilul, în timpul discuției nu este întrebat despre cum se simte în familia de plasament, cum este disciplinat, cum sunt satisfăcute necesitățile lui etc.

- Este necesară consolidarea pregătirii profesionale a specialiștilor din cadrul D/SASPF, care evaluează și monitorizează plasamentele copiilor în vederea prevenirii cazurilor de abuz și neglijare.
- Toate serviciile de tip familial trebuie să insiste asupra pregătirii copilului și a familiei acestuia pentru reintegrare. Trebuie să se țină cont de faptul, că acești copii au fost separați de familiile o anumită perioadă de timp, în care, atât familia, cât și copiii, au pierdut legătura și atașamentul emoțional, iar copiii și-au format unele comportamente, care nu pot fi acceptate de părinții biologici etc. Toți acești factori pot fi calificați drept predispozanți pentru manifestarea diferitor forme de abuz și neglijare a copiilor.
- În vederea prevenirii cazurilor de neglijare și abuz al copiilor în familiile de plasament, trebuie de recomandat psihologilor din cadrul Centrelor de protecție a copilului și familiei de pe lângă D/SASPF să discute nemijlocit cu copiii, pentru a facilita prevenirea și identificarea unor astfel de cazuri.

4.2 Competența instituțiilor de tip internat pentru cazurile de abuz și neglijare a copiilor

Un interes deosebit pentru studiu au prezentat informațiile despre cazurile de abuz și neglijare din experiența copiilor din instituțiile rezidențiale. Colectarea acestor opinii a fost foarte dificilă din mai multe considerente:

- Personalul instituțiilor rezidențiale controlează accesul persoanelor din exterior la copii, iar posibilitatea de a discuta liber cu copiii este minimă;
- Copiii se autocontrolează în situațiile când sunt întrebați despre relațiile din instituție, în special cu personalul angajat, date fiind urmările posibile în urma difuzării informațiilor.

Prin urmare, instituția de tip internat poate fi considerată o instituție relativ închisă privind studierea riscurilor și cazurilor de abuz, neglijare și exploatare a copiilor.

În vederea obținerii informațiilor veridice, interviurile au fost organizate în perioada de vară, când copiii se aflau în familii. Mai mult, în asemenea mod a fost exclusă posibilitatea cadrelor didactice din instituțiile de tip internat de a controla mesajele copiilor.

Studiul a identificat două surse de abuzuri exercitate în cadrul instituțiilor de tip internat:

- din partea copiilor, ca regulă, a celor mai mari;
- din partea personalului angajat.

Abuzurile din partea copiilor

Acest fel de abuzuri se întâlnesc în toate tipurile de instituții educaționale, în grupurile neformale de copii, în diferite medii sociale. În cazul copiilor din instituțiile de tip internat acestea nu sunt o excepție.

Opinie

„Băieții mai mari ne băteau, cereau bani” (băieți, 12-14 ani)

Acesta este un fenomen relațional de tipul celui din armată. Incultura grupurilor neformale de copii se transmite din generație în generație și se reproduce de fiecare dată în grupuri noi. Copilul, care a fost victima unor abuzuri, ajungând la o vârstă mai mare, începe să abuzeze copiii mai mici, ca pe o răzbunare a faptului, că și el a trecut prin probleme și experiențe similare.

Copiii din instituțiile rezidențiale lipsiți de protecție și sprijin din partea părinților și a cadrelor didactice sunt nevoiți să se autoprotejeze în anumite situații, dar și să accepte abuzurile, ca pe ceva inevitabil.

Opinie

„Copilul meu spune: „Dumnezeu a răbdat și eu trebuie să rabd, să învăț. ” (părinte)

Copiii din instituțiile de tip internat soluționează situațiile problematice, cu care se confruntă, utilizând experiența din familia părinților, modelele comportamentale însușite în cadrul instituției, experiențele personale acumulate în diferite medii sociale.

Cum găsiți voi, copii, soluții la probleme?

- „Cînd am probleme, mai sar și eu și mă mai apăr”;
- „atunci cînd părinții se certau, eu mergeam la mătușa mea și-i spuneam, că ei se ceartă și ea venea să-i calmeze”;
- „odată tata a sărit la mama să o bată și eu cu sora mea am mers la poliție. Poliția a venit acasă, dar tata a reușit să fugă. De atunci mama cu tata nu mai stau împreună;
- „la internat, cînd ne bate cineva din colegi cu palmele sau picioarele, noi ne plîngem la educatori sau la director. De obicei, ei ne spun să dăm și noi înapoi. Noua ne este milă de ei și nu dăm, dar directorul îi dă el”.

Copii din instituții rezidențiale

În cazul abuzurilor în grupurile de copii victimele se adresează după ajutor la cineva dintre maturii din personalul instituției sau la rude.

În cazul abuzului din partea personalului instituției copilul poate avea unele fobii și nu se adresează administrației instituției sau cadrelor didactice. Prin urmare, abuzurile venite din partea angajaților adulți, cu care copilul se află în relații de subordonare, sunt suportate emoțional mult mai greu și lasă amprente serioase asupra personalității copilului și formării propriei imagini.

„Eu, personal, consider, că copiii trebuie să mulțumească că există internatul, în caz contrar, aveau să doarmă pe sub poduri”(cadru didactic, internat)

Abuzuri din partea cadrelor didactice

A fost constatat faptul, că, în cadrul instituțiilor de tip internat, abuzul față de copii este săvârșit de către educatori și învățători. Declarațiile cu privire la experiențele abuzive în cadrul relațiilor copii - cadre didactice le depășesc pe cele cu privire la violența din partea semenilor.

Băieți de 12-14 ani, școală internat

„Doamna V. ne zicea: „Dracii aceștia să se ducă mai repede...”;

„Dna V. arunca cu cheile în noi. Avea o grămadă de chei și când arunca odată... Și spunea de rău despre mama mea. Nu ne ajuta niciodată. Nu ne dădea voie să ne așezăm pe fotolii, doar jos pe covor. Când venea comisia spunea: „Hai treceți repede și vă așezați pe divan și pe

fotolii”. Și ciupici nu aveam...”;

„În WC ne duceam în ciorapi, era apă pe jos, ne udam. Dna V. ne bătea, arunca cu cheile, lui Sanduleac i-a spart capul”;

„La istorie Vlad vorbea, profesoara l-a împins și el a ajuns cu capul în perete, i s-a umflat capul. Profesoara a chemat directorul, el i-a spus, că nu se poate să procedeze astfel și a chemat-o în cabinet la el să vorbească”;

„Nu ne dau voie la joacă, ne pun cu de-a sila să măturăm ograda, ne bat cu cureaua, cu vârguța, cu păpucul”;

„Dar o dată a luat teul și l-a lovit pe Dorin pe spate, că s-a dus fără voie la tenis”;

„Învățătorii ne numesc cu cuvinte urâte. Spun că noi suntem cea mai rea clasă din școală. Învățătoarea ne poreclește: bou, vacă”.

Din mărturiile copiilor constatăm, că în instituțiile rezidențiale incluse în studiu au loc diferite tipuri de abuzuri față de copii din partea cadrului didactic: fizic, psihologic, economic, de neglijare a necesităților copiilor, de exploatare prin muncă. Alte exemple:

Copii care au învățat în gimnaziul de tip internat

„E greu la internat. Într-adevăr copiii de aici sunt obijduiți. Dacă nu făceam ce trebuie, ne pedepseau. Noi făceam ordine în spălătorie”;

„Da, pe mine m-au pedepsit să fac o lună curat în dormitor. În spălătorie să curăț podeaua...”;

„Nu e bine la internat. Profesoara de matematică spunea, că se chinuie cu noi, dar părinții noștri dansează sau stau beți pe sub gard. Sau că mamele noastre umblă gătite”;

„Cînd eram răi, nu ne dădeau voie să ne ducem acasă cîte o lună. Directorul era tare rău”;

„Pe 30 mai, cînd a venit bunica, profesorii spuneau, că ei s-au săturat de noi, dar nouă ne va fi dor de ei și de școală”;

„La internat ne puneau să facem curat în afara școlii. Trecea lumea pe stradă și se uita la noi, ne simțeam înjosiți. Și pe coridoare ne puneau să facem ordine, să spălam. Eu cred că ei (personalul instituției) ar trebui să lucreze mai cinstit, să nu ne pună pe noi, copiii, să facem lucrul în locul lor. Voiam să facem cîte ceva și nu ne dădeau voie”.

Copil reintegrat în familia biologică

„Ne dădeau cadouri, jucării. Învățătorii îi mințeau pe copiii, care nu se prea pricepeau la prețuri și cumpărau de la ei cu 5 lei suc de 21 lei, pe care îl primeau cadou. Cînd ne vizitau fețe bisericești, directorul și locțiitorul lui se purtau bine, dar pe urmă strigau la noi. De la copiii bolnavi luau cadourile, le cumpărau cu mult mai ieftin decît costul lor adevărat. Am lucrat la sere și la prășit. Ne dădeau 15 lei pe zi.”

Aceste mărturii demonstrează săvîrșirea unei game largi de abuzuri față de copii, suportate pe parcursul vieții în internat. Devalorizarea personalității copiilor și a părinților acestora condiționează denaturarea propriei valori și traumează psihologic copiii, condiționînd apariția fobiei față de școală, cu consecințe de durată.

Frica de a pleca la școală

„Da. Am avut un asemenea caz: Denis permanent fuge de la școală, motivul fiind un alt copil – Eduard, care îl domină. Îi spune: Adă-mi, fă în locul meu, du-te și lucrează și pune-mi bani pe cont la mobil. Să nu spui directorului sau educatoarei”. Copiii de la internat cad adeseori sub influențe dubioase și sunt impuși de a fura, împreună cu cineva, sau singuri”.

Cadru didactic din școală internat

Copiii au menționat, că, atunci când se poartă urât, sunt bătuți de către profesori și educatori, dar, totodată, ei încercă să-i dezvinovățească, să voaleze cazurile și spun, că acestea se întâmplă doar atunci când copiii se poartă foarte urât.

Prin urmare, copiii, în urma unor asemenea experiențe de durată, acceptă, în cele din urmă, atitudinile față de ei, considerându-le ca pe unele firești, fără a avea posibilități de comparare cu alte sisteme relaționale.

Pentru a contrapune opiniile copiilor din instituțiile de tip internat cu cele ale personalului din cadrul acestora, am colectat opinii de la cadrele didactice, educatori și specialiști (psiholog, asistent social, asistent medical) din cadrul instituțiilor. I-am întrebat, dacă instituțiile de tip internat, în opinia lor, sunt **prietenoase copiilor**.

Cît de prietenoase sunt internatele pentru copii

„Școala noastră a fost foarte prietenoasă față de copii, unde aceștia se simțeau foarte bine, aveau dependențe mai bune ca acasă - căldură, alimentație”; în instituția noastră copiii erau predispuși spre comunicare liberă, puteau să-și expună punctul de vedere, poziția lor. Marea majoritate a lucrătorilor aveau o atitudine pozitivă, binevoitoare, prietenoasă față de copii”.

Cadre didactice, școală auxiliară

Despre posibilitatea exercitării **abuzurilor față de copii în condițiile instituției de tip internat**, au fost menționate următoarele: „Poate fi abuz moral, i se aduce aminte copilului de unde vine, cine sunt părinții și frații lui, din ce familie provine, este posibil și abuzul fizic. Să fie loviți copiii de către profesor se întâmplă foarte rar, doar când aceștia îl scot din sărite și nu poate altfel să-i disciplineze. Oricum, trebuie găsită o metodă potrivită, pentru că acești copii sunt diferiți și metodele de asemenea trebuie să fie diferite. Sunt frecvente cazurile de abuzuri psihoemoționale, prin tonalitatea vocii (strigăt, țipăt)- „pe un copil l-ai numit „prost” și deja e un abuz”.

Abuzuri în cadrul internatelor

„E imposibil să nu fie cazuri de abuz într-o instituție de învățământ, mai ales atunci, când copiii provoacă profesorii și educatorii la diverse acțiuni violente”;

„Sunt cazuri de abuz. Învățătorii pot abuza emoțional copiii, îi țin în picioare cu mâinile în sus, sunt pedepsiți cu note rele și cu notițe în agende. Copiii care sunt abuzați acasă, devin abuzatori la școală. Sunt cazuri cînd sunt abuzați copiii îmbrăcați mai rău, copiii care învață mai bine sunt ignorați la recreații, sunt numiți „botanici”. Copiii, care sunt autoritari acasă, folosesc forța fizică și la școală, fenomen agreat de părinți. Servitoarele ridică vocea, strigă, unele folosesc forța fizică în cazurile cînd copiii refuză să le ajute sau le ignoră”;

„În instituția noastră nu persistă abuzul față de copii, dar cu situația din alte instituții nu sunt la curent. Am fost vizitați de avocatul copilului, care s-a convins, că la noi nu se face abuz”.

Totodată, au fost și copii, care au spus că atitudinea personalului față de ei este una pozitivă. Unii dintre ei au stabilit chiar și relații mai apropiate, în special cu educatoarele, îngrijitoarele. Cu toate acestea, au spus că, atunci când se poartă urât, sunt bătuți de către profesori și educatori, dar copiii încercă să-i dezvinovățească și spun, că aceste lucruri se întâmplă doar atunci când ei se poartă foarte urât. Acest comportament este unul tipic pentru victimă, care constă în tendința de a-și asuma vina pentru agresiunea manifestată față de propria persoană.

Cadrele didactice dintr-o școală internat au menționat, că „uneori au neplăceri mari cu familiile, în care unul sau ambii părinți sunt alcoolici. Profesorii sunt abuzați și agresați verbal de către maturi. Au fost cazuri în școală, când profesorii au fost loviți de către copii cu scaunul”. Au fost situații „când am dat voie copiilor să plece acasă și nu s-au întorc înapoi la internat, iar educatorii au fost nevoiți să se deplaseze la casele copiilor. În aceste familii persistă alcoolul, multe persoane sunt bolnave psihic”.

Conform opiniei copiilor intervievați, în instituțiile de tip internat sunt foarte frecvente cazurile de **violență produse în grupuri de copii**. În acest sens am adresat copiilor întrebarea, dacă au fost vreodată numiți urât, bătuți, ignorați, înjosiți de către colegii de clasă sau de alți copii?

Opinii

„De colegii de clasă - nu, dar de un elev din clasa 7, care a vrut să-mi iele mobilul”;

„Da, înjosită”;

„Da, mai demult, în clasa 3 de Sergiu Cojocaru, mă bătea, pe toți colegii îi bate”;

„Cu o fată de la școală m-am bătut, ne-am apucat de cap”;

„Am fost numit prost, debil, bou de către băieți”.

Copii din internat

În astfel de cazuri copiii se adresau după ajutor la „prietenul mai mare”, la bunica, iar ea intervenea pe urmă, apucându-l de urechi, sau îi spuneau fratelui mai mare din clasa a șasea”. Ceilalți au spus că nu se adresau la nimeni și că preferau să se descurce singuri cu problemele lor.

Studiul a dorit să stabilească cine, totuși, i-a ajutat pe acești copii: „Prietenul mai mare m-a apărut, l-a bătut pe cel din clasa a 7”;

„Singură am depășit, mă calmam și mă gîndeam că o să trec cu bine prin toate”;

„Bunica m-a ajutat, mi-a spus, că suntem ambele bune”;

„Bunica a venit la școală și a vorbit cu diriginta și cu colegii”;

„Educatorii”;

„Fratele”;

„M-a ajutat prietena mea, i-a lămurit mamei, că eu nu sunt vinovată”.

Faptul că un copil, de mic nu învață să se adreseze după ajutor la un adult (apropiat sau străin), poate fi considerat drept un factor predispozant spre acceptarea comportamentelor tipice pentru victimă, în special, a abuzului sexual. Este vorba despre copiii, care ascund faptul, că sunt abuzați, se rușinează, se tem sau nu știu cum să se adreseze unui adult după ajutor, acceptînd statutul de victimă ca pe ceva normal pentru ei, ca pe o pedeapsă meritată din cauza unei fapte obișnuite pentru un copil, deci autoînvinuindu-se.

Studiul a intenționat să cerceteze reprezentările cadrului didactic din instituțiile de tip internat cu privire la **confidențialitatea informațiilor**, ce țin de cazurile de abuz și neglijare a copiilor. Prezentăm o opinie tipică: „Da, sunt obligată, altfel, dacă pedagogul nu este la nivel, copilul pierde încrederea în el. Mult înseamnă încrederea copiilor în educator”.

Cu privire la responsabilitatea cercetării cazurilor de abuz și neglijare, majoritatea persoanelor intervievate au constatat faptul, că sunt responsabile, chiar dacă aceste responsabilități nu sunt stipulate în fișele de post.

Responsabilitatea de a cerceta cazurile de abuz și neglijare

„Avem responsabilitatea - toți colaboratorii internatului, îndeosebi educatorii și directorul adjunct pe educație. Atunci când se repetă cazurile de abuz, facem demers la polițist, la inspectorul pe minori și moravuri. Deseori copiii, în semn de protest, aruncă mâncarea gustoasă, borșul cu carne, felul doi cu carne de pasăre”;

„Da, deseori se întâlnește abuz copil-copil, se identifică cauza, pentru a aplana conflictul. În caz de abuz din partea pedagogului, se neutralizează conflictul prin intervenția Direcției de învățământ. A fost un asemenea caz, când profesorul și-a cerut scuze de la copil”.

Cadre didactice, internat

Conform celor menționate cu privire la dificultățile de intervievare a copiilor aflați în cadrul instituțiilor de tip internat, studiul a inclus în eșantionul de cercetare **copii aflați în proces de reintegrare** familială și socială, precum și părinți și îngrijitori din familiile, în care sunt integrați copiii.

Dintre toate aspectele reintegrării sociale puse în discuție cu respondenții grupului, o mare îngrijorare o prezintă mediul școlar. Conform opiniilor exprimate de către copii și părinți/îngrijitori ai acestora, mediul școlar a fost calificat drept unul cu risc înalt de abuz și neglijare. Pentru copiii reintegrați din instituții de tip internat, școala generală reprezintă un mediu frustrant puternic, care creează anumite fobii și posibilități de abuzare și neglijare exercitate de alți copii și cadre didactice.

Focus grup- băieți de 11-15 ani, școală auxiliară

„Eu mă tem că o să rîdă de noi copiii din sat atunci, când ne vom duce în școala din sat”;

„Ei zic, că noi, copiii din școala auxiliară suntem nebuni, dar eu cred, că anume copiii, care învață la școala din sat sunt mai nebuni ca noi”;

„Ei ne porecleau, ne spuneau că suntem de la „detdom”;

„Învățătorii ne spuneau, că școala auxiliară o să fie închisă, o s-o pomenim, o să ne mușcăm degetele. În școala din sat e altfel”;

„Nu, noi n-o să putem învăța deloc în sat. Dacă la școala auxiliară aveam nota 8, în sat o să am numai note de 4”;

„În școala din sat copiii învață franceza, iar noi n-am avut limbă străină, numai limba rusă. Noi n-am învățat nici fizică, nici chimie”;

„Dacă copiii din clasă o să fie mai mari ca noi, o să stăm cu capul în jos și n-o să deschidem gura; dacă o să fie mai mici ca noi, atunci... (zâmbește)”;

„Eu cred, că o să ne pună în ultima bancă și n-o să învățăm nimic”;

„Da, mi-i frică- o să mă numească ceilalți, pentru că am învățat la internat”.

Conform informațiilor acumulate constatăm, că atitudinea negativă față de școala generală la copiii din instituțiile de tip internat au fost favorizate de diferite grupuri: cele în baza aprecierilor copiilor din comunitate, a părinților/îngrijitorilor și a cadrelor didactice din internat. Școala generală pentru acești copii are rol de sperietoare și de obstacol principal în viața lor. Pe

cînd școala este locul, în care copilul își petrece cea mai mare parte a timpului și unde se formează ca personalitate.

Mai multe exemple în continuare:

Îngrijitorul copilului

„Mă gîndesc, că aici la școală o să-l arate cu degetul, o să-l numească. Am frică de ce o să-i spună colegii lui, care sunt în școala din sat, să nu-l obijduiască. Copiii îl știu, doar au învățat din clasa 1-a”;

„Învățătorii de aici cer bani la fiecare pas. Nu știm cum o să ne descurcăm cu școala”.

Temeri legate de abuzarea și neglijarea copiilor în școala generală au fost exprimate și de către reprezentanții grupurilor de asistenți sociali.

Opinii

„Totuși, e mare problema cu profesorii din sat, trebuie sa se lucreze mai mult. Profesorii sunt cei care trimit copiii la internat, la școala auxiliara, îi numesc “debili”;

„Frica de școală, de comunitate, marginalizarea din partea colegilor, etichetarea – sunt problemele cu care se poate confrunta un copil din internat”

Asistenți sociali comunitari

Părinții și îngrijitorii copiilor, la fel, nu au încredere în securitatea copiilor în mediile școlare, aceștia manifestă îngrijorare, că copiii lor vor fi înjosiți, obijduiți, apreciați neadecvat nivelului lor de dezvoltare.

Părinți ai copiilor din școala auxiliară

„Băiatul meu nu prea vrea la școala din sat, că n-o să poată face față, nu va reuși, îl vor lăsa clasa”;

„Copilul meu spune, că va veni și va paște bobocii și caprele în sat, dar nici la școala din sat nu se va duce”;

„I-au dat de răi pe copiii noștri și acum trebuie să-i susținem...”;

„Copiii se tem cel mai mult de școală. Prin sat și li se spune, că au învățat la școala de debili, îi arată cu degetul”.

Experiențele discriminatorii ale copiilor sunt condiționate și de modalitatea, în care aceștia au nimerit în instituția rezidențială.

Părinți ai copiilor din școala auxiliară

„Am fost la comisie la raion. Învățătorii din școală spuneau că-s debili, că nu-s de școala normală, ci de școala auxiliară și au dat decizia să vină aici. Eu am plîns, n-am vrut să-l dau. Au spus că vor veni cu poliția. Și atunci m-am gîndit și eu, că decît să mă facă de rușine în tot satul, mai bine îl dau”;

„L-au pus în ultima bancă și așa a stat până la sfîrșit. Apoi au spus, că trebuie dat la școala auxiliară”;

„Dacă profesorii din școală aveau grijă, ei și acolo se descurcau”;

„Dacă vîd, că ești oleacă mai sărac, te calcă toți în picioare”.

Băieți de 11-15 ani, școala auxiliară

„Eu am ciudă pe învățătoarea, care m-a dat la școala auxiliară. Ea a vrut să scape de mine, ca să n-o fac de rușine. Mie îmi pare rău că m-a dat aici”;

„Iarna mi-au înghețat degetele de la picioare, am stat mult timp acasă. Am învățat la școala din s. Bucovăț, am venit la școală în clasa întâi, dar mi-au spus, că nu este scaun pentru mine”;

„Cei de aici, de la școală m-au pus în ultima bancă, pentru că nu eram din familie bogată”.

Părinții/îngrijitorii copiilor din instituțiile de tip internat sunt îngrijorați și de procesul de integrare a copiilor în comunitate, aceștia consideră că acceptarea copiilor de către membrii comunității va fi însoțită de greutăți, obstacole și probleme.

Opinii

„Am discutat cu o fetiță, cum este acceptată în comunitate, cum o primesc copiii, ea a zis: „Eu nu le-am spus unde învăț. Copiii sunt foarte cruzi.” (Psiholog);

„Mie mi-i rușine să spun unde învăț” (Copil reintegrat în familia biologică).

Studiu de caz: Copii reintegrați în familie extinsă

„Copiii sunt bravo, au învățat bine, știu tabla înmulțirii, citesc, scriu. Au să se descurce. Unicul lucru, de care mă îngrijorez, este să nu fie obijduiți la școală. Eu am avut anterior probleme cu copilul meu, cu băiatul. O profesoară l-a lovit de cîteva ori. Eu am avut discuții și ea zicea că el nu învață. Dar eu i-am spus, că eu sunt responsabilă de copil și în cazul, în care el a făcut o greșală, eu sunt aceea, care trebuie să mă descurc cu asta. Este foarte greu să crești un copil și nu accept să mi-l lovească cineva. Soțul nu a îndrăznit nici o dată să ridice palma la copii. A încercat o dată, dar i-am pus condiții și gata. Eu sufăr, el se duce la lucru, dar eu rămân acasă cu ei și copiii, cînd se trezesc, de la mine cer mîncare, nu de la el, așa că nu trebuie să pună mîna. Și asta este frica mea, ca să nu mi-i obijduiască cineva. Eu nu voi permite ca cineva să-și bată joc de copii...”

Eu am întrebat-o ce făcea la internat, ea a spus că de multe ori se scula flămîndă de la masă - nu reușea să mănînce. Dar Tudor spune că lua o bucată de pîine, dacă mai rămînea, în buzunar și mîncă.

Internatul e internat. Eu am stat numai două ore acolo și am văzut ce se face. După fiecare copil nu poți să te uiți, eu am șapte acum și fiecare trebuie să-i acorzi atenție. Dar acolo, totuși, primesc bani ca să facă acest lucru. Ești plătit de stat și trebuie să ai mare grijă. Mai ales aceștia mai mari încep să iasă și e dezmăț. Chiar îmi pare bine că i-am adunat în jurul meu. Îs mulțumită, că nu au rămas acolo, fără grijă. Am văzut ce se face pe coridoare, cum vorbesc între ei, dar aceștia mai mari gălăgioși, se îmbrîncesc, rîd, se urcă peste tot, se sărută chiar în fața educatorilor, care încercau să-i mai stăpînească, dar ei răspundeau urât. Și Oxana a luat-o un pic într-o parte, eu acum încerc să o mai domolesc”.

Printre greutățile legate de procesul de reintegrare a copilului în familie (financiar, educațional, psihologic etc.) asistenții sociali comunitari au menționat unele, care au tangență cu neglijarea și abuzul domestic: iresponsabilitatea părinților - copiii nu au acte de identitate, nu frecventează

școala, grădinița, nu pregătesc condițiile necesare pentru reintegrarea copilului; lucrul cu beneficiarii, care consumă alcool, droguri, duc o viață amorală; neglijarea obligațiilor părintești; persoanele cu devieri în comportament (agresiune verbală, violență); familiile în care conviețuiesc persoana abuzată sexual și abuzatorul etc.

Opinii

„Mama întrebuințează alcool, pe copil l-a dat la o stână la lucru, nu dorește să-l dea la școală”;

„Tatăl e bolnav psihic și prezintă un pericol real pentru cei trei copii, care trebuie luați din familie”;

„Copilul este bolnav de diabet și trăiește cu bunica, de multe ori cade în comă din cauza nerespectării alimentației”;

„Copilul are o problemă de sănătate și are nevoie de consultația specialiștilor în domeniu”.

Asistenți sociali comunitari

Ca și în cadrul celorlalte servicii pentru copii, studiul a intenționat să stabilească, dacă actele normative și procedurile de lucru în instituțiile de tip internat prevăd unele **atribuții funcționale**, legate de identificarea și soluționarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor. Cadrele didactice din instituțiile rezidențiale au menționat, că, în documentele normative, care reglementează activitatea lor, nu este stipulat nimic cu referire la abuzul față de copii, însă „oral ni se spune să nu-i batem, să nu strigăm la copii. Când i se propune copilului de la internat să facă ceva, apar conflicte permanent, cu reproșuri de genul - pentru aceasta voi primi bani, voi sunteți obligați. Copiilor li se spune să facă ceea ce făceau acasă, dar ei nu sunt de acord să stingă în urma lor, cineva este dator să le facă. “Cine ești tu?- chiar în familia biologică unele mame primesc asemenea reproșuri, primim bani de la tata, dar cine ești tu?”.

Analizarea regulamentelor de funcționare a instituțiilor de tip internat a descoperit, că procedura de angajare a personalului nu prevede exigențe privind prevenirea abuzului și a neglijării copilului. Personalul nu este angajat în baza unui concurs public, dosarul angajatului conține acte și documente standard, nu sunt solicitate acte sau acțiuni, care ar demonstra lipsa predispoziției către abuz și neglijare.

În dosarele copiilor instituționalizați nu există fișe de evaluare, rareori găsești câte un act de evaluare a condițiilor de trai. În dosarele copiilor nu sunt înregistrate vizitățile copiilor de către părinți sau deplasările în familii, precum și vizitele personalului în familiile copiilor, cu care nu se lucrează deloc. Prin urmare, evaluările situației copiilor nu includ informații despre neglijarea și abuzul copiilor în familie.

Cu privire la **condițiile** fizice create în instituțiile de tip internat, acestea, în unele cazuri, sunt deficitare: numărul insuficient și condițiile sub nivel din veceuri, insuficiente pentru lucrurile personale ale copilului - un dulap revine la 3-4 copii sau chiar lipsesc, mobilierul este foarte uzat, pe alocuri defectat, sunt puține jucării, cărți, materiale didactice. Prin urmare, putem constata o insuficiență sau o lipsă totală de spații personale pentru copii; jucării puține și uzate; problema asigurării copiilor cu rechizite și materiale necesare pentru activități.

Regimul de viață al copiilor este unificat pentru toți, nu pot exista nici un fel de abateri decât doar în perioada vacanțelor. Meniul în instituții nu este individualizat, indiferent de starea sănătății fiecărui copil. Regimul prevede timp liber pentru interese personale, dar oricând este supravegheat de către educator. Copiii au dreptul să frecventeze instituțiile educaționale din comunitate (casa de creație etc.). Odihna este confundată cu luarea prânzului, pregătirea temelor,

frecventarea cercurilor la Casa de creație - în aceleași condiții pentru toți copiii. Terenurile de sport și de joacă nu sunt amenajate.

Camere de igienă personală nu există în toate instituțiile rezidențiale, iar acolo unde există, nu fac impresia că sunt utilizate. Fetele își aduc apă caldă seara din alt bloc și se spală, după necesitate, în camere. Băitul are loc în mod centralizat, o dată pe săptămână, în ore concrete prevăzute de regim. Accesul individual la baie este interzis.

Din spusele copiilor, **metodele de disciplinare** utilizate în cadrul instituțiilor de tip internat includ: „ocara, morala, punerea cu mâinile în sus, lovirea în cap cu arătătorul, aruncarea în noi cu tot ce au”. Este grav faptul, că copiii se simt vinovați de faptul că se procedează în așa mod cu ei, „deoarece noi nu suntem cuminți”. Copiii consideră, că merită să le fie aplicate metodele de disciplinare menționate.

Studii de caz:

Un copil a povestit, cum educatorul stătea în fotoliu și spunea copiilor: „uitați-vă, arunc cu papucul în Țurcanu și o să-i rămână semn pe față”;

Alt copil a povestit: „am pariat cu educatorul, că o să ajung de la Fălești la Ștefan - Vodă fără bani, și când am ajuns, am pus-o pe mătușă să sune și să spună că am ajuns”.

În același timp, copiii ar dori „să se vorbească cu mine mai încet, să nu ridice glasul”; „să nu ne numească lepădături, cum e mamă ta, așa ești și tu, surcica nu sare departe de trunchi”, să nu-mi spună „ziceți mulțumesc, că nu dormiți pe sub poduri și aveți ce mânca”. Copiii ar accepta metode mai lejere de disciplinare, dar nu știu, care ar fi acestea, unii se autodefinesc ca vinovați și sunt de acord cu metodele de disciplinare aplicate.

Totodată, personalul instituțiilor de tip rezidențial întreprinde unele încercări de a soluționa cazurile de abuz săvârșite în afara instituției, pe care le identifică, folosind intuiția și competența practică acumulată pe parcursul activității profesionale.

Studiu de caz:

„Am avut și cazuri de abuz sexual în familie, am examinat fetița de 14 ani, care era cu retard mintal sever, am aflat că tata întreținea cu ea periodic relații sexuale, când pleca acasă în familie la zilele de odihnă, ne-am adresat la medicul ginecolog, apoi am scris demers la poliție, cazul a fost cercetat și tata fetei a fost judecat la ani de pușcărie, dar era bolnav, avea probleme de sănătate și a decedat în închisoare înainte de a-și ispăși termenul” (asistentă medicală din școală internat).

Pe cazurile de abuz identificate apelează după ajutor la persoanele abilitate la nivel de comunitate, adresările sunt însă sporadice și nereglementate de anumite proceduri, care ar fi stabilite în prealabil.

Studii de caz:

„În primul rând, discut cu persoana responsabilă: cu polițistul și medicul. Se lucrează, se susține, ca pedagog trebuie să susțin, nu este nevoie să-mi aducă aminte, lucrăm cu copiii aparte, pentru ca să nu fie luați în râs de alți copii, pentru disciplinare le povestim diferite cazuri, de exemplu, cum dădaca de la noi de la internat a fost bătută când se întorcea noaptea de la serviciu”;

„În liniște încercăm să rezolvăm cazurile, vedem cine este liderul, care este motivul, de unde, ce și rezolvăm cazurile în mod pașnic. Sunt copii, care mai prestează servicii prin oraș: sapă, taie lemne și când se întorc la internat alți copii le cer bani, îi obligă să le cumpere țigări sau alte lucruri”.

Cadre didactice, școală auxiliară

Cu privire la posibilitatea copilului aflat într-o instituție de tip internat **de a raporta despre cazurile de abuz și neglijare** din cadrul instituției, putem menționa: copiii au acces la telefonul directorului în anticameră (anticamera este deschisă până la orele 17.00), unde sunt conduși de educatori. Telefonul este paralel cu cel al directorului, copilul vorbind cu cineva apropiat este ascultat permanent de secretară, educator sau director. De obicei, se practică apeluri telefonice către copii, decât apeluri telefonice de la copii. Aceasta limitează accesul copilului la telefon în momentul critic pentru el. În blocul cu dormitoare copiii nu au acces la telefon. Alte posibilități de a informa pe cineva din afara instituției despre cazurile de neglijare și abuz nu există.

Pe durata plasamentului copilului nu există, practic, contacte cu familia lui. Familia este contactată, în special, atunci când copilul nu se reîntoarce din perioada de vacanță sau când fuge de la internat. Dacă este imposibilă contactarea părinților, se apelează primăria, pentru ca copilul să fie returnat în instituție. Foarte mulți copii pleacă acasă fără însoțitori și fără permisiunea organului de tutelă și curatelă. Se întreprind foarte rar vizite în familia copiilor, doar când copiii nu se întorc la internat. Prin urmare, nu putem vorbi despre un proces de pregătire a copilului și a familiei acestuia pentru reintegrarea postinstituțională, instituționalizarea fiind percepută de către personalul instituției drept una pe viață. În situația, în care copilul se află pe o durată lungă într-o instituție rezidențială, relația lui cu familia se dezorganizează, copilul își poate forma unele comportamente, care ar putea provoca explozii violente din partea părinților.

Constatări:

- Instituția de tip internat, care, de facto, funcționează într-un regim semiînchis și controlat în exces de administrație, cu excluderea posibilităților de evaluare și control nonformale din exterior, cu regim stabilit de subordonare și deținerea controlului total asupra copilului, oferă personalului angajat oportunități multiple de neglijare, abuz și exploatare, care rămân într-o zonă invizibilă și nesancționată. Varietatea de abuzuri față de copiii din instituțiile rezidențiale șochează prin diversitate și „creativitate”.
- Regulamentele de funcționare a instituțiilor de tip internat nu prevăd proceduri și restricții, care ar exclude angajarea persoanelor cu predispoziții pentru violență, precum și a celor care anterior au exercitat abuzuri față de copii sau alte persoane.
- Condițiile și regimul de funcționare a instituțiilor de tip internat favorizează diferite forme de neglijare a necesităților copiilor. Totodată, acestea nu prevăd posibilități și condiții pentru copii de a raporta despre cazurile de abuz și neglijare produse în cadrul instituțiilor rezidențiale.
- În practica de lucru a instituțiilor de tip internat nu este prevăzută pregătirea copilului și a familiei pentru reintegrare în familie, fapt care poate condiționa probleme relaționale, care, la rîndul lor, ar putea conduce spre neglijare și abuzuri față de copil.

5. Implicațiile serviciilor statutare în situațiile de abuz și neglijare a copiilor

Serviciile statutare de nivel local responsabile pentru protecția copiilor cuprind: CLPDC și CRPDC și CPCD.

CLPDC sunt create la nivel de primării din anul 1997. Consiliile activează în baza regulamentelor și planurilor de activitate aprobate de consiliile respective, precum și de CRPDC. Ședințele CLPDC se desfășoară trimestrial.

Analizarea agendelor ședințelor CLPDC a demonstrat, că problematica abuzului față de copii nu a prezentat interes pentru perioada ultimilor trei ani. Explicațiile făcute de către membrii acestor structuri rezidă în faptul, că nu au fost adresări concrete privind situații de abuz. O simplă analiză a situației a arătat, că populația nu delimitează o atitudine adecvată față de copil de abuzul față de copil. Multă lume nu conștientizează, că abuzul emoțional însoțește toate formele de maltratare și cauzează suferințe psihice grave copilului, care îl vor însoți o viață.

Printre alte explicații este și faptul, că asistenții sociali comunitari nu percep fenomenul abuzului ca pe ceva grav și nu sunt competenți să depisteze cazurile de abuz și neglijare gravă. Atât populația matură, cât și copiii nu cunosc unde trebuie să se adreseze în caz de abuz și neglijare, nu cunosc semnele după care pot fi identificați atât copiii abuzați, cât și abuzatorii. Multe persoane se tem, că situația lor va fi mediatizată, și nu rezolvată.

CRPDC au fost formate din anul 1998 cu scopul de a implementa la nivel local strategiile elaborate de CNPDC, precum și de a le implica în rezolvarea cazurilor concrete ale copiilor aflați în dificultate. Consiliile sunt create în baza principiului multidisciplinarității, incluzând reprezentanți ai sectoarelor, care au tangențe cu protecția copiilor (D/SASPF, DÎGTS, serviciul ordine publică, servicii medicale etc.).

Analiza a arătat, că tematica abuzului față de copii nu a prezentat interes și nu a fost inclusă nici în agendele ședințelor CRPDC. Drept explicație în acest sens este faptul, că nu s-au făcut studii/analize la nivel de raion, care ar ajuta să fie stabilită gravitatea problemei. Nu a fost identificat un mecanism de conlucrare între structurile, ce activează cu copiii în vederea prevenirii și soluționării cazurilor de abuz, neglijare și exploatare a lor. Fiecare structură încearcă să rezolve problemele apărute de unii singuri și nu valorifică opțiunile oferite de procesul de conlucrare. Profesioniștii și administrația publică din raioane au menționat, că pînă la implementarea proiectului respectiv nu au conștientizat că fenomenul abuzului și neglijării este o problemă gravă.

CPCD au fost create din anul 2006 cu scopul de a asigura copiii aflați în dificultate să beneficieze de ajutor, în mod prioritar, în cadrul serviciilor de tip familial, instituțiile rezidențiale reprezentînd ultima soluție pentru situația lor. Analizarea cazurilor propuse pentru a fi discutate la ședințele acestor comisii arată, că majoritatea sunt cazuri de neglijare gravă și abuz, care necesită stabilirea unei forme temporare de protecție a copilului.

Totodată, componența CPCD nu garantează cunoașterea de către toți membrii acestor comisii a tipologiilor, simptomaticii, indicatorilor de evaluare a cazurilor de abuz și neglijare a copiilor, fapt care ar putea limita competența lor pe astfel de cazuri.

Constatere:

- Serviciile statutare de nivel local nu sunt preocupate în mod special de prevenirea, identificarea și soluționarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor. Acestea manifestă incompetență și ineficiență în ceea ce privește abordarea cazurilor de abuz. Acestea nu trezesc interesul consiliilor și pot fi analizate în cadrul lor doar nimerind în mod aleatoriu pe agenda ședințelor.

6. Opinia copilului

Studiul a intenționat să identifice reprezentările grupurilor de profesioniști privind necesitatea solicitării **opinie copilului** atunci când se iau decizii cu privire la situația lui, precum și în procesul de identificare și soluționare a cazurilor de abuz și neglijare.

Conform celor menționate, opinia copilului contează mult pentru activitatea asistentului social comunitar, în special în cazuri de abuz, „deoarece ei sunt destul de sinceri în discuții, nu spun minciuni”. De părerea copilului se ține cont pe parcursul întregului proces de lucru cu cazul - de la identificare și până la monitorizare.

Opinii

„Solicităm ajutorul copilului atunci, când colectăm informație despre caz. Putem afla multe lucruri, pe care nu le vom auzi de la maturi, în special, în cazurile când părinții se află în divorț sau în concubinaj”;

„Copilul spune adevărul, deoarece el dorește să trăiască într-un mediu mai bun”.

Asistenți sociali comunitari

Totodată, unii asistenți sociali comunitari afirmă, că “părerea copilului nu este ascultată, copilul are potențial, dar este marginalizat chiar de către părinți, copilul este închis, dar părintele îl înjosește, iar el devine și mai neîncrezător și nu poate să-și valorifice potențialul, de care dispune”.

Cadrele didactice din școlile de cultură generală au afirmat, că opinia copilului trebuie neapărat aflată în toate cazurile, deoarece neglijarea părerii copilului lezează dreptul lui la opinie și exprimare și poate fi calificată drept un abuz.

Opinia copilului

„Cred că da, trebuie întrebat copilul, să simtă că are dreptul să-și exprime opinia, inclusiv bugetul familiei trebuie discutat cu copilul, de stabilit împreună ce este prioritar, astfel copiii se pregătesc de viața de familie”;

„În mod permanent trebuie luată în considerație părerea copilului. Dacă nu, atunci va protesta”;

„Trebuie aflată opinia copilului, chiar dacă nu este posibilă întotdeauna realizarea ei. Am avut un caz, când s-a purces la desființarea claselor, pentru a le respecta limita obligatorie de 24 de elevi. Copiii s-au indignat, dar nu am avut încotro”;

„Un copil, dacă nu este de acord cu ceva, trebuie să aducă argumente, dar nu pur și simplu...”;

„Depinde de vârsta copilului, trebuie analizat fiecare caz aparte, uneori părinții profită de copii (în caz de divorț, de certuri în familie, unde copiii sunt influențați negativ și puși să deie mărturii false)”;

„Da, trebuie să fie aflată opinia copilului. Acesta, deși mic, este o individualitate și poate avea motive destul de serioase, care îl determină să procedeze într-un fel sau altul”;

„Părintele să nu uite, că părerea copilului contează, că acesta nu trebuie să fie înjosit, ci ajutat și să comunice cu el de la egal la egal”;

„Copilul este o persoană vie și trebuie luată în considerație părerea lui”.

Cadre didactice

Conform respondenților din grupul de cadre didactice, solicitarea opiniei copilului depinde de vârsta și de nivelul de înțelegere a copilului, dacă e prea mic atunci nu are rost, dar dacă e mai mare atunci neapărat, „dacă nu întrebăm opinia lui, înseamnă că-i lezăm drepturile, îl ignorăm”. „Părerea copilului ar trebui luată în considerație de la vârsta de 7 ani”.

Solicitarea opiniei copilului atunci, când se iau decizii cu privire la situația lui în școală este necesară, copiii respondenți „nici nu-și imaginează altă situație” de abordare. Deoarece „responsabilitatea în cazul dat îi revine copilului, el trebuie să învețe, să se întâlnească cu colegii, cu profesorii”. Totodată, a fost exprimată opinia, conform căreia „Nu se ține cont de opinia copiilor. Organele de autoadministrare ale elevilor sunt formale, iar în funcțiile de conducere sunt „împinse” persoane dorite de profesori”.

În cadrul instituției de tip internat declarațiile cu privire la respectarea opiniei copiilor, expuse de cadre didactice și de către copii, au fost, în marea lor majoritate, contrare.

Opinii

„Este responsabil pedagogul și părinții, dar, oricum, se solicită și opinia copilului, dacă vrea sau nu să plece în vacanță la zilele de odihnă sau chiar definitiv. Nu există structuri de autoconducere a copiilor. Consider, că, atunci, când nu este întrebată opinia copilului, este săvârșit un abuz, este neglijat copilul și opinia lui” (cadru didactic, școală-internat);

„Părerea noastră nu este întrebată, doar când spunem cu cine vrem să fim într-un dormitor” (copil din școală-internat).

Cu privire la necesitatea de a afla opinia copilului atunci, când se iau decizii cu privire la măsurile întreprinse față de abuzator și victimă, copiii intervievați au confirmat această cerință: „Ar fi foarte bine să se țină cont de părerea copilului, e ceva firesc, trebuie să se țină cont și de vârsta copilului”; „Orice copil are valoare și dacă este victimă numai decît trebuie întrebat”. Mai mult, copiii au insistat, că „este nevoie de explicat copilului acțiunile stabilite în cazul abuzului, pentru a ști cum să se protejeze”; „cu cît copiii ar cunoaște mai mult formele abuzului și cum se manifestă, cu atît mai repede ar dispărea acest fenomen”.

Respectarea opiniei copiilor

„Opiniile multor copii, în ceea ce privește alegerea activităților pentru timpul liber și a relațiilor de prietenie, sunt neglijate de către părinții lor”;

„Majoritatea adulților – părinți, profesori, autorități – consideră, că un copil este prea mic pentru a avea punctul său de vedere și nu au încredere în el”;

„Adulții aleg varianta cea mai ușoară și iau decizii în locul copiilor”;

„Adulții sunt obișnuiți cu faptul, că înainte copiii „trebuiau să tacă” și nu înțeleg, că vremurile s-au schimbat”;

„Unii profesori ascultă opiniile copiilor, alții – le neglijează. Și mai rar se ține cont de opinia copilului în școală. Dacă un copil are o opinie separată – i se scade și nota”;

„În grupurile de copii, de asemenea, nu întotdeauna se respectă opiniile altora. În special sunt neglijate copiii din familii sărace, cei de vîrstă mică și cei timizi”.

Opinii ale copiilor

Constatări:

- Opinia / participarea copilului sunt concepte utilizate frecvent în ultimul timp, devenite moderne, actuale, dar mai mult la nivel declarativ. În practica funcționării multor instituții sociale (educaționale, medicale, de ordine publică, de asistență socială) opiniile copiilor, de fapt, nu sunt solicitate.
- Participarea copiilor și solicitarea opiniei lor trebuie să devină o normă prin schimbarea opiniei adulților, activităților de sensibilizare, introducerea acestui element în metodologia și procedurile de lucru pentru toate serviciile oferite copiilor.

7. Parteneriate intersectoriale în problema abuzului și neglijării copiilor

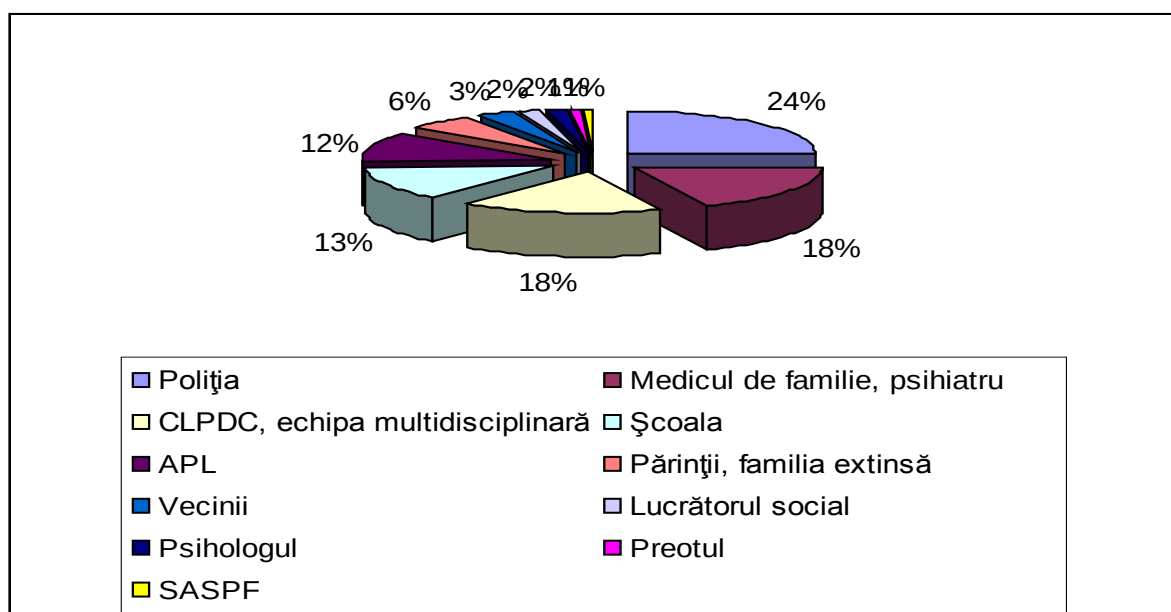
„Structuri și specialiști sunt, dar ele nu conlucrează” (cadru didactic)

Prevenirea și soluționarea cazurilor de abuz, neglijare și exploatare a copiilor este un fenomen complex, ce necesită o abordare plurivalentă la diferite etape și niveluri de lucru, actorul principal în această conlucrare fiind asistența socială. În acest context, studiul a evaluat, dacă există o astfel de conlucrare intersectorială la nivel local și care este eficiența acesteia.

Conform datelor acumulate, partenerul principal al **asistentului social comunitar** în raioanele de implementare a proiectului în problema abuzului și neglijării copilului este specialistul în protecția drepturilor lui din cadrul D/SASPF, căruia îi sunt adresate diverse întrebări, ce vizează copiii neșcolarizați, copiii rămași fără ocrotirea părintească, plasamentul temporar al copiilor, convocarea comisiei multidisciplinare. Factorii cheie de nivel local, de asemenea, sunt implicați în prevenirea și soluționarea cazurilor, ce țin de situații de conflict, abuzuri, pentru organizarea vizitelor la domiciliu. Polițistul de sector, medicul de familie, cadrul didactic, psihologul (acolo unde există) sunt partenerii asistentului social comunitar pentru prevenirea abuzurilor și oferire de asistență copilului, pentru intervenție în soluționarea cazului, pentru consiliere, examen medical etc. În mod special, în cazurile grave de abuz și neglijare, asistentul social comunitar apelează la polițist pentru medierea conflictelor și pentru solicitarea ordonanței de protecție.

Totodată, cazurile grave de abuz față și de neglijare a drepturilor copilului sunt prezentate pentru analizare și soluționare la ședințele CLPCD.

Conform datelor, pentru soluționarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor asistenții sociali comunitari conlucrează cel mai mult cu: echipa multidisciplinară de nivel local, APL, poliția, medicii de familie, școala etc.

Partenerul principal pentru soluționarea cazurilor de abuz al copilului rămâne a fi echipa multidisciplinară, prin intermediul căreia asistentul social comunitar extinde modalitățile de influență. Conlucrarea intersectorială este calificată drept una necesară și importantă de către toți profesioniștii de nivel local. Totodată, practica demonstrează, că o conlucrare eficientă a asistentului social comunitar cu specialiștii din domeniile cu responsabilități în protecția copilului nu este întotdeauna posibilă din cauza lipsei de comunicare și reglementării clare a procedurilor de informare reciprocă, de coordonare a activităților în cazurile, care necesită o abordare multidisciplinară.

Trezește nedumerire faptul, că puțini asistenți sociali comunitari au indicat familia copilului ca partener pentru soluționarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor. Posibil că asistenții sociali comunitari extind atitudinea lor față de părintele abuziv asupra întregii familii, ignorând capacitățile celorlalți membri non-agresivi / protectori de a opune rezistență agresorului, de a oferi suport copilului și de a soluționa situația interfamilială. În acest sens, practicile internaționale din domeniu pun accent pe programele de educație a părinților și pe consolidarea competențelor parentale pentru acceptarea unor acțiuni de control și disciplinare non-agresive.

Specialiștii din cadrul D/SASPF conlucrează în mod constructiv cu Oficiul Forței de Muncă, ajutând familiile aflate în dificultate să se angajeze în câmpul muncii sau să participe la cursuri de profesionalizare. Această conlucrare este una eficientă și nu depășește posibilitățile agenției.

Asistența socială conlucrează cu poliția în cazurile, ce țin de scoaterea copilului din familia-problemă, în cazurile părinților agresivi, solicită informații despre minorii aflați la evidență.

Conlucrarea specialiștilor din domeniul asistenței sociale cu lucrătorii medicali este una problematică. Aceștia consideră, că medicul de familie ar trebui să ajute la identificarea cazurilor, să sesizeze și să informeze asistenții sociali despre familiile problematice. Mai mult, în anumite momente procedurale nu este clar cui îi revine o anumită responsabilitate (de exemplu, cine trebuie să asiste copilul la controlul medical – asistentul social sau medicul de familie).

Conlucrarea cu departamentul educației este dificilă și puțin productivă. În opinia reprezentanților asistenței sociale în mod permanent are loc transferul responsabilităților pe seama asistentului social în cazul copiilor străzii sau abandonului școlar. Responsabilii de educație consideră, că asistența socială trebuie să răspundă de toți copiii din comunitate.

Conlucrarea cu structurile guvernamentale responsabile de protecția copilului (CLPDC, CRPDC, comisia MPP, CPDF) este diferită ca eficiență, cea mai productivă conlucrare este cu CPDF. Totodată, analizarea întrebărilor soluționate de aceste structuri n-a identificat cazuri de abuz față de copii.

ONG-le, de asemenea, sunt niște parteneri fideli al D/SASPF. Direcțiile din raioanele incluse în cercetare conlucrează cu 3-4 organizații pentru copii - cele mai active: „Viitorul începe azi”, „Făclia”, „Sprijin și alinare”, „Alternative sociale”. În mediul rural, ca regulă, nu sunt ONG-ri, iar dacă și există, ele sunt doar formale.

Serviciul ordine publică conlucrează cu asistenții sociali comunitari pentru a obține informații despre cazurile de abuz, despre familiile, care consumă alcool, pentru a întreprinde acțiuni în comun. Acești profesioniști sunt, totodată, membri ai CLPDC și ai CRPDC.

Cadrele didactice au vorbit despre conlucrarea internă și externă și au delimitat partenerii. Dintre partenerii interni au fost numiți psihologul, diriginții de clasă, adjunctul directorului pe educație, directorul instituției. Partenerii externi îi constituie asistenții sociali comunitari, primarii, polițiștii de sector, specialiștii în protecția drepturilor copilului, CPDC, medicii de familie. Totodată, cadrele didactice menționează necesitatea de a implica mai activ părinții în diverse activități organizate în cadrul școlii, „se întâmplă de multe ori că părinții sunt interesați în ultimul rînd de soarta și problemele propriilor copii”. Cadrele didactice din școală internat au mai multă comunicare internă și mai puțină cu structurile din exterior.

Aprecierile făcute de cadrele didactice cu privire la eficiența conlucrării au fost diferite - de la conlucrare eficientă, parțial eficientă pînă la ineficientă. Cea mai eficientă conlucrare o au cadrele didactice cu inspectorii pe minori. Primăria a fost menționată ca o structură, care se implică cel mai puțin în rezolvarea problemelor copiilor.

Studiu de caz

„Într-o localitate rurală locuiește o familie ordinară cu doi copii și o mamă de vîrstă înaintată. Totul e ca într-o familie obișnuită – cresc două fete, bani nu ajung zilnic, fapt ce provoacă periodic în cadrul familiei certuri și neînțelegeri. Totodată, primăria are o impresie bună despre familia aceasta – nu încurcă vecinilor, nu fac scandaluri, abuz de alcool, fetele sunt îngrijite, cea mai mare de 12 ani frecventează regulat școala.

În familie s-a decis ca mama să plece în Italia la munci ilegale, pentru a îmbunătăți situația materială, au strâns bani și ea a plecat lăsînd fetele în grija tatălui și a soacrei. Dar după două luni de zile atitudinea tatălui față de decizia luată s-a schimbat, el a început să abuzeze de alcool, insista ca soția să se întoarcă acasă urgent, a devenit agresiv în comunicarea cu fetele. Toate acestea însă nu au avut efectul scontat, deoarece pentru plecare a fost împrumutată o sumă considerabilă de bani. Atunci tata a trecut la amenințări: am să ard casa, am s-o ucid pe fiica mai mare, apoi mă sinucid și tu inevitabil ai să vii la înmormîntare. Prima a făcut alarma bunica, care, de cîteva ori, a salvat fetele de tatăl beat. A povestit cele întîmplate vecinilor, polițistului, însă toți au dat din mînă.

În dimineața de 19 ianuarie, cînd fata mai mare era la școală, tatăl a intrat în camera fetelor și a aruncat în fața fetei mai mici soluție acidică, fata urla de durere. Bunica a luat fata și a alergat la primărie, unde toți lucrătorii s-au pierdut, neștiind ce să facă. Primul a reacționat asistentul social: a chemat salvarea, a încercat s-o ajute pe fată să-i minimizeze suferințele, a sunat la școală, ca diriginta de clasă s-o aducă pe sora mai mare la primărie și să nu-i permită să meargă acasă, a aflat de la bunică informația despre rudele apropiate, care ar putea să găzduiască temporar fata mai mare, și a făcut legătură cu acestea.

În continuare procedura a devenit confuză, nu era clar cine și pentru ce este responsabil, realizarea căror acțiuni este necesară în continuare și cine să fie responsabil. Șeful de post a întocmit un proces, fata cu arsuri a fost expediată în secția de reanimare, fata mai mare a fost luată de rudele identificate, mama fetelor nu a putut să vină acasă, fiindcă se afla ilegal în altă țară. Bunica avea probleme de vedere și n-a putut scrie cererile necesare, agresorul, între timp, a revenit la ocupația preferată – băutul. Timpul trecea, iar situația rămînea nedeterminată, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Posibil, această istorie ar fi rămas tot așa, dacă...

Întîmplător a aflat despre acest caz specialistul în protecția drepturilor copilului de la DASPF, care a scris un demers Comisariatului de poliție și procuraturii, dar care n-au deschis dosar penal pe faptul aplicării leziunilor corporale grave copilului. Doar la 1 februarie a fost intentat un dosar penal pe art. 201, p.2, CP R. Moldova”.

În acest context apar următoarele întrebări:

- A putut fi preîntîmpinată această tragedie?
- Unde și cum ar fi trebuit să se adreseze asistentul social?
- De ce acțiunile polițistului s-au redus la întocmirea raportului?
- Unde a putut să se adreseze bunica, care trăia cu o frică permanentă legată de securitatea nepoțelor?
- Care este rolul primăriei în astfel de situație?

- De ce mama copiilor a nimerit în situația, în care nu avea posibilitatea să-i ajute?
 - Unde a eșuat mecanismul de protecție a copiilor?
- Și un șir de alte întrebări, la care este dificil de a răspunde.

Acest caz demonstrează o dată în plus, că, la nivel local, nu există un mecanism clar de conlucrare intersectorială pentru soluționarea cazurilor cu privire la situația copiilor, în special, pe cazuri de abuz și neglijare. „Trebuie de schimbat ceva și nu de împins cazul de la un actor la altul sau de a-l neglija, trebuie de rezolvat problemele copiilor împreună, prin conlucrare eficientă”.

Analizele efectuate în cadrul studiului au demonstrat, că reprezentanții structurilor sectoriale responsabile de prevenirea și intervenția în cazurile de abuz și neglijare a copiilor, au competențe reduse, aceștia denotă o necunoaștere a metodelor de intervenție, lipsa pîrghiilor de influență și control în situațiile de abuz și neglijare a copiilor.

„Toți- în colaborare, de unul singur - nu este nici un rezultat” (cadru didactic)

Studiul a colectat opiniile grupurilor de profesioniști cu privire la **măsurile de prevenire și soluționare** a cazurilor de abuz și neglijare a copiilor, bazate pe o conlucrare intersectorială mai eficientă. Marea majoritate a respondenților consideră, că pentru prevenirea și soluționarea problemelor de abuz și neglijare este necesară implicarea tuturor actorilor sociali. Majoritatea participanților la discuțiile de grup și liderii de opinie au vorbit despre sensibilizarea și responsabilizarea societății, pentru ca oamenii să fie mai receptivi față de dificultatea altora. Acest nivel poate fi atins prin stabilirea unei relații de încredere între stat și populație.

Printre propunerile de eficientizare a conlucrării intersectoriale au fost menționate elaborarea unui plan de activități, întâlnirile sistematice pentru stabilirea acțiunilor de prevenire cu participarea diferitor organizații cu responsabilități în domeniul protecției copilului. „Organele responsabile să fie mai receptiv la cererile noastre, să monitorizeze toate cazurile primite de la noi. Să desfășurăm seminare comune, întruniri la diferite niveluri”.

În cadrul studiului au fost identificate acțiunile de prevenire a abuzului față de copii, care ar trebui întreprinse, în opinia asistenților sociali comunitari, la nivel de familie, școală și comunitate:

- La nivel de familie - ar trebui promovate discuțiile cu părinții despre consecințele abuzului, măsurile de pedeapsă, responsabilizarea părinților, implicarea familiei extinse; evidența, evaluarea și monitorizarea familiilor de către asistenții sociali; modificarea legislației, pedepsirea părinților pentru abuzarea copiilor; implicarea echipei multidisciplinare; angajarea părinților în câmpul muncii și ridicarea statutului și rolului familiei în societate; crearea grupurilor de suport pentru părinți; consultarea specialiștilor (psiholog, polițist, medic de familie, jurist); tratarea părinților, care fac abuz de alcool; sensibilizarea comunității față de problemele familiilor în dificultate.
- În condițiile școlii pot fi organizate ore educative cu copii și părinți pe tema abuzului, violenței, drepturilor copiilor și acțiunilor de disciplinare; discuții și seminare cu cadre didactice; discuții despre importanța siguranței copiilor, despre educație fără aplicarea forței fizice; angajarea unui psiholog școlar pentru prevenirea și soluționarea conflictelor; implicarea comitetului părintesc; desfășurarea seminarelor cu copii, părinți, cadre didactice despre identificarea și raportarea cazurilor de maltratare a copiilor; organizarea diferitor sedințe de informare, mese rotunde cu implicarea părinților.

„Pentru prevenirea abuzului față de copii ar trebui de format o cultură de antiviolență la nivel de elev-elev, elev-pedagog, elev-pedagog-părinte”.

- Politia ar trebui să organizeze ore de profilaxie în școli cu copii și părinți; să răspundească informații juridice printre minori în comunitate; să efectueze vizite la domiciliu, să pună la evidență familiile aflate în situații de risc și cu părinți alcoolici; să întreprindă diferite acțiuni de preîntâmpinare - avertizări, amenzi, muncă neremunerată în folosul comunității; identificare și raportare a cazurilor de abuz, evidență a copiilor, ai căror părinți sunt plecați, precum și organizarea raidurilor în comunitate cu participarea organelor responsabile.
- La nivel de comunitate ar trebui să se facă evidența și monitorizarea familiilor aflate în situații de risc, mobilizarea și responsabilizarea comunității; invitarea părinților la ședințele CLPDC; conlucrarea la nivel de echipă multidisciplinară pentru prevenirea violenței; informarea tuturor familiilor, cetățenilor, sensibilizarea comunității cu privire la abuzuri, discuții, mese rotunde cu membrii comunității și factorii de decizie; crearea serviciilor alternative de tip familial (APP, CCTF); mobilizarea comunității și a vecinilor; adunări cu părinții iresponsabili cu invitarea specialiștilor; crearea condițiilor pentru petrecerea timpului liber pentru tineri; respectarea drepturilor omului, a valorilor personale și profesionale; asigurarea dreptului copilului la opinie, utilizarea mass-mediei pentru sensibilizarea comunității la problemele familiilor vulnerabile; atragerea membrilor familiei în cercuri de activitate artistică, șezători, participarea la lucrări de amenajare a teritoriului localității etc.
- Se mai propune ca asistentul social să conlucreze cu psihologul; să implice toți actorii din comunitate în prevenirea abuzului față de copii - conducerea statului să ridice nivelul de trai la sate, să ofere locuri de muncă; să fie utilizate posibilitățile de implicare a șefului bibliotecii, al casei de cultură în activități de prevenire.

Cadrele didactice au menționat necesitatea și posibilitatea realizării acțiunilor de prevenire a cazurilor de abuz al copiilor în diferite medii sociale. Printre acțiunile propuse au fost menționate cele de ordin general: îmbunătățirea condițiilor de trai ale populației și ridicarea nivelului de informare.

Un set de propuneri a vizat comunitatea: sensibilizarea acesteia în scopul eradicării indiferenței față de ce se întâmplă în jur; informarea comunității cu privire la cauzele și daunele abuzului prin intermediul afișelor, pliantelor; implicarea primarului - populația de la sate are cea mai mare încredere în el; stabilirea la nivel local a unor obligațiuni, responsabilități privind cazurile de abuz, fiindcă se încearcă ascunderea cazurilor de abuz, se consideră „că este o povară pentru ei”; organizarea diferitor activități culturale în comunitate, „Teatru social”, diferite întâlniri, „concerte de promovare a toleranței față de copii, ca în electorală”, adunări ale locuitorilor din sat, mai multe activități sportive, gen „Eu, mama, tata – familie sportivă”; utilizarea mass-mediei în promovarea cazurilor de succes; crearea serviciului „Telefonul de încredere pentru copii”.

A fost propus de a se intensifica lucrul cu familia: școala să convoace mai des adunări părintești, să facă vizite la domiciliu, să aibă diferite discuții la tema abordată, să se aducă exemple plauzibile, să se acorde mai multă atenție copiilor; să se creeze posibilități de participare a copiilor în diferite cercuri; să se ieie la evidență părinții și copiii cu risc de violență; să se facă „școlirea” părinților, să fie creată școala tinerelor mame, să fie promovată familia ca un exemplu demn de urmat etc.

Studiu de caz

„Cel mai mult lucrează psihologul cu prevenirea cazurilor de viol și abuz față de copii. Am avut un caz la Călărași, când mama a venit în vizită după câțiva ani și nu-și recunoștea copiii, nu știa cum îi cheamă, de ce un copil este prea negru, avea pretenții, că este mai negru decât armenii”.

La nivelul școlii au fost recomandate discuții cu părinți și copii, organizate de dirigintele de clasă cu invitarea medicilor și a lucrătorilor de la poliție cu privire la consecințele folosirii băuturilor alcoolice, drogurilor; ore tematice de dirigință, în care să se vorbească despre abuz, cauzele și consecințele lui cu demonstrarea diferitor filmulețe etc. Profesorii trebuie să fie instruiți, să li se atragă atenția asupra prevenirii fenomenului abuzului. „Polițistul trebuie să vină la școală în uniformă, s-a observat că uniforma disciplinează copiii. A fost menționat faptul, că copiii trebuie să cunoască instituțiile, unde se pot adresa și numerele de telefoane, la care pot apela în cazuri urgente.

Cu privire la posibilitatea de a preveni abuzul:

„Abuzul aproape că e imposibil de prevenit. Cel sexual, mai ales”;

„Mai ales în cadrul familiei. Pentru că sunt familii bune, să spunem așa, în care există abuz”.

Asistenți sociali

Conlucrarea intersectorială nu presupune întotdeauna participarea egală a tuturor partenerilor în procesul de prevenire și soluționare a cazurilor de abuz și neglijare a copiilor. Gradul de responsabilitate și de implicare a fiecărui partener depinde de tipul și gravitatea abuzului. A fost solicitată opinia grupurilor de profesioniști privind **structurile și specialiștii, care ar trebui să fie responsabili** de prevenirea și soluționarea cazurilor de abuz al copiilor și să exercite rolul cheie în cadrul colaborării intersectoriale.

Atât participanții la discuții, cât și liderii de opinie atribuie întregii societăți responsabilitatea pentru faptul, că în familii există abuz și violență: de la organele de stat pînă la fiecare persoană în parte. Însă cea mai mare responsabilitate, după părerea lor, o are familia, pentru că aici copiii învață să relaționeze cu apropiații lor: “Dacă este să meditam în linii generale, cred că familia e responsabilă în primul rînd” (director adjunct, liceu).

Răspunsurile cadrelor didactice privind structurile și specialiștii, care ar trebui să fie responsabili de prevenirea și soluționarea cazurilor de abuz al copiilor au fost grupate în: responsabili de prevenire și responsabili de soluționare. Pentru prevenire sunt responsabili: școala (nivelul 1 – diriginții, nivelul 2 - directorul educativ), psihologul, educatorul din grădinița pentru copii, familia, administrația publică locală, comunitatea în întregime. Pentru soluționarea cazurilor sunt responsabili: psihologul (care nu activează în fiecare școală), D/SASPF, procuratura, polițistul de sector, biroul minori și moravuri, medicul de familie.

Specialiștii din cadrul D/SASPF au indicat, în calitate de parteneri de conlucrare în cazurile de abuz față de copii specialiștii din domeniul educației, colaboratorii poliției, lucrătorii medicali, membrii comisiilor MPP, Oficiul Forței de Muncă, precum și ONG-le active la nivel local. Reprezentanții sectoarelor respective au menționat, că această conlucrare este formală, nu sunt proceduri clare pentru raportarea și lucrul cu cazurile concrete privind gradul de implicare a diferitor specialiști. În multe situații conlucrarea depinde nu de relațiile profesionale, ci de cele personale. Totodată, această conlucrare nu este una dictată de responsabilități clare.

În contextul conlucrării intersectoriale în problemele abuzului față de copii fiecare sector are anumite exigențe și așteptări de la ceilalți parteneri, care adeseori nici nu sunt cunoscute de aceștia. Acest fapt denotă lipsa unei obișnuințe de a discuta onest problemele, greutățile întâlnite în cadrul activității nu pe calea învinuirii și autoapărării departamentale, ci a găsirii unor soluții comune.

De exemplu, reprezentanții asistenței sociale apreciază colaborarea cu instituțiile educaționale în felul următor: „Cu educația avem o colaborare bună, dar este loc de mai bine, asistentul social trebuie să se implice mai mult, să afle despre comportamentul copiilor în școală. Trebuie să între

în școală, să conlucreze cu diriginții, care au multă informație despre copii, știe ce se întâmplă cu fiecare copil” (Șef DASPF).

Față de lucrătorii poliției, aceștia au următoarele așteptări: „Trebuie să conlucrăm mai bine cu șefii de post, cu inspectorul pentru minori – ei dispun de informație despre cazurile de violență, abuz, alcoolizare. Poliția lucrează mai mult cu consecințele, dar trebuie să fie antrenată și în prevenirea cazurilor” (Șef-adjunct DASPF).

Profesioniștii și publicul larg au fost întrebați despre măsurile care, în viziunea lor, trebuie să fie întreprinse la diferite niveluri de administrare a cazurilor de abuz și neglijare a copiilor:

Statul	
• Pedepse aspre pentru abuzatori • Control riguros al familiilor dificile • Lichidarea birocrăției în cazurile de soluționare a problemelor de abuz • Crearea unor echipe, care ar acționa în orice moment (noaptea, de sărbători etc.) • Centre temporare de plasament în localități • Protecție pentru martori	
Administrația publică locală	
• Monitorizarea familiilor din localitățile rurale	
Mass-media	
• Mai puține filme cu scene de violență • Mediatizarea cazurilor soluționate	• Articole despre drepturile copilului • Emisiuni pentru copii la radio și TV
Comunitatea	
• Implicarea organizațiilor obștești • Să fie mai atenți la familiile din preajmă	• Să nu fie indiferenți
Servicii pentru familii	
• Lucrul cu familia – metode de educație, de convingere a copilului • Serviciu psihologic pentru părinți	• Seminare pentru părinți în școli și grădinițe privind modalitățile de educare a copiilor

Așadar, accentul se pune pe activități de prevenire a abuzului și neglijării copiilor, bazate pe suportul familiilor și pe promovarea programelor educaționale pentru părinți, monitorizarea familiilor și a informației mediatizate.

Deși medicii de familie sunt responsabili de promovarea activităților de profilaxie, inclusiv în școli, realizarea acestora este, deseori, problematică din cauza insuficienței resurselor umane.

Este problematică și conlucrarea personalului medical cu cel din asistența socială în cazurile de abuz al copilului - principiul confidențialității respectat de cadrele medicale își spune adeseori cuvântul. Mai mult, necesitatea conlucrării cu asistența socială nu este reflectată în actele normative din domeniu sau există stipulări generale, în astfel de situații medicul de familie „conlucrează cu asistentul social din localitate din dorință proprie”.

Prin urmare, conlucrarea dintre asistentul social, cadrele didactice, poliție și lucrătorul medical este una problematică din cauza lipsei de comunicare, pe de o parte, și, pe de altă parte, din cauza lipsei unei reglementări clare a procedurilor de informare reciprocă, de coordonare a activităților și de conlucrare în cazuri, care necesită o abordare multidisciplinară. Succesul acestei conlucrări va depinde de gradul de implicare a fiecărei instituții responsabile de prevenirea abuzului și neglijării copilului, precum și de gradul de încredere al populației în aceste structuri.

În acest context, respondenții au menționat, că o persoană va anunța serviciile corespunzătoare despre un caz de abuz și neglijare doar dacă va avea încredere în instituțiile statului:

- încrederea că va beneficia de protecția martorilor;
- încrederea că vor fi întreprinse acțiuni pentru a soluționa cazul;
- încrederea că fapta sa este una corectă.

Opinie:

„Oamenii nu cred în organele de forță, nici în justiție nu cred. (...) Din păcate. Și atîta timp cît nu crede, vecinul, chiar dacă aude că bate copilul, nu sună. Că știe - sau nu vor veni sau, dacă vor veni, tot pe el trebuie să-l cheme prin instanțe. Și mai bine spun: „Asta nu este problema mea!”.

Jurist, DASPF

Constatări:

- Conlucrarea intersectorială deseori este problematică din cauza lipsei obișnuinței de comunicare, pe de o parte, și, pe de altă parte, din cauza lipsei unei reglementări clare a procedurilor de informare reciprocă, de coordonare a activităților și de conlucrare în cazuri, care necesită o abordare multidisciplinară.
- Structura principală în procesul de conlucrare intersectorială în cazuri de abuz și neglijare a copiilor este asistența socială, căreia îi revine rolul de coordonare și monitorizare a cazurilor.

8. Concluzii generale și recomandări

Analizarea datelor acumulate în cadrul studiului ne permite să formulăm concluzii generale și recomandări pentru înlăturarea lacunelor și neajunsurilor identificate în sistemul de protecție a copiilor de abuz, neglijare și exploatare.

Legislația în domeniul protecției copilului de abuz, neglijare și exploatare

Concluzie:

- Cadrul juridic necesită perfecționare pentru a asigura coerență, consecutivitate și previzibilitate pe acest segment al vieții sociale, pentru a oferi protecție copiilor împotriva relelor tratamente, atît în cadrul familiei, cît și în afara ei.

Recomandări:

- Unificarea reglementărilor, care încadrează mecanismul de protecție a copilului contra abuzului, neglijării și exploatării în cadrul familiei și în afara ei într-un act legislativ unic, cu elucidarea semnificației termenilor de „abuz”, „violență”, „neglijare” și ale semnelor lor caracteristice.
- Responsabilizarea părinților prin atragerea la răspundere pentru abandonul și neglijarea copilului; instituirea prezumției răspunderii părintelui pentru faptele copilului pînă la vârsta de 14 ani; introducerea după divorț a institutului custodiei comune a părinților asupra copilului.
- Stabilirea vârstei de la care copilul poate fi admis să muncească în cadrul familiei și vârsta minimă, de la care copilul poate fi angajat în cîmpul muncii.

- Stabilirea reglementării clare privind responsabilitățile autorității tutelare de nivelurile 1 și 2, inclusiv solicitarea și implicarea lor.
- Stabilirea procedurii clare de protecție a copiilor aflați în diferite medii sociale și în diferite servicii prin asigurarea posibilității de a semnaliza cazurile de abuz, neglijare sau exploatare (inclusiv prin telefonul copilului), precum și stabilirea interdicției de angajare în activități, care presupun contact cu copiii, a persoanelor, care au comis anterior acte de abuz sau violență etc.
- Dezvoltarea sistemului public de acordare a serviciilor de resocializare și reabilitare a victimelor abuzului, neglijării, exploatării, a altor forme de rele tratamente.

Percepții cu privire la fenomenul abuzului, neglijării și exploatării

Concluzii:

- Cazurile de abuz și neglijare a copiilor, în forme și grad diferit de exercitare, sunt prezente în toate mediile sociale.
- Circa 50% dintre copiii evaluați interpretează conceptul de abuz doar în baza experiențelor proprii, nu cunosc semnele distinctive ale formelor de abuz, de asemenea nu au format comportamente de evitare și autoprotejare în situații de abuz.
- Toate grupurile de profesioniști evaluați au demonstrat o înțelegere, în general, corectă a conceptelor de abuz, neglijare și exploatare, cu grad diferit de detaliere a noțiunilor și de înțelegere a manifestărilor unor astfel de atitudini și comportamente. Diferențele stabilite sunt condiționate de specificul activității profesionale, focusarea responsabilităților de serviciu și prin experiența diferită de lucru cu cazurile de abuz, neglijare și exploatare.
- Toate grupurile de profesioniști au întâmpinat greutăți la estimarea amplitudinii cu care se manifestă fenomenul abuzului și neglijării copiilor în raionul lor. Dimensiunile fenomenului au fost apreciate mai mult intuitiv, reprezentările au variat de la o extremitate la alta, chiar în cadrul aceluiași grup de respondenți. Totodată, a fost constatată tendința grupurilor de profesioniști de a diminua gravitatea problemei tratate în cadrul departamentului propriu și de a exagera gravitatea problemei tratate în alte departamente.
- Cauzele abuzului față de copii au fost grupate în: externe, condiționate de situația socio-economică a familiei și cauze interne, condiționate de disfuncționalitatea familiei, de situația ei materială și de consumul de alcool, acestea fiind considerate drept cauze prioritare în manifestarea abuzului și neglijării. Aceste răspunsuri denotă necunoașterea și neînțelegerea faptului, că abuzul și neglijarea sunt condiționate, în primul rând, de atitudinea față de copii, atașamentele stabilite în anumite sisteme relaționale.
- Toate grupurile de respondenți întâmpină greutăți în focusarea surselor fenomenului, fapt care complică planificarea intervențiilor pentru prevenirea și combaterea abuzului și neglijării. Situația este similară pentru diferite grupuri de profesioniști din toate raioanele incluse în cercetare.
- Experiențele profesionale și cele personale, sistemul de valori și norme stabilit într-o relație de echilibru între social și personal, contextul funcționării socio-legale și culturale specifice pentru Republica Moldova influențează metodele de disciplinare a copiilor acceptate de diferite grupuri de profesioniști.
- Copiii acceptă diverse pedepse de la un număr mai mare de persoane, conformându-se situațiilor din familie, în lipsa altor experiențe de relaționare. În cazul conflictelor între părinți copiii își asumă responsabilitatea de a soluționa conflictul, fiind implicați în relații neconforme cu posibilitățile psihoemoționale ale vârstei, care afectează formarea propriei imagini la copii.

Recomandări:

- Se constată necesitatea promovării unor programe de informare și de instruire generale adresate grupurilor de profesioniști, copiilor, publicului larg în vederea cunoașterii fenomenului abuzului și neglijării, a semnelor distinctive, acțiunilor de evitare și de protecție, precum și acțiunilor de prevenire și intervenție în situațiile de abuz și neglijare a copiilor. Cunoașterea fenomenului va ajuta profesioniștii și copiii să identifice cazurile, să stabilească corect dimensiunile fenomenului pentru alegerea formelor adecvate de acțiune.
- Focusarea activităților de prevenire și intervenție timpurie în vederea excluderii riscurilor posibile trebuie să se facă doar cunoscând cauzele și sursele abuzului și neglijării copiilor. Totodată, aceste informații sunt importante pentru diferențierea activităților în grupuri țintă, medii sociale de contact și vîrstă.
- O importanță deosebită o are elaborarea și promovarea unui program de informare și instruire în vederea schimbării mentalității populației, a grupurilor de profesioniști și de copii despre metodele de disciplinare a copiilor, ținîndu-se cont de parametrii situaționali, de vîrstă și socioculturali; însușirea modalităților nonviolente de soluționare a situațiilor de conflict.

Asistența copiilor aflați în situații de abuz și neglijare la nivel local

Concluzii:

- Competența serviciului asistență socială comunitară pentru cazurile de abuz, neglijare și exploatare a copiilor este limitată în ceea ce privește prevenirea, identificarea și intervenția în situații de abuz. Limitarea este cauzată de competența redusă în domeniul dat, lipsa unor mecanisme clare de conlucrare la nivel de comunitate, insuficiența serviciilor specializate pentru cazurile de abuz etc.
- Centrele comunitare, care prestează servicii pentru copii, nu corespund exigențelor în ceea ce privește competența profesională a personalului, nu dispun de o politică internă de protecție a copiilor și de proceduri de raportare a cazurilor de abuz, care au loc în cadrul serviciului. Totodată, managerii Centrelor comunitare și-au dat acordul de a extinde serviciile pentru prevenirea și soluționarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor.
- În toate instituțiile educaționale, medicale și de ordine publică se manifestă diferite forme de abuz, inclusiv cel fizic, care depinde de statutul social și financiar al copiilor și părinților acestora. Reprezentanții grupurilor de profesioniști manifestă tendința de a mușamaliza fenomenul, de a transfera responsabilitățile altor instituții, familiei, societății etc. Nu există strategii clare pentru protecția copiilor în toate instituțiile sociale menționate: proceduri la angajare, care ar asigura excluderea potențialilor abuzatori (la angajare se pune accent pe calitățile profesionale ale solicitanților, și nu pe factorul uman), posibilități pentru copii de a raporta despre cazurile de abuz, lipsa unor proceduri clare de prevenire și reacționare la cazurile identificate.
- Actele instituțiilor educaționale, medicale, de ordine publică nu includ stipulări cu privire la anumite acțiuni în cazurile de abuz și neglijare a copiilor. Fiecare grup de profesioniști se conduce de reprezentări proprii privind limitele de responsabilitate, acțiunile care trebuie să fie întreprinse, nivelul propriu de înțelegere a fenomenului, în special semnele pentru identificare și măsurile de protecție a copilului.
- Copiii nu percep organele de poliție, instituțiile medicale ca pe unele prietenoase, nu au încredere în reprezentanții acestora și atribuie funcțiile de control a acestor instituții structurilor nestatale (ONG-urilor).

Recomandări:

- Datele acumulate confirmă necesitatea consolidării competențelor profesionale ale asistenților sociali comunitari pentru evidența copiilor și familiilor cu risc de abuz și

neglijare; identificarea cazurilor de abuz, neglijare și exploatare; evaluarea inițială complexă și asistența copiilor abuzați și neglijăți; cunoașterea limitelor propriei responsabilități, inclusiv ale specialiștilor, cu care se conlucrează în domeniul protecției copiilor.

- Introducerea elementelor de protecție a copiilor în metodologia de lucru a Centrelor comunitare de asistență socială a copiilor și familiilor în vederea asigurării unui mediu sigur și protector pentru copii: îmbunătățirea procedurilor de angajare pentru excluderea cazurilor de abuz și neglijare în cadrul serviciului, crearea condițiilor pentru ca înșiși copiii să poată raporta aceste cazuri. Totodată, urmează a fi extinse serviciile prestate în cadrul acestor Centre pentru copiii abuzați și neglijăți, cu revizuirea actelor care reglementează funcționarea internă a acestora, de exemplu, crearea unei linii fierbinți pentru copii, a plasamentelor pentru mame cu copii - victime ale abuzului domestic, a serviciilor de consultanță profesională etc.
- Consolidarea protecției în toate instituțiile, care prestează servicii copiilor (educaționale, de asistență socială, medicale, ordine publică) prin oferirea programelor de formare continuă a personalului, crearea condițiilor pentru semnalarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor, crearea unor condiții prietenoase.
- Revizuirea regulamentelor de funcționare, a fișelor de post, a procedurilor de lucru din instituțiile cu responsabilități pentru protecția copiilor (asistență socială, educație, ordine publică, sănătate) pentru introducerea atribuțiilor cu privire la semnalarea obligatorie a cazurilor de abuz și neglijare a copiilor și pentru implicare în evaluarea lor.
- Necesită revizuire condițiile, anturajul, atitudinea față de cercetarea și audierea cazurilor de abuz, astfel încât să fie mai puțin traumatizante pentru copil, să nu provoace fobii și revictimizare.
- Determinarea clară a limitelor confidențialității în diferite cazuri de abuz. Stabilirea persoanelor și a limitelor de divulgare a informației.
- Deși cunosc termenii și metodologia, cu care trebuie să se lucreze în cazul copiilor supuși abuzului, este necesară totuși o instruire suplimentară a specialiștilor (psihologi, asistenți sociali), care ar trebui să intervină pentru a oferi asistență specializată victimelor.

Recomandări formulate de către copii

Pentru instituțiile educaționale:

- modernizarea tehnicilor de predare pentru profesori, a bazei materiale, a echipamentului, filmelor didactice etc.
- modernizarea mobilierului, în special a băncilor; a sălii de sport și echipamentului sportiv; remunerarea copiilor pentru participare activă în viața liceului;
- o mai bună pregătire a profesorilor pentru lecții și atitudine mai binevoitoare față de fiecare copil, indiferent de starea lui socială;
- psihologul școlar să lucreze mai mult cu copiii și profesorii pentru a aplană conflictele.

Pentru serviciul ordine publică:

- este nevoie ca toți polițiștii să absolve Academia de Poliție, iar obiectul de bază la academie să fie psihologia;
- de verificat activitatea polițiștilor în fiecare an de activitate (de către ONG-uri);
- în fiecare organ raional al poliției să activeze un psiholog;
- persoanele, care se adresează la poliție, să fie protejate, nu „îngropate”;

- să fie înlăturate gratiile de la uși și ferestre, iar protecția clădirilor să se facă prin alte metode;
- polițiștii, care discută cu copiii, să fie îmbrăcați în civil, iar clădirea poliției să aibă un aspect mai „prietenos”;
- să fie ascunsă arma, să nu fie vizibilă de la prima vedere;
- mediatizarea cazurilor de abuz și persoanele implicate să fie concediate;
- în birourile polițiștilor să fie instalate camere de luat vederi pînă cînd aceștia vor căpăta deprinderi de lucru fără abuzuri;
- să fie difuzate mai multe spoturi publicitare;
- înainte de angajare solicitanții să treacă o testare psihologică calitativă, să li se stabilească o perioadă de probă și să fie atestați de specialiști din afara poliției pentru a elimina corupția și cumătrismul.

Pentru serviciile medicale:

- un comportament mai blînd din partea personalului medical, mai multă compătimire;
- tratarea egală a pacienților, indiferent de starea lor socială;
- tratarea individualizată a stării sănătății pacienților;
- saloanele trebuie să difere unul de altul în ceea ce privește amenajarea paturilor, culoarea pereților, a geamurilor, cuverturilor etc. și să nu fie mai mult de două persoane în salon;
- individualizarea regimului de zi și a regimului alimentar;
- etanșarea ușii de la sala de proceduri, pentru a nu auzi țipetele copiilor; (provoacă fobii);
- crearea bibliotecii în spital;
- solicitarea opiniei copiilor, atunci cînd se iau decizii cu privire la tratamentul medical propus (în funcție de vîrstă).

Competența serviciilor sociale specializate pe cazuri de abuz și neglijare a copiilor

Concluzii:

- Metodologia de lucru a serviciilor sociale specializate de tip familial (APP, CCTF, tutelă) necesită o perfecționare în ceea ce privește selectarea solicitanților, care ar asigura prevenirea angajării potențialilor abuzatori; formarea continuă a prestatorilor de servicii în unele aspecte de prevenire a abuzului și neglijării copiilor, însușirea modalităților de depășire a situațiilor de conflict, de aplicare a metodelor nonviolente de educație a copiilor, precum și a modalităților de raportare a astfel de cazuri etc.; perfecționarea procedurii de evaluare și monitorizare a plasamentului copiilor în serviciile alternative; obligativitatea pregătirii copilului și a familiei acestuia pentru reintegrare.
- Varietatea de abuzuri față de copii în cadrul instituțiilor rezidențiale șochează prin diversitate și inovație, oferind prin condițiile și regimul de funcționare internă, oportunități de neglijare, abuz și exploatare, care rămân nesancționate și într-o zonă invizibilă.
- Regulamentele de funcționare a instituțiilor de tip internat nu prevăd restricții pentru angajarea abuzatorilor; condițiile și regimul de funcționare favorizează diferite forme de neglijare a necesităților copiilor; nu există posibilități și condiții pentru ca și copii înșiși să raporteze despre cazurile de abuz și neglijare întîmplătoare în cadrul instituțiilor rezidențiale; practica de lucru a instituțiilor de tip internat nu prevede pregătirea copilului și a familiei lui pentru reintegrarea în familie.

Recomandări:

- Necesită perfecționare metodologia serviciilor APP, CCTF, tutelă în selectarea solicitanților pentru asigurarea prevenirii angajării potențialilor abuzatori; introducerea în curricula de formare continuă a tematicilor legate de prevenirea abuzului și neglijării, formarea modalităților de depășire a situațiilor de conflict, de aplicare a metodelor nonviolente de educație; informarea copiilor din plasamente și a familiilor acestora despre modalitatea de raportare a cazurilor de abuz și neglijare produse în cadrul serviciilor.
- Este necesară consolidarea competențelor specialiștilor din cadrul D/SASPF, care evaluează și monitorizează plasamentul copiilor în vederea prevenirii cazurilor de abuz și neglijare, oferirea consultațiilor psihologice și juridice, pregătirea copilului și a familiei acestuia pentru reintegrare.
- Este necesară operarea modificărilor în instituțiile de tip internat, care, în urma evaluării opțiunilor decizionale, vor continua să funcționeze, modificări, ce ar îmbunătăți protecția copiilor de abuz și neglijare: angajarea personalului pe bază de concurs public, solicitarea cazierului juridic și a referințelor de la ultimul loc de muncă, introducerea în fișele de post ale angajaților a atribuțiilor privind interzicerea oricăror manifestări de abuz și neglijare a copiilor; asigurarea condițiilor decente de trai pentru fiecare copil.
- Fiecare instituție trebuie să elaboreze propria politică de protecție a copiilor, care ar prevedea crearea condițiilor pentru copii, ca ei să poată să raporteze cazurile de abuz și neglijare produse în cadrul instituțiilor rezidențiale, promovarea metodelor de disciplinare nonviolente, interzicerea aplicării pedepselor corporale copiilor, respectarea opiniei copiilor în toate procesele și activitățile instituțiilor.
- Elaborarea unui plan de dezvoltare profesională pentru angajații fiecărei instituții de tip internat, care să includă și prevederi pentru prevenirea abuzului și neglijării copilului și pentru alte probleme, cu care se confruntă copilul. Intensificarea lucrului cu familiile copiilor în vederea pregătirii acestora pentru reintegrarea copiilor.

Opinia copilului**Concluzie:**

- Opinia copilului / participarea copilului sunt niște concepte mai mult declarative în practica funcționării instituțiilor sociale: educaționale, medicale, de ordine publică, de asistență socială.

Recomandări:

- Este necesară popularizarea drepturilor copilului și sensibilizarea opiniei publice prin diverse campanii în vederea conștientizării importanței consultării opiniei copilului în toate situațiile și deciziile, care îl vizează.
- Încurajarea și instruirea copiilor de a-și expune gândurile, de a se adresa fără frică și cu încredere în soluționarea problemei lui.

Conlucrarea intersectorială**Concluzie:**

- Conlucrarea intersectorială, în general, și în problema abuzului și neglijării copiilor, în special, este problematică din cauza lipsei unei reglementări clare a procedurilor de informare reciprocă, de coordonare a activităților și de conlucrare în cazurile, care necesită o abordare multidisciplinară. Asistența socială este structura principală în procesul de conlucrare intersectorială pe cazurile de abuz și neglijare a copiilor.

Recomandări:

- Elaborarea instrucțiunii cu privire la procedurile de colaborare intersectorială în cazurile de abuz și neglijare, care să conțină explicație clară a responsabilităților tuturor actorilor implicați la toate etapele evaluării cazurilor de abuz și neglijare;
- Instituțiile de învățământ să-și extindă activitatea educativă în întreaga familie, mai ales dacă aceasta se află în dificultate. În acest sens este necesară îmbunătățirea relației dintre școală, familie și comunitate.

Politicele locale privind abuzul și neglijarea copilului**Concluzii:**

- Administrațiile raionale implicate în proiect conștientizează importanța elaborării planurilor strategice cu privire la protecția copiilor și de intervenție timpurie în situații de abuz și neglijare.
- Serviciile statutare de nivel local nu sunt preocupate în mod special de prevenirea, identificarea și soluționarea cazurilor de abuz, manifestă incompetență și ineficiență în ceea ce privește abordarea cazurilor de abuz. Astfel de situații nu sunt prioritare în activitatea consiliilor și sunt analizate în cadrul lor doar dacă nimeresc în mod aleatoriu pe agenda ședințelor. Eficiența CPCD, în special, în cazurile de neglijare a copiilor este apreciată de toți profesioniștii.

Recomandări:

- Plasarea accentului nu pe rezolvarea consecințelor și pe intervenții în situații deja consumate, ci pe prevenirea apariției riscurilor de abuz și neglijare a copiilor prin elaborarea și implementarea programelor de intervenție timpurie.
- Reabilitarea încrederii populației în instituțiile statului prin includerea politicilor de protecție a copilului în practica de lucru și prin implicarea lor în prevenirea și soluționarea cazurilor de abuz și neglijare a copiilor.
- Organizarea campaniilor de informare și sensibilizare privind identificarea și semnalarea cazurilor de abuz, neglijare și exploatare a copiilor în comunitate.

Pentru o abordare mai eficientă a problemei abuzului și neglijării copiilor, ar trebui ca schimbările și intervențiile să se realizeze concomitent în mai multe structuri implicate: politicile sociale raionale, comunitatea, instituțiile / serviciile și lucrul nemijlocit pe caz.

Politicele sociale raionale

- Elaborarea și realizarea unor programe coerente de intervenție timpurie în toate instituțiile și cu toate grupurile țintă, care au lucrat cu copii;
- Promovarea importanței vârstei copilăriei pentru formarea premizelor unei dezvoltări armonioase, a mediului familial favorabil pentru formarea propriei imagini la copii cu scopul de a preveni situațiile de neglijare și abuz în mediile familiale;
- Organizarea campaniilor de informare privind realizarea unor programe de educație parentală privind cauzele și efectele situațiilor de abuz și neglijare asupra copiilor.

Politici pentru comunitate

- Programe de prevenire și intervenție timpurie adaptate nevoilor comunității după o evaluare a resurselor existente, oportunităților și amenințărilor;

- Evidența tuturor familiilor cu copii din comunitate cu risc de manifestare a abuzului și neglijării;
- Servicii de promovare a drepturilor copiilor și a importanței participării lor la luarea deciziilor în situații, care îi vizează;
- Sistem de monitorizare și evaluare a situației copiilor aflați în dificultate din cadrul comunității;
- Valorificarea serviciului sprijin familial pentru responsabilizarea părinților față de copii.

Politici pentru instituții /servicii

a) servicii

- Servicii de prevenire adresate familiilor pentru reducerea riscurilor posibile pentru copii;
- Dezvoltarea programelor educaționale pentru dezvoltarea abilităților parentale;
- Elaborarea politicilor de protecție a copiilor și integrarea lor în serviciile pentru copii la nivel local;
- Consolidarea competențelor prestatorilor de servicii adresate copiilor la nivel local în vederea asigurării protecției copiilor de orice formă de abuz și neglijare;
- Crearea serviciilor sociale specializate la nivel local, care ar asigura identificarea și intervenția timpurie în cazuri de abuz și neglijare (telefonul copilului) și ar oferi asistență psihologică în cazuri de abuz grav (sexual și fizic).

b) colaborare

- Identificarea specialiștilor și liderilor de opinie de nivel local cu scopul creării echipelor multidisciplinare pentru soluționarea cazurilor concrete;
- Consolidarea mecanismului de conlucrare intersectorială la nivel local prin stabilirea unor acțiuni clare de identificare, semnalare și intervenție în cazuri de abuz, neglijare și exploatare a copiilor.
- Delimitarea clară a atribuțiilor fiecărei instituții partenere.

c) resurse umane

- Formarea continuă a personalului angajat în instituțiile, care prestează servicii copiilor în vederea prevenirii, identificării timpurii și intervenției în cazurile de abuz, neglijare și exploatare a copiilor;
- Asigurarea suportului profesional personalului din domeniul social prin mecanisme de supervizare;
- Implementarea unui sistem de evaluare a performanței pentru asigurarea calității muncii în domeniul protecției copilului.

Nivelul lucrului pe caz

- Aplicarea unor metodologii standardizate de lucru pe caz: managementul de caz, scale de evaluare a riscului, mecanismul de referire a cazurilor etc.;
- Planul individualizat de asistență trebuie să devină un instrument eficient în planificarea și implementarea serviciilor de prevenție; includerea în planul individualizat de asistență a activităților, care să vizeze familia biologică și extinsă, rețeaua de suport comunitar, grupurile de suport, conferințele familiale;

- Aplicarea unei metodologii de monitorizare și raportare pentru diferite situații în cazul copiilor aflați în dificultate;
- Reducerea birocrăției și a traseului pentru cazurile de urgență.

Surse bibliografice

1. Copilărie fără violență. Raport de cercetare calitativă. – IMAS, 2007
2. Professional's attitudes towards child abuse in Moldova. Research report. - National Center of Child Abuse Prevention, Moldova, Nobody's Children Foundation, Poland, 2005
3. Cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva copilului pentru perioada 2009-2011. - HG Nr. 1344 din 01.12.2008
4. Raport cu privire la evaluarea serviciilor sociale adresate copiilor și familiilor în raioanele Făleşti, Călărași, Ungheni. - Proiectul "Asigurarea dreptului copilului la familie și protecția acestuia de violență, abuz și neglijare" implementat de către Asociația obștească "EveryChild", Filiala din Moldova în parteneriat cu Guvernul Republicii Moldova, 2011
5. Raport cu privire la evaluarea legislației în domeniul protecției copilului de abuz, neglijare, trafic și exploatare. Proiectul "Asigurarea dreptului copilului la familie și protecția acestuia de violență, abuz și neglijare" implementat de către Asociația obștească "Parteneriate pentru fiecare copil" în colaborare cu Guvernul Republicii Moldova, 2012.